

ОДБРАНА

Година VIII ■ Број 174 ■ 15. децембар 2012. ■ цена 100 динара ■ 1,20 евра

Оркани на Пасуљанским ливадама

Интервју Пуковник Јелесије Радивојевић,
начелник Центра за мировне операције

Повратак будућности

АРСЕНАЛ 72

ОРАО – ПОГЛЕД ИЗ ЈУГОСЛОВЕНСКОГ УГЛА

А. Рагић

На веома занимљив начин у овој књизи приказани су настанак чувеног ваздухоплова, као и његов живот у бурним догађајима од његовог настанка до данас. Као производ домаће памети и индустрије, са потпуно освојеним ремонтом, а полазећи од стања истрошености временских и експлоатационих ресурса и борбених могућности, авион „орАО” је и данас актуелан и перспективан за даљу употребу у авијацијским јединицама Војске Србије.

Броширано / ф. 21×29, 334 стр. / шифра: 111267
цена: 2.700,00 / **са попустом: 1.890,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Орао – поглед из југословенског угла” по цени од **1.890,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац	_____
ЈМБГ	_____
Адреса становања, улица и број:	_____
Место	_____
Телефон	_____
Потпис наручиоца	_____

Издања се илаћају унапред. Уз наруцбеницу послаћи доказ о улаћи целокујној износа, након чега исиоручујемо књиге. Куљена издања биће достављена пушем Пост експреса, на шереш кујца.

ВИШЕНАМЕНСКИ БОРБЕНИ АВИОНИ

С. Влацић

Карактер ваздушне моћи, као и перцепција фактора који је чине, променили су се појавом нове категорије авиона која се данас назива вишенаменски борбени авиони. Суштина је њихова способност за успешно извођење ловачких, бомбардерских, јуришних и извиђачких задатака, а у овој књизи представљени су великим бројем слика у боји, табела, шема и графикана.

Тврди повез / ф. 23×29, 264 стр. / шифра: 111269
цена: 2.160,00 / **са попустом: 1.512,00**

НАРУЦБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА”, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs

Наручујем _____ примерака књиге „Вишенаменски борбени авиони” по цени од **1.512,00** динара, у укупној вредности од _____ динара.

Купац	_____
ЈМБГ	_____
Адреса становања, улица и број:	_____
Место	_____
Телефон	_____
Потпис наручиоца	_____

Издања се илаћају унапред. Уз наруцбеницу послаћи доказ о улаћи целокујној износа, након чега исиоручујемо књиге. Куљена издања биће достављена пушем Пост експреса, на шереш кујца.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
и НАРОДНИ МУЗЕЈ ПОЖАРЕВАЦ

СПОМЕН-ЗБИРКА МИОДРАГА МАРКОВИЋА

ВАСА ПОМОРИШАЦ ВЕЉКО СТАНОЈЕВИЋ ЗОРА ПЕТРОВИЋ ИВАН РАДОВИЋ
ИВАН ТАБАКОВИЋ ЈОВАН БИЈЕЛИЋ ЛАЗАР ЛИЧЕНОСКИ ЉУБИЦА СОКИЋ
МИЛАН КОЊОВИЋ МИХАЈЛО ПЕТРОВ МИЛО МИЛУНОВИЋ МАРКО ЧЕЛЕБОНОВИЋ
НЕДЕЉКО ГВОЗДЕНОВИЋ ПЕЂА МИЛОСЉЉЕВИЋ САВО РАДУЛОВИЋ
ФРАЊО РАДОЧАЈ БОЖА ПРОДАНОВИЋ БРАНКО МИЉУШ
ЈЕЛЕНА БИРКОВИЋ СЛАВА РАЈКОВИЋ СВЕТИСЛАВ СТРАЉА

Велика галерија Дома Војске Србије, 5-29. децембар 2012.

МЕДИЈА ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
И ВОЈНИ МУЗЕЈ

Василије Појовић Цицо

КАРИКАТУРИСТА У РАТУ

1941-1945

3-17. децембар 2012. године
Мала галерија Дома Војске Србије, Београд

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традицију „Рајника“, првог војног листа у Србији, који је изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Медија центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19
medijacentar@mod.gov.rs

Директор

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Главни и одговорни уредник

мр Раденко Мутавцић

Заменик главног уредника

Владимир Почуч, мајор

Уредници

Мира Шведић, Душан Глишић, Славица Лужник

Новинари

Сања Анђелковић
Мирјана Боровина, потпоручница
Владимир Вјештић
Биљана Миљић

Стални сарадници

Станислав Арсић, др Себастиан Балаш,
мр Славиша Влачић, Милосав Ц. Ђорђевић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
мр Миљан Милкић, Крсман Милошевић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Влада Ристић,
Иштван Пољанац, Будимир М. Попадић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски,
Марија Марић и Слободан Михаиловић
(технички уредници)

Фотографија

Стефана Савић (уредница),
Горан Станковић, Душка Стефановић,
Јово Мамула, Даримир Банда, (фоторепортери)

Језички редактор

мр Наташа Николић

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Бјеловук

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор 3241-258; 23-809
Главни и одговорни уредник 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3201-809; 23-079
Прелом 3240-019; 23-583
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995
ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19
odbrana@mod.gov.rs
redakcija@odbrana.mod.gov.rs
www.odbrana.mod.gov.rs

Жиро-рачун

840-312849-56 МЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара. За претплатнике преко
Поштанске штедионице месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд,
ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења
војних новинара

БРОЈ 174

НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ

Оркани из Мешовите артиљеријске
бригаде на полигону
Пасуљанске ливаде

Снимио Јово МАМУЛА

САДРЖАЈ

■ ДОГАЂАЈИ

6 Министар одбране Александар Вучић
у посети САД

СРБИЈА ТРАЖИ САМО ПРАВДУ

10 Начелник Генералштаба у посети Грчкој
ПРИЈАТЕЉСТВО УНАПРЕЂУЈЕ САРАДЊУ

11 Сарадња са Словенијом
СТВАРАЊЕ БЕЗБЕДНОГ ОКРУЖЕЊА

■ ИНТЕРВЈУ

14 Пуковник Јелесије Радивојевић, начелник
Центра за мировне операције
ПОВРАТАК БУДУЋНОСТИ

■ ОДБРАНА

20 Прва бригада у спасавању заведених
на северу Бачке
ЈУНАЦИ ДАНА

Први су у помоћ
притекли
припадници 17.
механизованог
батаљона Прве
бригаде из
гарнизона Бачка
Топола

22 204. ваздухопловна бригада
**СНАГА НА НЕБУ КАО ОДГОВОР
ИЗАЗОВИМА**

22 Речна пениша нафте
МАЛИ ВЕЛИКИ БРОД

Специјални прилог

АРСЕНАЛ

Наоружање и опрема код
нас и у свету

■ ПОГЛЕДИ

- 29 **Ђампаоло Ди Паола, министар одбране Италије**
ПОВРАТАК ВИЗИОНАРСКИМ ИДЕЈАМА

■ СВЕТ

- 30 **Бригадни генерал Марија Кели, командант**
Команде специјалних снага Националне
гарде Охаја

О РАЗЛИКАМА **У НАЈБОЉЕМ** **СМИСЛУ**

Када мушкарци виде да сте вољни да радите напорно, да се залажете и подједнако добро обављате посао на ком сте ангажовани, неке задатке и боље, онда мењају слику коју су имали о женама у оружаним снагама и почињу да их посматрају као равноправне

■ КУЛТУРА

- 33 **Монографија „Стара Србија: драма**
једне цивилизације“
ТРАГЕДИЈА ДУГА ДВА ВЕКА
- 34 **Филм поводом сто година српског**
војног ваздухопловства
ВЕК ОДВАЖНИХ
- 35 **Представљена књига „Вишенаменски**
борбени авиони“
ПРАВЦИ ЗА НОВИ РАЗВОЈ
- 36 **Отворена изложба Спомен-збирке Миодрага**
Марковића из Народног музеја Пожаревац
ЗАВЕШТАЊЕ РОДНОМ ГРАДУ

Реч уредника

Седница Савета безбедности Уједињених нација, на којој је расправљано о раду Хашког трибунала у протеклих шест месеци, показала је колико правда може бити неправда, колико међународно право може бити неправдо ако пресуђује политика, и колико само један народ мора носити осуду за исто што су чинили и други, али без осуде.

На седници је први потпредседник владе и министар Александар Вучић поставио тешка питања делицима правде у Хагу и њиховим послодавцима у врху међународне заједнице. Али и свима у свету којима је стало до мирног и безбедног живота, до поштовања људских права и владавине права.

Имају ли и Срби право на правду и ко је одговоран за бројна убиства српских цивила у Хрватској и за највеће и најтеже етничко чишћење спроведено на европском тлу по окончању Другог светског рата?

Зашто се међународно право не поштује исто на просторима целе бивше Југославије, а не да важи само за један народ док за остале народе или неке друге државе у региону не важи?

Како објаснити да нико није одговоран за 250.000 протераних Срба са њихових огњишта у акцији Олуја и да за хиљаде побијених људи нико није крив?

Зашто не постоји једнак однос према жртвама српског народа као према жртвама других народа?

Тежина одговора остаје на савести и оних који су починили злочин, ма ком народу припадали, и оних који о тим злочинима суде, али морали би то чинити по праву и правди, а не политичком диктату или другом интересу!

Ови одговори јесу на савести Срба и Србије, због злочина припадника српског народа, али би морали бити и на савести свих који су убијали Србе широм бивше Југославије!

Једино што Србија тражи јесте правда. Ништа више и ништа мање, поручио је министар Вучић на седници Савета безбедности и оценио да Хашки трибунал није успео да задовољи правду, нити је допринео помирењу, пошто је својим пресудама издвојио српску нацију као једину одговорну за свирепе злочине на територији бивше СФРЈ.

Зато остаје огорчење, јер и даље нема одговора за стотине хиљада српских избеглица, хиљаде мртвих, рањених и унесрећених. Ко је одговоран за злочине над Србима!

Србија за себе тражи правду какву имају сви други, прихватајући своју одговорност, али тражећи да међународно право важи за све подједнако, а не за неке народе више, а за друге мање – или нимало! ■

Раденко МУТАВЦИЋ

Министар одбране Александар Вучић у посети САД

Србија тражи само

Имају ли и Срби право на правду и ко је одговоран за бројна убиства српских цивила и за највеће и најтеже етничко чишћење спроведено на европском тлу по окончању Другог светског рата, упитао је министар Вучић на седници Савета безбедности УН, којом је почела његова вишедневна посета САД, током које се састао са секретаром одбране Леоном Панетом и другим званичницима Пентагона, одржао предавање у конгресном центру у Вашингтону о европским интеграцијама и посетио Националну гарду Охаја

Први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић је уз највише државне почести дочекан у Пентагону, 7. децембра, где се састао са секретаром одбране САД Леоном Панетом. Током састанка, министар Вучић и секретар Панета сагласили су се да је ниво билатерално-војне сарадње две земље на високом нивоу, посебно у области војне едукације. Вучић се америчком колеги захвалио на финансијској и техничкој подршци Војсци Србије, као и на реализацији пројекта хуманитарне асистенције. Истовремено, Србији је потребна стручна и финансијска подршка за развој базе „Југ“, као и даље школовање и усавршавање припадника Војске Србије на територији САД.

Министар Вучић је од секретара Панете затражио да се снаге КФОР-а не повлаче са територије Косова и Метохије, јер српско становништво нема поверења у привремене косовске институције.

Секретар Панета изразио је задовољство војном сарадњом са Србијом и обећао помоћ и подршку Министарству одбране и Војсци Србије. Он је нагласио да ће се на Савету НАТО у фебруару следеће године заложити за останак америчких трупа у саставу КФОР-а.

Током састанка исказана је обо- страна жеља за унапређењем односа између САД и Србије.

Истог дана министар Вучић састао се у Вашингтону са замеником дирек- тора америчке Војне обавештајне агенције (DIA) Дејвидом Шедом. Тема састанка била је сарадња две државе, као и побољшање сарадње обавештајних слу- жби САД и Србије.

– Сви разговори које смо водили били су веома садржајна размена ми- шљења о билатералној, обавештајној и војној сарадњи и обострано смо конста- товали да је, иако је већ на завидном нивоу, потребно и могуће да је даље уна- пређујемо”, оценио је министар Вучић.

На питање дописника *Политике* да ли се политички односи Београда и Вашингтона приближавају нивоу оних војних, Вучић је одговорио да је његов утисак да се разговара са више међусоб- ног поверења него пре.

– Американци више верују у дела него у речи и увидели су да је намера наше владе и руководства да земљу води ка Европској унији, али и да настојимо да Србија буде не само увозник, него и изво- зник стабилности у региону и да се, по

Министар Вучић говори на седници Савета безбедности УН

Ко је одговоран за злочине над Србима

На почетку посете САД министар Александар Вучић учествовао је у раду седнице Савета безбедности Уједиње- них нација, 5. децембра, на којој је распра- вљано о раду Хашког трибунала у проте- клих шест месеци.

Он је уочи обра- ћања пред Саветом безбедности, иста- као да је Србија по- свећена европској будућности и регио- налној стабилности, али да жели правду и да захтева да они који су починили злочине над Србима без изузетка одговарају.

– Верујемо да ће многи у свету имати другачији став према Србији када чују расправу и много аргумената који говоре о томе да је Србија све ура- дила, да они који су припадали њеном народу и који су са територије наше државе одговарају за злочине, а све што ми тражимо је да за почињене зло- чине над, српским народом одговарају представници других народа и држава и то без икаквог изузетка – поручио је Вучић.

Нагласивши да је Србија потпуно посве- ћена европској будућ-

ности и регионалној стабилности и ми- ру, он је нагласио да Србија жели прав- ду за себе какву имају сви други.

– Желимо да се међународно пра- во поштује на просторима целе бивше Југославије, а да не важи само за један народ и да за остале

народе или неке друге државе у ре- гиону та правда и право ни на који на- чин не важе – иста- као је Вучић и додао да је посао Србије да укаже на огорче- ње које с разлогом постоји у српском народу и Србији због

катастрофалних пресуда које су, како је рекао, мимо права и правде донете у Хашком трибуналу хрватским генера- лима Анти Готовини и Младену Марка- чу, као и Рамушу Харадинају.

– Наш посао је да се боримо и за другачији и бољи статус који ће Србија имати у будућности и овде у УН, а нада- мо се и кад уђемо у ЕУ у њеним органи- ма и телима – рекао је министар Вучић.

Вучић је у изјави дописнику Танјуга, пред почетак седнице, истакао да су пре- суде хрватским генералима Анти Готови- ни и Младену Маркачу, као и Рамушу Харадинају, донете на скандалозан начин, а да се из неуобичајено јаког отпора судија који су били против таквих пресуда, поставља питање да ли је поли- тика била изнад права и правде.

– За нас право и правда морају да буду изнад политике и то је кључна ствар коју ћемо пренети свим чланица- ма Савета безбедности – рекао је први

*Желимо да се међународно право поштује на просторима целе бивше Југославије, а да не важи само за један народ. *** Не постоји аргуменат којим можете да објасните да нико није одговоран за 250.000 прогнаних Срба са њихових огњишта у акци- ји Олуја.*

правду

мом суду, понашамо врло одговорно. И поред не малог броја проблема које има- мо, између осталог и због Косова и Мето- хије, односи су нам свакога дана све бољи, што је за нашу земљу веома важно. Камен по камен зидамо јед- ну палату другачијих односа Србије и САД. Ми смо мали, али по- носан народ, знамо где је наше место, а где место Америке, и мој је утисак да овде добијамо ону врсту поштовања која припада јед- ном поносном на- роду – истакао је министар Вучић.

Верујемо да ће многи у свету имати другачији став према Ср- бији када чују расправу и много аргумената који говоре о томе да је Србија све урадила, да они који су припадали њеном народу и који су са територије наше државе одговарају за злочине, а све што ми тражимо је да за почињене злочине над српским народом одговарају представници других народа и држава и то без икаквог изузетка

потпредседник владе и istакао да је Србија испунила све што се од ње тражило и очекивало, као и све међународноправне обавезе, иако јој је било најтеже да то испуни.

– На крају смо дочекали то да они који су учествовали чак и непосредно у извршењу злочина буду за те злочине ослобођени, рекао бих и награђени – оценио је Вучић и поновио да само тражи да постоји једнак однос према жртвама српског народа као према жртвама других народа.

– Ми смо били спремни да прихватимо одговорност за злочине које су поједини припадници нашег народа починили, али исто то тражимо и за припаднике других народа, за оне који су убијали Србе широм бивше Југославије – изјавио је Вучић.

– Једноставно, не постоји аргумент којим ви можете да објасните да нико није одговоран за 250.000 протераних Срба са њихових огњишта у акцији Олуја. Не постоји човек који може да објасни аргумент да за хиљаде побијених људи нико није крив и одговоран – рекао је Вучић у изјави пред седницу Савета безбедности, истичући да Србија

Вучић и Панџић: Билашераљно-војна сарадња две земље на високом нивоу

жели помирење и стабилност у региону, али да не може да дозволи да буде понижавана на такав начин да неко каже да српске жртве нису важне и да је дозвољено да се убијају Срби јер за то нема никакве санкције.

Право једнако за све

Говорећи на седници Савета безбедности, први потпредседник владе упозорио је да Хашки трибунал није успео да задовољи правду, нити је допринео помирењу, пошто је својим пресудама издвојио српску нацију као једи-

ну одговорну за свирепе злочине на територији бивше СФРЈ.

Он је позвао међународну јавност да се упозна са последицама таквих одлука и спречи амнестирање и величање злочина и istакао да међународно право мора да важи за све подједнако, а не за неке народе више, а друге мање.

За стотине хиљада српских избеглица, хиљаде мртвих, рањених и унесређених, Хашки трибунал је осудио неколико чувара логора Челебићи у Босни и двојицу косовских Албанаца

БРИФИНГ О ЕВРОПСКИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА

Европи припадамо културно, економски и политички, поручио је први потпредседник владе и министар одбране Александар Вучић на брифингу о европским интеграцијама, 6. децембра, којег су у америчком Конгресу организовале амбасаде Кипра, садашњег председавајућег ЕУ и Србије.

Брифинг је изазвао велику пажњу више сенатора и конгресмена, амбасадора акредитованих у Вашингтону и директора најзначајнијих лобистичких и „тинк тенк“ организација.

Међу присутнима били су сенаторка из Њу Хемпшира Џин Шахин, која је и председавајућа поткомитета за Европу у Конгресу, конгресмен из Индијане Ден Бартон, као и шефови кабинета скоро свих конгресмена који су чланови Одбора за спољне послове, уз двадесетак амбасадора, укључујући и амбасадора Србије Владимира Петровића.

Говорећи у пуној сали конгресног центра, министар Вучић је указао на чињеницу да истраживања јавног мњења показују опадање ентузијазма за ЕУ, али је то објаснио како реалним проблемима у оквиру уније, тако и искривљеном сликом онога што се у њеним оквирима заиста догађа.

– Улазак у ЕУ је наш главни циљ и то је једини пут којим можемо да побољшамо стандард наших грађана и најбољи начин да будемо део једног ширег демократског друштва – оценио је Вучић и такво опредељење поткрепио чињеницама да се са ЕУ обавља 56 одсто трговинске размене Србије, да је највећи број српских емиграната у тим земљама, да су чланице ЕУ суседи Србије или ће то бити, јер „делимо исту судбину и исти пут“.

– Ми имамо веома добре односе и са Русијом, али не можемо да пренебрегнемо чињеницу да је наш највећи партнер, инвеститор и донатор баш ЕУ. Без партнерства са њима, њихове

помоћи и инвестиција нема нам будућности – нагласио је министар одбране.

Говорећи о односима са суседима, а пре свега са Хрватском, Вучић је рекао да влада настоји да они буду бољи, „што после најновије пресуде Хашког трибунала није лако“.

– Наш проблем нису генерали Готовина и Маркач, већ то што после њиховог ослобађања нема одговора на питање ко је одговоран за прогон 250.000 Срба из Хрватске, највеће етничко чишћење у модерној Европи, и ко је убио 1.500 људи у хрватској офанзиви. Одговор на ова питања је важан за дугорочну стабилност региона – нагласио је Вучић.

Говорећи о проблему Косова, Вучић је нагласио да ни ова нити било која друга влада неће признати његову једнострано проглашену независност, али то није препрека да се у дијалогу са Приштином решавају многи проблеми.

– Ми примењујемо раније постигнуте споразуме, али закључујемо и

– непосредних извршилаца нижег ранга, рекао је Вучић.

– Једино што Србија тражи јесте правда. Ништа више и ништа мање – поручио је Вучић на седници Савета безбедности. Он је нагласио да Србија сматра да „право и правда нису увек били кључни принципи којима се руководио Хашки трибунал“, наводећи таксативно и детаљно примере злочина за које су, према званичним подацима, одговорни недавно ослобођени хрватски генерали Анте Готовина и Младен Маркач, као и бивши вођа ОВК Рамуш Харадинај.

Суд није испунио задатак

Вучић је подсетио да је Србија Трибуналу предала све окривљене који су од ње захтевани – њих 45, као и да је од укупно 3.200 захтева за помоћ Тужилаштва Трибунала и одбрана окривљених, у потпуности одговорила на готово све примљене захтеве, а ниједан захтев Тужилаштва Трибунала да се оствари увид у архиве није одбијен.

нове, као што је најновији о официрима за везу. Примењујемо и споразум о интегрисаном управљању границама, иако је сто одсто Срба са севера Косова против тога, јер то доживљавају као нову границу. Ми, међутим, знамо колико је важно да испунимо преузете обавезе – то није лако, али ћемо учинити. Оно што обећамо то ћемо и спровести – и по томе се разликујемо од својих претходника – рекао је Вучић, образлажући да је то важно за међународни кредибилитет Србије и за њу саму.

Што се тиче „послова код куће“, Вучић је на брифингу поменуо неопходност стварања бољег пословног окружења, односно доношење закона који то обезбеђују, као и наставак борбе против корупције и организованог криминала. Нова стратегија о томе, која ће бити усклађена са регулативом ЕУ, биће усвојена крајем јануара или почетком фебруара.

– Наведени подаци јасно показују посвећеност Србије утврђивању пуне истине о злочинима који су извршени током оружаног сукоба на територији бивше Југославије, што укључује и кажњавање одговорних за злочине без обзира на

њихову националну припадност и националну припадност жртава – казао је Вучић и додао да је управо због тога „вера Србије у међународну правду доживела најтежи могући уда-

рац због срамних ослобађајућих пресуда Жалбеног већа Међународног кривичног трибунала“ за Готовину и Маркача, а да је пресуда Харадинаја само додала „со на рану“.

Србија никада није тражила вештачку симетрију ни у оптужењима нити у пресудама Трибунала. Међутим, овакав резултат управо побуђује сумњу да је правда у поступцима пред Трибуналом била селективна, а јасно је да се селективна правда и не може сматрати правдом, рекао је Вучић и оценио да Трибунал, који је основан од Савета безбедности УН, није успео да одговори задатку због кога је основан – да допринесе процесу помирења у региону западног Балкана.

– Потребно је нагласити да су ратови на простору бивше Југославије имали цивилну, етничку и верску димензију. Није било невиних у злочину. Све стране су учествовале у конфликту, починиле кривична дела и претрпеле људске губитке – додао је Вучић и објаснио да Србија не очекује да се досадашње пресуде Трибунала могу променити, али да се Савету безбедности обраћа зато што је тај савет творац Трибунала.

Највеће етничко чишћење

Истичући да је пресуда Готовини и Маркачу изазвала разумљиву огорченост у многим деловима света и причинила велику штету породицама жртава злочина који су евидентно извршени током акције Олуја, Вучић је упитао: „Имају ли и Срби право на правду и ко је одговоран за бројна убиства српских цивила на подручју Хрватске, као и највеће и најтеже етничко чишћење спроведено на европском тлу по окончању Другог светског рата?“

Ако Готовина и Маркач нису криви за почињене злочине, ко јесте? –

ПОСЕТА ОХАЈУ

После Њујорка и Вашингтона где је имао више сусрета на високом нивоу и запаженог излагања на брифингу о европским интеграцијама Србије у пуној сали конгресног центра, министар Александар Вучић завршио је боравак у САД посетом Националној гарди државе Охајо, са којом Војска Србије има веома развијену и свестрану сарадњу.

На састанку са командантом Националне гарде Охајо бригадним генералом Дебором Ашенхурст министар Вучић је разговарао о будућој сарадњи две војске и наставку акције „Хуманитарна асистенција“.

Током посете присуствовао је и презентацији обуке у кампу „Равена“ у Охају, која као модел може бити примењена у нашој бази „Југ“.

питао је Вучић и нагласио да „на то питање до сада Хашки трибунал није дао одговор“.

Вучић је такође навео да је од изузетне важности иницијатива да се осуђеним лицима пред Трибуналом омогући да издржавају казне затвора у државама насталим на територији бивше Југославије чији су држављани, као и да је Србија заинтересована за питање судбине архиве Трибунала.

Осврнувши се на препоруку генералног секретара УН из маја 1993. године, у којој се наводи да „издржавање казни треба да се одвија изван територије бивше Југославије“ која је и даље на снази, Вучић је рекао да је такав став могао сматрати оправданим 1993. године, док је рат трајао на просторима бивше Југославије, али да је јасно да је одавно изгубио целисходност, пошто се ситуација на терену променила.

Према његовим речима, основни мотив те иницијативе је решеност Србије да преузме одговорност за извршење затворских казни изречених држављанима Републике Србије осуђеним пред Трибуналом у Хагу.

– Снажно апелујемо на Савет безбедности УН да хитно и благонаклоно размотри овај захтев – поручио је Вучић на седници Савета безбедности УН. ■

Улазак у ЕУ је наш главни циљ и то је једини пут којим можемо да побољшамо стандард наших грађана и најбољи начин да будемо део једног ширег демократског друштва.

Начелник Генералштаба Војске Србије у посети Грчкој

Пријатељство унапређује сарадњу

У разговорима две делегације било је речи о унапређењу билатералне војне сарадње, пре свега у области образовања, обуке и размене официра у војнообразовним институцијама и центрима за обуку

Уз највише војне почести, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић положио је, 5. децембра, венца на Споменик незнаном јунаку на централном атинском тргу Синтагма.

Након полагања венца, генералу Диковићу приређен је свечани дочек испред зграде Министарства националне одбране, где га је дочекао начелник Генералштаба националне одбране оружаних снага Грчке генерал Михаил Костаракос.

Генерал Костаракос, са најближим сарадницима, упознао је делегацију Војске Србије са основним карак-

теристикама политике одбране Грчке и тренутним ангажовањем грчких оружаних снага.

У току званичних разговора две делегације било је речи о унапређењу билатералне војне сарадње, пре свега у области образовања, обуке и размене официра у војнообразовним институцијама и центрима за обуку две земље.

Генерал Диковић захвалио је свом колеги на подршци коју грчке оружане снаге пружају у одржавању комеморативних свечаности на српским војним меморијалима на Зејтинлику и острву Крф, као и на спремности да прихвате наше представнике као посматраче у командама SEEBRIG и NDC-GR.

Начелника Генералштаба Војске Србије примио је и грчки министар одбране Панос Панајотопулос, а након разговора, делегација Војске Србије посетила је Центар за обуку специјалних јединица, где је присуствовала приказу дела оперативних способности.

Делегацију Војске Србије примио је амбасадор Србије у Грчкој, Драган Жупањевац, а пријему у Амбасади Србије присуствовала су и тројица наших кадета на школовању у грчким војним академијама. ■

Планирање засновано на способностима

У оквиру сарадње Министарства одбране и Центра за цивилно-војне односе из Монтереја (САД), у Управи за стратегијско планирање одржан је петодневни семинар о теми „Планирање засновано на способностима – профили способности“.

Семинаром је руководио начелник Управе за стратегијско планирање, генерал-мајор др Божидар Форца.

Трочлани експертски тим из Центра за цивилно-војне односе предводио је професор др Јан Мураметс.

Став експертског тима из Монтереја јесте да је процес стратегијског планирања и развоја Војске Србије заснован на способностима компатибилан са таквим процесима у најразвијенијим оружаним снагама света.

Обострано је закључено да ће искуства страних оружаних снага, презентована као научене лекције, допринети усавршавању припадника Министарства одбране и Војске Србије у унапређењу знања из ове активности. ■

Делегација Аустрије у Крушевцу

Циљ посете Делегација оружаних снага Аустрије, коју је предводио заменик команданта аустријске АБХО школе пуковник Кристоф Коничек, је презентација нових курсева које реализује Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу, разматрање нацрта уговора о сарадњи Србије и Аустрије у области АБХО и заједничка реализација РОТА курса за реаговање у случају акцидента у миру.

Командант Центра пуковник Слободан Савић упознао је аустријску делегацију и са реализованим активностима на имплементацији пројекта „Регионални центар АБХО“. ■

Г. С.

Стварање безбедног окружења

Нулта толеранција по питању криминала је полазна основа за предузимање свих активности на смањивању ризика од корупције, с циљем стварања безбедног окружења за инвестициона улагања, истакао је помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић у разговору са замеником начелника Генералштаба Оружаних снага Словеније бригадним генералом Андрејом Остерманом, који је са делегацијом боравио у посети Војсци Србије

На састанку делегација Србије и Словеније, помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић упознао је госте са стратешким опредељењима и резултатима имплементације спољнополитичких приоритета Србије, напомињући да је у оквиру борбе против организованог криминала и системске корупције, као једног од приоритета Владе Србије, Министарство одбране ангажовано у НАТО Иницијативи за изградњу интегритета.

Помоћник министра Јовановић изразио је захвалност за изузетно професионално ангажовање припадника Оружаних снага Словеније у КФОР, који је одговоран за стање безбедности на Косову и Метохији. И поред тога што последње ослобађајуће одлуке Хашког трибунала не

доприносе процесу помирења у региону, Србија ће наставити дијалог са Приштином и сарадњу са партнерима у региону.

Саговорници су се сагласили да је сарадња у области одбране интензивна и да се тежишно одвија кроз размену искустава из процеса формирања подофицирског кора, сарадњу војних архива и војнообразовних институција.

Генерал Остерман је понудио помоћ у процесу сагледавања потреба и опредељења за ангажовање у борбеним групама Европске уније, као и спремност за размену искустава из ангажовања у мултинационалним операцијама.

Дводневна посета заменика начелника Генералштаба Словеначке војске бригадног генерала Андреја Остермана започела је пријемом у Генералштабу Војске Србије. Заменик начелника Генералштаба Војске Србије генерал-мајор Милан Бјелица истакао је том приликом да су односи две војске на високом нивоу и да је сарадња у последње време интензиврана.

– Разговарали смо о модалитетима за проширење сарадње која се заснива на обуци, школовању кадра, подршци и размени искустава, као и о имплементацији подофицирског кора и учешћу у мултинационалним операцијама и војномедицинској и другој сарадњи – истакао је генерал Бјелица.

Генерал Остерман истакао је да се сви планирани детаљи сарадње током ове године успешно извршавају.

– У даљим разговорима усагласићемо активности које нам предстоје, а које ће почивати на размени искустава две војске, јер свака оружана сила има потребу да усваја туђа решења која доприносе унапређењу свих сегмената система – рекао је заменик начелника Генералштаба Оружаних снага Словеније.

Генерала Остермана примио је и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Љубиша Диковић.

Током посете војна делегација Словеније посетила је Здружену оперативну команду, Војну академију и Војни музеј на Келемегдану. ■

Сарадња са UNDP

Државни секретар Александар Николић састао се са сталним координатором Уједињених нација у Србији, Вилијемом Инфантеом. Током састанка разматрано је текуће програмирање и могућности сарадње и подршке Канцеларије Уједињених нација за развој (UNDP) Министарству одбране у реализацији пројеката „Програм CASM“, „Жене у војсци“ и „Изградња интегритета“.

Говорећи о значају сусрета, државни секретар Александар Николић нагласио је да високо квалитетна сарадња Министарства одбране са УН и њеним специјализованим агенцијама и телима има веома велики значај за наставак процеса реформи којем је Министарство одбране Србије истински привржено, што је посебно важно и за напредак наше земље ка пуноправном чланству у ЕУ.

Николић је посебно захвалио Канцеларији Програма Уједињених нација за развој у Србији на пруженој подршци у вези са реализацијом пројекта „Програм развоја капацитета за управљање залихама конвенционалне муниције Републике Србије (‘‘Capacity Development Programme for Conventional Ammunition Stockpile Management for the Republic of Serbia - CASM’’).

Србија пројектом CASM, чија укупна вредност се процењује на преко 11 милиона долара, жели да покаже да у области разоружања и контроле наоружања поштује стандарде, критеријуме и процедуре УН и ОЕБС, као и да читав процес учини додатно транспарентним и отвореним.

У наредном периоду наставиће се сарадња са UNDP/SEESAC на реализацији активности у функцији спровођења пројекта „Подршка интеграцији начела родне равноправности у реформу сектора безбедности земаља Западног Балкана“, у циљу изградње капацитета Министарства одбране за интеграцију начела родне равноправности у реформу сектора безбедности. Сарадња са Агенцијом УН за родну равноправност и оснаживање жена (UN Women) одвија се у функцији обезбеђења подршке Министарству одбране на спровођењу Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН — Жене, мир и безбедност у Србији (2010-2015).

Сталним координатор Уједињених нација Вилијем Инфанте изразио је задовољство сарадњом са Министарством одбране, уједно нагласивши да Србију сматра лидером у региону за реализацију пројеката и програма који су у организацији UNDP и других агенција Уједињених нација. Кроз наведене активности наглашава се значај сарадње Србије са другим државама у региону на плану унапређења међусобног разумевања, остварења ефикасне регионалне сарадње, као и побољшању положаја жена у регионалним секторима безбедности. ■

Имплементација НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић састао се са представницом председавајућег ОЕБС за родну равноправност Џун Зетлин. Током састанка разматране су активности које Министарство одбране реализује на спровођењу НАП - Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН — Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010-2015).

Помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић нагласио је да високо квалитетна сарадња Министарства одбране са ОЕБС има веома велики значај за наставак процеса реформи у Министарству одбране Републике Србије.

Исказујући приврженост Министарства одбране у области поштовања људских права, укидању дискриминације, као и залагање за поштовање начела родне равноправности, презентоване су активности које Министарство одбране спроводи на имплементацији Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 СБ УН — Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2010-2015).

Госпођа Зетлин је изразила задовољство сарадњом ОЕБС са Републиком Србијом, уједно нагласивши да су Министарство одбране и Војска Србије, током реформе сектора безбедности, направили велики искорак прихвативши концепт родне равноправности као једно од својих стратешких опредељења и тако се обавезали да, у складу са својим могућностима, теже достизању највиших стандарда у овој области. ■

Припремна конференција за вежбу специјалаца

У Специјалној бригади у Панчеву одржана је дводневна Конференција за спецификацију вежбе специјалних јединица балканских земаља „Б9“, која ће бити одржана у Србији октобра наредне године.

Конференцији су присуствовали представници Србије, Турске, Грчке, Румуније, Македоније, Бугарске и Црне Горе, а на вежби ће учествовати и представници Албаније и Босне и Херцеговине. ■

Социјална реинтеграција

У Дирекцији за промену каријере Управе за традицију, стандард и ветеране одржан је састанак привременог Управног одбора Пројекта Центра за обуку подофицира у функцији социјалне реинтеграције професионалних припадника Војске Србије. У име земаља Нордијске иницијативе у раду састанка учествовали су Берит Мансон и Кирстен Хефнер-Дал из Одбрамбене команде Краљевине Данске и Јакоб Херадсвеит из Министарства одбране Краљевине Норвешке.

Састанком је председавао пуковник Слађан Ристић, начелник Управе за ТСВ, који је истакао да Министарство одбране, после вишегодишње изузетно успешне сарадње у реализацији социјалне реинтеграције професионалних припадника Војске Србије, очекује интензивирање сарадње у области одбране између министарстава одбране Данске, Норвешке и Шведске и Србије на билатералном нивоу.

– Од неколико хиљада професионалних припадника Војске Србије, који су због транзиционих процеса и реформе система одбране остали без посла од 2005. године до данас, више хиљада лица је користило неки од облика социјалног збрињавања, финансираних од земаља Нордијске иницијативе. Више од 13 посто нашло је запослење у приватном или јавном сектору, 26 посто је започело сопствени бизнис, док се четвртина од укупног броја определило за пољопривредну делатност – рекао је пуковник Ристић.

Пуковник Ристић је такође нагласио да професионализација услова и потребу решавања даље социјалне реинтеграције професионалних припадника Војске Србије, којима престаје војна служба због законских одредби везаних за године старости, због којих и у цивилном сектору тешко налазе посао. Из тих разлога, у Управи за ТСВ је сачињен Нацрт пројекта подршке у њиховим запошљавању након престанка професионалне војне службе, са основним циљем да се идентификују, и уз одговарајућу финансијску подршку донатора и реализацију, ефикасни садржаји њихове социјалне реинтеграције.

Представник Норвешке Јакоб Херадсвеит је и овом приликом истакао да Србија представља значајног стратешког партнера и да је норвешко Министарство одбране изузетно заинтересовано за финансирање, како Пројекта подршке професионалним војницима, тако и свих других пројеката који доприносе унапређењу билатералне сарадње министарстава одбране Норвешке и Србије. ■

Д. ГЛИШИЋ

Отворен спортски комплекс „Шивара“

13

Командант Копнене војске генерал-мајор Милан Мојсловић и директор Дирекције за изградњу града Ниша Бранислав Јовановић отворили су, 28. новембра, реновирани спортски комплекс „Шивара“.

Том приликом је командант Треће бригаде бригадни генерал Желимир Глишовић истакао да је од самог почетка рестаурације овог објекта визија била да се он претвори у врхунски спортски објекат, који неће заостајати за водећим спортским центрима града Ниша и који ће обезбедити услове за такмичења у гарнизону.

– Радови на адаптацији отпочели су 10. септембра ове године, формиране су екипе састављене од врхунских мајстора, зидара, молера, бравара, лимара, електроинсталера, под руководством стручних лица команде бригаде и 39. логистичког батаљона Треће бригаде Копнене војске. Марљивим и одговорним радом ових екипа, спортски центар „Шивара“ репрезентативни је спортски објекат. Укупни трошкови износили су 950.000 динара, а највећи део овог износа обезбеђен је од прихода остварених на војно-пливачком базену Врежина - рекао је генерал Глишовић.

Спортски центар „Шивара“ састоји се од Велике сале (1800 метара квадратних), намењене за колективне спортове попут фудбала, кошарке, рукомета и одбојке, и Мале сале (336 метара квадратних) која је опремљена за спортску гимнастику. Спортски центар има и реновирани свлачионице, туш кабине, а реконструисан је и топоводни систем.

Поред припадника војске, за садашњи изглед спортског центра заслужни су и градоначелник Ниша Зоран Перишић, директор Дирекције за изградњу града Бранислав Јовановић, директор спортског центра „Чаир“ Драган Перић, чијим је напорима обезбеђен паркет из хале „Чаир“ и 600 столица за трибине. ■

З. МИЛАДИНОВИЋ

Пуковник Јелесије Радивојевић, начелник Центра за мировне операције

Повратак будућности

Презентовање јавности значаја нашег учешћа у мултинационалним операцијама захтевало је много енергије и знања да би се, после трагичних ратних дешавања, избегло неразумеваше и поистовећиваше одласка у мировне мисије с „војним туризмом“ или „плаћеницима“. Такво настојање важно је и због интероперабилности с осталим војскама, упознавања других народа и њихове културе. Ако сте ангажовани само у националном амбијенту нећете достићи највише професионалне стандарде, док у међународном оквиру имате и партнере и конкуренцију, одмеравате ко ће боље извршити задатак у домену безбедности.

Дуже од тридесет година је у униформи. Најпре као питомац средње војне школе, потом Војне академије, а затим и као професионално војно лице. Службовао је у Крању, нишким и панчевачким специјалним јединицама... Потенцијални „мировњак“ припремао се 1989. године за мисију ондашње војске у Намибији... У мору просечних или подобних квалитета, није изгубио компас тражећи прилику да искаже своје могућности. Од специјалца је, поред редовних дужности, постао падобранац. И падобрански инструктор, 1995. године, који је скочио с 7.300 метара. Маштао је и да се попне на висину вишу од Хималаја и скочи...

Стрепо је, али и честитао аустријском колеги Баумгартнеру после скока из балона с 39.069 метара. Како каже, упорност се и њему исплатила. Јер, путеве је учио путујући... Два су догађаја обележила његову каријеру – падобрански скок с 9.250 метара, 12. маја 2004, са једанаест другара. Српски рекорд. И завршетак Колеца националне одбране Грчке, у Атини 2007. године, када му је председник Папуљас, као најбољем страном полазнику у последње 22 године, уручио диплому. Уз себе је увек имао породицу и

пријатеље. Знао је да „ако човек не зна куда иде, где год да стигне увек је на погрешном месту“. Већ шест година је начелник Центра за мировне операције. Пуковник Јелесије Радивојевић.

■ Крајем новембра Србија је у мировну мисију у Либан упућила још 41 припадника нашег система одбране. Припреме за њихово ангажовање биле су обимне и сложене.

– Од 21. децембра 2010. припадници Министарства одбране и Војске Србије, у оквиру шпанског контингента, учествују у операцији Уједињених нација – UNIFIL у Либану, коју је Савет безбедности успоставио 19. марта 1978. године. Мандат наших мировњака, петорице штабних официра, траје шест месеци. Сем њих, у мисији је од 25. новембра ангажовано и пет припадника националног елемента за подршку, као и 36 војника и старешина пешадијског вода из састава Треће бригаде Копнене војске. Они су у Јужни Либан упућени после тромесечне обуке у Шпанији, односно транспортом из Шпаније у Бејрут, а потом сопственим возилима у зону операције. Српски „плави шлемови“ први пут у мисији UNIFIL користе своју технику,

опрему и наоружање, те превозна средства и заштиту. На тај начин започело је оперативно ангажовање нашег мировног контингента.

Током реализације овог задатка пружила нам се прилика да проверимо способности, посебно функционисање комбинованог транспорта. Оклопна и транспортна возила, муницију и осталу личну и колективну опрему требало је на сигуран, јефтин и поуздан начин превести у луку Бејрут, где су се налазили наши мировњаци, а затим, применом стандардних процедура и правила о ангажовању у UNIFIL, започети мисију. За поменуте послове били су надлежни Здружена оперативна команда и Центар за мировне операције, уз ангажовање стручних служби нашег министарства и војске, као и јавна предузећа „Железница“ и „Југоимпорт – СДПР“. Транспорт из Србије до Либана одвијао се по фазама, комбиновано. Од железничке станице у Нишу до Бара опрема је транспортована возом, а од Бара до Бејрута изнајмљеним бродом.

Склони смо да придајемо већи значај квантитету, а не сложености неког процеса, поготово ако о њему немамо искуства. Последњи пут се с овог простора организовао комбиновани транспорт људи и технике приликом одласка „плавих шлемова“ ЈНА у Синај. То ће нам послужити као својеврсне смернице приликом упућивања и чете с комплетном опремом, средствима и техником наредне године у новембру у Либан.

■ *С којим изазовима се сусрећу наши „плавих шлемова“ током извршавања задатака на терену у земљама у којима је нарушена безбедност?*

– Највећи изазов представља сусрет наших мировњака с другачијом културом и обичајима. Стога је неопходно најпре разумети постојећи конфликт и генезу сукоба на том простору, као и мандат мисије. На „туђој“ земљи припадници наше војске морају примењивати правила која важе за мултинационалне операције, те се у потпуности понашати према стандардима које су дефинисале Уједињене нације. Један од основних принципа јесте неутралност. Схватити шта она заправо значи и применити је током из-

вршавања задатака на терену такође је велики изазов, посебно ако је познато да се већина наших војника први пут ангажује изван Србије.

Треба знати и да одавно не постоје класичне мултинационалне операције. Оне су вишедимензионалне, тешко је одредити разлику између војничких, цивилних или полицијских задатака. Зато се интеракција са свим актерима на терену одвија непрекидно и на свим нивоима. Српски „плавих шлемова“ сусрећу се с још једним изазовом – предрасудом и локалног становништва и припадника осталих мировних контингената о људима и земљи из које долазе, што је последица ранијих сукоба на простору СФРЈ. Утолико је њихов задатак тежи, а обавеза већа.

■ *У чему је разлика између учешћа у мировним мисијама Уједињених нација у односу на ангажовање у операцијама под окроу штителством Европске уније?*

– Ангажовање наших припадника у иностраним мисијама уређено је Законом о употреби Војске Србије и других снага одбране у мултинационалним операцијама ван граница Републике Србије. Нормативна регулатива не прецизира права и дужности током учешћа у операцијама под патронатом Уједињених на-

ција или Европске уније. О томе, сходно потребама, одлучују надлежне државне институције. У мисијама Уједињених нација светска организација сноси одговорност за путовања, куповину авиокарата и слање опреме, а исплаћује и одређене надокнаде учесницима, сем оних које се односе на њихове културно-забавне активности и комуникацију мировњака с породицом.

Мисије под окриљем Уније, међутим, од Србије потражују новчана средства утрошена за смештај, исхрану и остале активности. У зависности од позиције у мисији и циљева које наша земља настоји да постигне, она се одређује и за ангажовање под „капом“ Европске уније. Таква је ситуација, на пример, у операцији у Уганди, у којој је наш официр шеф санитетске службе мисије EUTM. У мисијама Уније Србија сноси и трошкове осигурања живота својих представника.

■ *Шта утиче на избор кандидата из Министарства одбране и Војске Србије за одлазак у међународне мисије?*

– Избор, селекција, обука и припреме за учешће у мисијама нормативно су дефинисани. Војска Србије има уређен систем, у складу са захтевима времена, што не подразумева да га ни-

ИСКУСТВО РАЗЛИКА

Према речима пуковника Радивојевића, у Центру за мировне операције обучавају се појединци из земље и иностранства, а оспособљавање се заснива на „обуци за кључне дужности“. Реализује се и иницијална припрема за нове мултинационалне операције, као и обука непосредно пред одлазак у мисије. Организују се курсеви у сарадњи с осталим центрима за мировне операције, а припадници Центра, као специјалисти-инструктори, оспособљавају будуће мировњаке. Циљ обуке јесте да се припреме за индивидуалне дужности у мултинационалном окружењу, према стандардима Уједињених нација и НАТО-а.

Мировњаци се за кључне дужности припремају на основном курсу за официре, који је националног карактера, на међународном курсу за штабне официре и за офи-

цире логистике. Обука траје од једне до три седмице. Најкомплекснији је тронедељни курс за штабне официре, који је Центар недавно самостално организовао, уз помоћ предавача из БиХ и Шведске.

– Од 2004. године реализовано је 46 курсева, од чега 23 међународна. Оспособљавање је успешно завршио 1.271 учесник, међу којима 201 полазник из 26 земаља. Центар је од 2005. године организовао и пет семинара за 363 лица. Заједно са UN WOMEN, ове године обучавао је и родне саветнике команданата националних контингената у мисијама. С Институтом за хуманитарно право Санремо из Италије, уз подршку Холандије, Велике Британије и Канаде, окончали смо осми међународни курс из права у оружаним сукобима – каже начелник.

ОПТИМИЗАМ С ПОКРИЋЕМ

– До сада је у мултинационалним операцијама ангажовано 396 припадника нашег система одбране, међу којима 34 жене.

У операцији Уједињених нација у Конгу – MONUSCO, у саставу медицинског тима за евакуацију ваздушним путем и штабне групе обавештајне специјалности, од 7. марта 2003. учествује осам српских представника. Проблем у мисији представља што становници земље, посебно у источном делу, нису у потпуности наклоњени припадницима Уједињених нација. Од 10. децембра исте године у мисији UNMIL у Либерии налазе се четири војна посматрача из Србије, док су у Обали Слоноваче, где је ситуација тешка, у мисији UNOCI, од 1. маја 2004. тројица старешина Министарства одбране и Војске Србије, на дужности војних посматрача. Стање безбедности на том простору је прихватљиво. На Кипру, у операцији UNFICYP, где је безбедносна угроженост на нижем нивоу, у саставу мађарског контингента је од 21. октобра 2010. шест наших чланова патроле и један штабни официр у Команди мисије, а

од 23 септембра прошле године у саставу словачког контингента су и двојица војних посматрача и 37 припадника пешадијског вода Војске Србије. Српских „плавих шлемова“ у мисији UNIFIL у Либану, где су изазови безбедности највећи, тренутно има 46, а у мировној мисији на Блиском истоку – UNTSO, од 9. септембра ове године налази се један припадник Министарства одбране војни посматрач.

Шеф санитаретске службе у мисији Европске уније за обуку безбедносних снага Сомалијске Републике у Уганди – EUTM Somalia, од 25. априла 2012. је официр наше војске. У војној операцији поморских снага Уније у Сомалијској Републици – EUNAVFOR Somalia – Operation ATALANTA, од 5. априла ове године је један старешина српских речних јединица, на француском броду, а од 17. септембра у медицинском тиму ангажована су двојица мировњака из Србије, на италијанском броду. Амбиције у наредној години у тој мисији ће нам бити знатно веће, у складу са одлукама надлежних – наводи пуковник Радивојевић.

је потребно унапређивати. Када се говори о кандидатима за одлазак у мисије, желим да нагласим да немамо проблема. Постоји здрава конкуренција, а број заинтересованих за „мировњаке“ далеко је већи од потреба јер су наши припадници свесни бенефита – унапређење способности и знања, потврда обучености у међународном окружењу, напредовање у служби, остваривање циљева и интереса Србије и, наравно, лична примања. Може се рећи да у таквим ситуацијама сви добијају – држава, појединци, међународна заједница.

Припадници српске војске се на основу предлога Центра за мировне операције упућују на обуку за учешће у мултинационалним операцијама у земљи и иностранству. Уколико успешно заврше оспособљавање, подаци о њима уносе се у базу података Центра и они постају кандидати за одлазак у мисије. У зависности од конкретне операције, завршавају и курсеве страног језика. Такође, морају задовољити и

остале захтеве, попут тога да имају одговарајући чин и постављење на дужност, да су обучени према међународним стандардима, да поседују потребне психофизичке предиспозиције и моралне врлине, као и да су оспособљени за управљање теренским моторним возилима категорије „Б“, те да се придржавају правила понашања „Code of Conduct“.

За упућивање у поједине мисије будући српски мировњаци треба да знају мандат мултинационалне операције, безбедносне ризике који их очекују, локалне обичаје, термине на језику становника земље у којој извршавају задатке, да познају правила ангажовања, посебно употребу силе, као и да користе различите системе комуникација. Наравно, морају знати и правила „нулте“ толеранције сексуалне злоупотребе – злостављања и односа међу половима, а испољити толеранцију када је реч о верским, расним, културолошким и осталим разликама. Наши „плаваци шлемови“ морају бити отпорни

на стрес, оспособљени за пружање прве помоћи, владати вештинама у области односа с медијима, увек примењивати одредбе међународног хуманитарног права и у оквиру цивилно-војне сарадње сарађивати с хуманитарним компонентама операције.

■ *Какав је психолошки профил српских мировњака, јесу ли моштивисани за одлазак у мисије?*

– Кандидати за упућивање у мултинационалне операције подлежу психолошкој процени ради утврђивања њиховог менталног статуса, односно отклањања сумње у постојање евентуалне психопатологије. Том приликом се одмерава и њихов психолошки капацитет, то јест интелектуалне способности и реаговање у стресним ситуацијама. Процењује се и адекватност мотивације, те колико је особа „тимски играч“ или „индивидуалац“. Дакле, с психолошког становишта, сви наши мировњаци су ментално здраве особе, изражених интелектуалних способности. Значајна одредница јесте и њихова висока отпорност на стрес, неопходна за ангажовање у сложеним условима, ради реализације мисије и очувања здравља.

Интересовање наших припадника за учешће у операцијама је изузетно велико. Центар за мировне операције води базу података за око 4.500 кандидата. Сигурно је да и финансијски моменат, уз предност приликом напредовања у служби и упућивање на школовање, представља значајну повољност учешћа у мисијама. Не постоји законско ограничење када је реч о броју мисија у које се може упутити исто лице. Састав за одлазак чине они који су у мировним операцијама већ боравили и они који одлазе први пут, због међусобне подршке. Учесће представника Србије у мултинационалним операцијама представља приступ заснован на актуелним политичким и друштвено-економским условима који ће бити све више заступљен, а који је у протеклим годинама показао изузетне резултате. Реч је о најскупљој обуци и најефикаснијој дипломатији.

■ *Колико је жена из Србије у мировним аранжманима? Пошћује ли се, при томе, родна јерсићкива?*

– До сада су у иностраним операцијама учествовале 34 припаднице Министарства одбране и Војске Србије, или 8,58 одсто. Тренутно се у саставу контингента у мисији у Либану и у операцији на Кипру на војничким дужностима налазе по четири припаднице наше војске, а у саставу медицинског тима у Конгу две техничарке, што износи 9,09 одсто. Ограничавајући фактори за обимније ангажовање жена у мисијама јесу њихов релативно мали број у систему одбране – око осам одсто у оперативним саставима Војске, недовољна мотивисаност због дуготрајне одсутности од куће и породице, те традиционалистички ставови.

Први пут су жене ангажоване у улози професионалних војника у марту до септембра 2012. године у операцији на Кипру. Пре тога су учествовале у саставу медицинских тимова за евакуацију ваздушним путем у Конгу и у оквиру норвешке лаке пољске болнице, на дужностима медицинских и стоматолошких технич-

ра, у Централноафричкој републици и Чаду.

Тренутно имамо 19 припадника – 17 из Војске Србије и два из Министарства одбране, оспособљених за послове родних саветника команданта националног контингента у операцијама. Због још увек малог броја наших мировњака по мисијама за сада немамо такав механизам. Ипак, настојимо да је у оквиру сваког састава бар једно лице обучимо за родну перспективу.

■ *Како ће се и у којој мери наредне године финансирају опремање и учешће Војске у мултинационалним операцијама?*

– За опремање мировњака користе се формацијска средства Војске Србије, али и опрема која се посебно набавља на домаћем и иностраном тржишту. Да би квалитетом одговорила потребама корисника, њени тактичко-технички захтеви се дограђују, сходно нашим искуствима из мисија. Асортиман

опреме која чини индивидуални комплет је разноврстан, а 77 ставки омогућава да се за сваку мисију наменски креира. Буџет за опремање индивидуалним комплетом наредне године износиће 160 милиона динара.

Припреме, опремање и учешће наших припадника у мировним мисијама финансира се из буџета Србије, средствима која се додељују Министарству одбране. Тренд увећања ангажовања прати тренд повећања финансијских средстава, тако да је у 2011. било одобрено 97.165.000 динара, док су за наредну годину, када се планира и учешће дуплог већег броја људи, опредељена средства од 755.958.000 динара. Поред новца из буџета, учешће припадника система одбране Србије у мисијама финансира се и из надокнада које наша земља добија од Уједињених нација по основу ангажовања људи и технике. ■

Владимир ПОЧУЧ

Грчки председник Пајуљас уручио је диплому љуковнику Радивојевићу, љолазнику Колеца националне одбране у Ајџини 2007. године

Словачка нова контакт амбасада НАТО у Србији

У амбасади Чешке, 11. децембра, одржана је свечана предаја дужности контакт амбасаде НАТО у Србији амбасади Словачке. Том приликом амбасадор Словачке Јан Варшо преузео је мандат од амбасадорке Чешке Хане Хубачкове.

Свечаности су присуствовали помоћник министра за политику одбране Мирослав Јовановић, заменик начелника Генералштаба генерал-мајор Милан Бјелица, представници министарства одбране и спољних послова, Војске Србије и војнодипломатског кора.

Амбасадорка Хубачкова захвалила је на сарадњи и подршци, напомињући да је Србија постигла одличне резултате у сарадњи с НАТО.

Нови мандатар, амбасадор Варшо, истакао је да ће Словачка, наредне две године, као контактна амбасада НАТО, покушати да настави добру сарадњу какву је имала Чешка у протеклом мандату.

– Безбедност и одбрана део су државне политике и на том пољу драго нам је што су колеге из Чешке постигле напредак у оквиру Програма Партнерство за мир. Ми ћемо наставити ту сарадњу с Министарством одбране, Министарством спољних послова, Народном скупштином Србије и неким невладиним организацијама, не само у мултилатералној него и у билатералној сарадњи – истакао је амбасадор Словачке.

Амбасада Чешке од 1. јануара 2009. године обављала је функцију контактне амбасаде НАТО у Србији и имала кључну улогу у преносу информација између НАТО Сектора за јавну дипломатију и партнерске земље. ■

С. А.

Учењу на даљину у систему одбране

У анекс сали Дома Гарде на Топчидеру данас је почео други стручни скуп „Учење на даљину у Министарству одбране и Војсци Србије“.

Ректор Универзитета одбране генерал-потпуковник проф. др Миодраг Јевтић, на другом стручном скупу „Учење на даљину у Министарству одбране и Војсци Србије“ представио је развој и положај Универзитета у систему одбране, његов положај у систему образовања и истакао да је данас најпрофитабилније улагати управо у образовање.

– Одређене области које не захтевају практичан рад могу се организовати као курсеви који се реализују путем интернета. Полазници прате курсеве с радног места или од куће без одсуства с посла. Трошкови усавршавања образовања значајно се смањују. Може да се школује значајно већи број полазника и сви имају једнаке могућности за школовање. Затим, потребан је мањи број наставника, и то је веома битно јер је наставник доступнији полазнику – нагласио је ректор Јевтић.

Начелник Центра за симулације и учење на даљину пуковник др Горан Шимић је посебно поздравио госте из Норвешке, сараднике на заједничком пројекту, без којих би тешко успели да постигну резултате у тако кратком временском року.

Повод за организовање скупа је информисање носилаца функција планирања и реализације обуке и образовања у Министарству одбране и Војсци Србије с резултатима реализације пројекта учења на даљину и плановима за имплементацију у циљу унапређења процеса усавршавања и оспособљавања професионалних припадника система одбране.

Циљ пројекта увођења учења на даљину у образовни процес припадника система одбране је осавремењивање војног образовања посредством примене напредних, првенствено информатичких технологија и омогућавање учења на даљину као једног од савремених система реализације наставе. ■ С. А.

Конференција биохемичара на ВМА

Научна конференција биохемичара посвећена животу и делу доктора Ивана Беркеша, одржана је на Војно медицинској академији (ВМА) у организацији Института за медицинску биохемију ВМА, Друштва медицинских биохемичара Србије и Института за медицинску биохемију Клиничког центра Србије. ■

Визија безбедносне политике

Наставак реформе сектора безбедности важан је за даљу демократизацију Србије, као и читавог региона Западног Балкана, а тај процес отежан је економском кризом и смањењем улагања у оружане снаге, због чега је неопходно повећати ниво регионалне и сарадње са евроатлантском заједницом, закључци су конференције „Чија безбедност, чија права“ коју је организовао Београдски центар за безбедносну политику.

– Представници старе и нове власти који су учествовали на овом скупу сложили су се да су политичари узрок недовољних реформи. Занимљиво је да су и политичари и професионалци запослени у безбедносним институцијама, али и новинари и активисти, истакли да грађанско друштво може значајно да допринесе процесу реформи – истакла је директорка БЦБП Соња Стојановић Гајић.

Отварајући први дан конференције, шеф делегације ЕУ у Србији Венсан Дежер је истакао да је дошло до смиривања безбедносних изазова на Балкану и у Србији, и да претње нису више спољашње природе него унутрашње.

– Главни безбедносни ризици су интерно расељена лица, организовани криминал и борба против корупције. За Србију је веома важна департизација друштва и оснаживање надзорне улоге парламента у области безбедности, као и значајна улога Уставног суда и правосуђа. Сектор безбедности је део преговора о чланству у ЕУ, у поглављима 24 и 31, а од будућих чланица се очекује да поштују одређене принципе који се пре свега односе на контролу безбедносног сектора и поштовање људских права и владавину права - указао је Дежер.

Дводневна конференција окупила је више од 130 бивших и актуелних доносилаца одлука, запослених у безбедносним институцијама, дипломата, независних експерата, истраживачких новинара и студената из земље и иностранства. Највећа вредност коју је скуп донео је дискусија неистомишљеника из политичких партија која је указала на непостојање консензуса о визији будућих реформи у сектору безбедности.

Конференција је једна од бројних активности коју је Београдски центар за безбедносну политику, ранији Центар за цивилно-војне односе, организовао поводом обележавања 15 година успешног рада у области безбедности и унапређења безбедносне политике Србије. ■

Војна СПОМЕН-МЕДАЉА руској Војној академији

Начелник Војне академије, генерал-мајор Младен Вуруна, у име министра одбране Александра Вучића, уручио је начелнику Војне академије Генералштаба Оружаних снага Руске Федерације, генерал-потпуковнику Андреју Витаљевичу Третјаку, војну спомен-медаљу за допринос систему одбране Републике Србије.

Медаља је уручена у Москви, 7. децембра, на свечаности поводом обележавања 180 година од оснивања Војне академије Генералштаба Оружаних снага Руске Федерације. ■

Руска ДЕЛЕГАЦИЈА у посети ВИПВО

Делегација Службе безбедности летова у авијацији оружаних снага Руске Федерације, коју је предводио заменик начелника службе Виктор Сороченко, боравила је у тродневној посети Команди Ваздухопловства и ПВО.

Циљ посете је успостављање иницијалних договора за будућу сарадњу и начин примене искустава оружаних снага Русије у области безбедности летења, у домаћем војном ваздухопловству. ■

Посета САВЕТОДАВНОГ ТИМА НАТО

У оквиру кандидатуре Центра за усавршавање кадрова АБХО за добијање статуса партнерског центра за обуку и едукацију са НАТО школом из Оберамергауа, у дводневној посети Команди за обуку боравио је саветодавни тим НАТО-а.

Седмочлану делегацију предводио је Жан Д'Адријан из команде НАТО из Брисела.

Саветодавни тим посетио је ЦУК АБХО у Крушевцу, а радне групе размотриле су правне захтеве и претпоставке за добијање статуса партнерског центра.

НАТО делегацију у касарни „Топчидер“ примио је начелник штаба Команде за обуку бригадни генерал Млађен Нишевић. ■

Прва бригада у спасавању
завејаних на северу Бачке

Јунаци дана

Због обилних снежних падавина које су у ноћи између 8. и 9. децембра захватиле северни део Војводине, на магистралном путу Суботица – Нови Сад и аутопуту Суботица – Нови Сад у снежним сметовима блокирано је више десетина шлепера и аутобуса са путницима и путничких возила у колони дугој више од 11 километара. Први су им у помоћ притекли припадници 17. механизованог батаљона Прве бригаде из гарнизона Бачка Топола.

Мајор Адам Хорват, заменик команданта 17. механизованог батаљона у Бачкој Тополи, на састанку Општинског штаба за ванредне ситуације сазнао је колике су заправо последице ноћне снежне блокаде и на основу добијеног наређења упутио је тенк за извлачење (ТЗИ) у помоћ завејаним.

У тенку који без проблема извлачи терет до 80 тона били су командир заставник Зоран Топић, старији водник Зоран Вуксан, возач и руковаоц Себастиан Ковач.

Спуштене ралице, чистећи снежне наносе, ТЗИ са моћним мотором од 580 КС отпочео је у рано недељно јутро пробијање од касарне „Бачка“ ка колони возила одсеченој од света и путницима који су ту провели дугу хладну ноћ.

Иза ТЗИ кренуо је и други део екипе под командом капетана Зорана Јовановића. У покретној радионици за отклањање евентуалних кварова на возилима били су мајстор Душан Старчевић и екипа логистике са 12 људи, на челу са заставником Обрадом Бановићем. Понели су војнички чај и хране колико су могли да окрепе промрзле путнике.

На десетак километара од касарне, код места Мали Иђош, одблокиран је заглављени шлепер, а код места Фекетић извучени су инжењеријска машина, аутобус и

Војска чистила СНЕЖНЕ НАНОСЕ

Са првим већим тешкоћама које је изазвао снег, војска се укључила у чишћење наноса како би оспособила саобраћајнице.

Министар одбране Александар Вучић наредио је хитно ангажовање људства и механизације да се помогне становништву.

Јединице Војске Србије ангажоване су у свим завејаним местима, највише у Војводини где је ситуација била најтежа.

још неколико шлепера. Тиме је деблокиран стари пут Суботица – Нови Сад.

Екипа се код Фекетића укључује на аутопут Суботица – Нови Сад где их завејани путници дочекују аплаузима и повицима „Ево иде наша војска“, „Дошли сте нам као дар са неба“...

На месту највећег загушења било је тридесетак шлепера и аутобуса. Под координацијом и командом капетана Јовановића извукли су сваки шлепер и аутобус, а други део екипе обишао је путнике и делио топли чај.

После вишесатних напора припадници механизованог батаљона Прве бригаде успоставили су пуну проходност на аутопуту Суботица – Нови Сад. Без њихове помоћи, видели се, ништа се није могло урадити.

Војска је, како се то већ пословично али с разлогом каже, опет била ту. Прва, да помогне кад треба. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Обука војника
понтонираца у Шапцу

Вештине на води

Војници понтонирских специјалности, који се налазе на добровољном служењу војног рока у Центру за обуку Копнене војске, логоровали су током новембра у касарни „Церски јунаци“ и на полигону „Мачвански партизански одред“ у Шапцу.

Војници понтонирског вода Чете за обуку специјалности инжењерије обучавали су се за руковање понтонирским средствима и примену правила пловидбе на пловним путевима, а истовремено је реализована и тренажа старешина и професионалних војника.

Војници су се увежбавали за коришћење средстава за извиђање река, склапање, расклапање и одржавање понтонирских скела и мостова, руковање амфибијским транспортерима, реморкерима и ванбродским моторима и примену сигнала и ознака на рекама. ■

Н. ДРАЖОВИЋ
Снимио Д. БАНДА

204. ваздухопловна бригада

Снага на небу као

Обележавање века постојања српског војног ваздухопловства, јубилеја којим ретко која земља данас може да се похвали, подсетило нас је на детаље славне историје овог рода војске, у коју су уткане хиљаде нити живота, много рада и искуства. Значајан део те традиције припада погонима својеврсне „фабрике пилота“ смештене на аеродрому Батајница крај Београда. Мада су своју „производну делатност“ под именом 204. ваздухопловна бригада започели 15. новембра 2006, обриси ове јединице, гаранта сигурних граница Србије на небу, постављени су знатно раније. То успешно трајање, уз уважавање промена које доноси савременост, јесте оно што нас храбри и улива нам сигурност да поседујемо потенцијал за време које долази.

Двеста четврта ваздухопловна бригада, чија је Команда смештена на војном аеродрому Батајница, данас представља здружену тактичку јединицу чију организацијску структуру чине ескадриле и батаљони – дивизиони.

Међу њеним основним наменама истичу се контрола и заштита ваздушног простора, као и ватрена подршка јединицама Копнене војске, али и превозење ваздушним путем, извиђање из ваздуха и школовање кадета. Бригада, формирана 15. новембра 2006. као 204. авијацијска база, а преименована у 204. ваздухопловну бригаду 15. децембра 2010, наставља традицију херојског 6. ловачког пука који се истакао у одбрани Београда 1941. године.

У јединици се, осим летачке, реализује и обука кадета, војника, као и припадника Ваздухопловнотехничке службе.

ОДГОВОР ИЗАЗОВИМА

Фабрика пилота

Бригадни генерал Предраг Бандић, домаћин овогодишњег аеро-митинга „Батајница 2012“, јединицу којом командује сматра специфичном јер она у свом саставу има све капа-

цитете ловачке авијације ангажоване на свакодневној заштити и контроли ваздушног простора, али обавља и послове школовања пилота и транспортне авијације.

– Током 2012. године, осим задатака из наше основне мисије, заштите

и контроле ваздушног простора, школовања кадета и подршке специјалним снагама Копнене војске сусретали смо се с многим непланираним активностима. Пре свега мислим на помоћ цивилном становништву у време елементарних и других непогода, чиме су припадници јединице одувек потврђивали свој патриотизам.

Бригада је, како генерал Бандић наводи, упркос економски тешкој години, у складу с предвиђеним задаци-

ма, редовно обављала контролу ваздушног простора и одржала квалитет обуке на нивоу претходне године.

– Ипак, највише пажње ове године посветили смо обележавању стогодишњице српског војног ваздухопловства. На то нас је обавезало и сећање на хиљаде ваздухопловаца, наших колега, који су током првог века српске војне авијације уградили себе у овај велики јубилеј. Ми смо већ данас окренути будућности, јер јер од нас креће наредни век.

Оцењујући годину на измаку, генерал Бандић каже да је била успешна, ипак...

– Било је и тешких тренутака. Најтежих... Када смо остали без драгих колега. Уз сву бол коју смо осећали, ниједног тренутка нисмо губили морал

нити мотивацију за рад. Напротив, трагични догађај није пољуљао јединство колектива.

А колектив чине јединице с различитим задацима.

Једини ловци у Војсци

Заменик команданта 101. ловачке авијацијске ескадриле мајор Дејан Беда и његове колеге пилоти-ловци, чувају небо Србије. Ту привилегију само они имају.

– Заиста, то јесте привилегија, али и велика обавеза. У томе нам, осим старијег, искусног пилотског кадра, помаже добра екипа људи која на границама могућег решава проблеме, омогућава да функционишемо у оваквим условима и остварујемо задатке који су нам постављени. Наша ескадрила успела је да у години јубилеја прослави и 50. рођендан авиона, који је захваљујући добром одржавању и данас у функцији. Реч је о МиГ-у 21, који је у септембру 1962. године, као тадашње чудо, слетео на војни аеродром Батајница.

Говорећи о обуци пилота, мајор Беда посебно истиче да јединица поседује симулатор лета, који, осим за обуку домаћег кадра, представља наш адут у међународној војној сарадњи, па припадници оружаних снага суседних земаља долазе на усавршавање и увежбавање у Србију.

– Наш симулатор омогућава пилоту да на виртуалан начин прође све задатке који га чекају у ваздуху, чиме је на безбедан начин у прилици да користи сва средства и извршава борбена дејства. Предност коришћења симулатора је и у економичности, јер је сат проведен на њему вишеструко јефтинији од обуке у авиону.

Задатак је приоритет

Бројни су предуслови које мораће испунити да бисте постали део уигране екипе 24. ваздухопловнотехничког батаљона. Теоријско знање, према речима мајора Чедомира Костића, заменика команданта јединице, тек је први критеријум који вас сврстава међу кандидате за састав једне од две јединице тог типа, колико их има у Војсци Србије.

– Било да је реч о инжењеру или подофициру, техничар по завршетку школовања прво долази у ескадрилу на практично усавршавање. Ту стиче неопходно искуство, а затим позитивном селекцијом долази у батаљон.

Управо зато, потврђује мајор Костић, добродошлицу и искусног припадника

24. ваздухопловнотехничког батаљона не чини само знање, већ и пракса од најмање 11 година стручног усавршавања – шест година у ескадрили и још пет у јединици.

– Опслуживање авијације, снабдевање горивом и резервним деловима, достављање, одржавање и испи-

НАГРАДЕ ЗА ДАН ЈЕДИНИЦЕ

У Музеју ваздухопловства, 6. децембра, обележен је Дан 204. ваздухопловне бригаде. Том приликом командант генерал Бандић уручио је признања „Лица године“ онима који су допринели успеху јединице. У категорији „Млади лавови“ награде су добили Славиша Павловић, Милан Еленков и Владимир Зец за инвентивност и енергију коју су донели у јединицу. За „Визионаре“ су проглашени Златибор Јањић, пилот хеликоптера, наставник летења и жива легенда 204. бригаде и Драган Мрдак, човек пун информација, знања, енергије и полета да направи визију за будућност.

Дејан Поповић добитник је награде „Бржи од авиона“, као првак Војске Србије у оријентирингу 2012. године и маратонац – члан Атлетске репрезентације Србије. У категорији „Све може“ награде су добили Небојша Скорић и Дарко Главаш, а као пријатељи 204. ваздухопловне бригаде награђени су олимпијска шампионка Милица Мандић и телевизијска лица Милош Миловановић и Катарина Лазаревић. Награда у категорији „Кућа снова“ додељена је 333. инжењеријском батаљону из Панчева. Признање „Чиста десетка“ припало је најбољем кадету 133. генерације студената Војне академије пилоту Радовану Жунићу.

тивање убојних средстава, одржавање 12 типова ваздухоплова у првом, другом и трећем степену, део је наших свакодневних обавеза. Донедавно, наш пиротехнички тим био је ангажован на чишћењу терена од заосталих неексплодираних експлозивних средстава из 1999. године. Нек буде забележено да годишње до ваздухоплова допремимо око четири милиона тона горива, а о километражи коју прелазимо да бисмо то учинили да и не говорим – истиче заменик команданта батаљона.

Осим обуке новог кадра и пилота који се увежбавају на симулатору лета, многи млађи инжењери баве се и научним радом, изразом студија за установе попут Војнотехничког института и Ваздухопловног завода „Мома Станојловић“, чиме учествују и у усавршавању борбених техника.

Ова јединица, уз 101. ловачку ескадрилу, обавља и дежурства, која подразумевају праћење свих полетања и слетања на аеродром Батајница.

– То је само део наших обавеза. Рокови и задаци одређују темпо рада, па често заносимо у Бригади да бисмо испунили очекивања и оспособили средства која су нам поверена. Тада не постоји радно место или вре-

ме. Сви радимо све, помажемо једни другима, а колектив и задатак постају приоритет – каже мајор Костић, напомињући да то није само слика њихове јединице већ и 204. ваздухопловне бригаде у целини.

Стварање будућности

Заменик команданта 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле, познате као „Курјаци с Ушћа“, мајор Бошко Шербеџија, каже да је мало јединица у Војсци Србије чија је прошлост тако славна и богата, а истовремено мученичка, као што је то случај с историјом јединице којој припада. Она наставља традицију Прве српске ескадриле, основане 1918. године.

– Ескадрила школује кадете–пилоте за потребе ВиПВО, обавља летачке тренаже и даље оспособљава стални летачки састав за извршавање додељених задатака и мисија, а један од задатака је и ваздухопловна ватрена подршка снагама КоВ.

Припадници 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле данас стварају ваздухопловну моћ Србије за наредних 100 година, што је, пре-

ма речима команданта, сложен и тежак задатак.

– Успевамо јер нас одликује патриотизам, а додатно нас обавезује храброст и славна традиција Прве српске ескадриле.

Дневник активности 252. бележи да је јединица током 2012. године успешно ишколовала још једну генерацију, обучила више припадника за ватрено-ваздухопловну подршку, а посебно је поносна због учешћа на аеро-митингу „Батајница 2012“ и на више међународних вежби у иностранству.

– Били смо и на вежби подржаном рачунарским симулацијама „Слободно небо 2012“ у Центру за обуку путем симулација Генералштаба Војске Србије и то је први пут да се овде изводи вежба бригадног нивоа. Следеће године очекује нас међународна вежба „Air solution 2013“ с ратним ваздухопловством Румуније, а у плану је и пренаоружавање, односно увођење авиона ластва у оперативну употребу.

Мајор Шербеџија, говорећи о плановима за 2013, најављује и наставак акције „Путевима српских ваздухопловаца“, у оквиру које ће екипа ескадриле у Француској обићи места школовања некадашњих српских пилота.

Позитиван став – пола решења

Када бисте, без претходног увида у дужности и обавезе следеће јединице, морали да је опишете у једној реченици, сигурно бисте рекли да је реч о једној од најуспешнијих домаћих авиокомпанија. И наравно, погрешили бисте. Међутим, нико вам не би замерио јер подаци који говоре о више од две стотине међународних летова до 60 аеродрома у 26 земаља, од севера Африке до севера Европе и од Азије и Блиског истока до Шпаније, реализованих за свега осам година, сваког лаика довели бисте у недоумицу. Не би погодио да је реч о 138. авијацијској ескадрили наше војске, односно, како каже потпуковник Видан Павловић, њен командант и један од најстаријих пилота на аеродрому Батајница, о јединој јединици тог типа у земљи.

Настављајући славну традицију транспортне групе формиране у марту 1941. године, која је својевремено била прикључена Енглеском краљевском ваздухопловству и учествовала у задацима у Египту, јединица је мењала облик и назив неколико пута. Оно чиме се њени припадници нарочито поносе јесте то да су једини наследници чувене „Титове ескадриле“, која је од 1945. године била задужена за превоз највишег државног политичког и војног врха.

– У саставу ескадриле, у оперативној употреби су ремонтовани авиони Ан 26, а ускоро ћемо добити и авион „пајпер сенека“ за потребе Војно-техничког института. Ми превозимо људе, терет, опрему, а летимо и због десантирања падобранаца, уз незаобилазно школовање и обуку пилота – истиче потпуковник Павловић и посебно истиче, као један од важнијих задатака, превозење контингента Војске Србије за потребе мултинационалних операција.

Командант
бригадни генерал
Предраг Банђић

Командант се лично, израдом карте на којој су забележени сви летови јединице, потрудио да ове активности буду овековечене.

– Позитиван став је пола пута до решења – цитира Павловић гесло уз помоћ кога се решавају сви успутни проблеми с којима се суочава јединица, спремна да прелети и следећих стотину година српског војног ваздухопловства.

Логистика је као ваздух

У сваком механизму постоји неколико кључних шрафова који повезују делове у целину и омогућују беспрекорно функционисање. Потпуковник Славиша Павловић, помоћник за подршку команданта 204. ваздухопловне бригаде, каже да нема лакшег ни те-

жег дела посла, већ само оног који се мора обавити, али да захваљујући доброј координацији с командантом Бригаде и помоћницима за њега нема немогуће мисије.

– Војници морају да једу, да се обуку, гориво мора да се достави како би машине радиле. Логистика је као ваздух, примети се тек када нестане, а оно што се види је само врх леденог брега. Мој посао је да организујем и координирам комплетну подршку јединици као и сарадњу с цивилним сектором, а један човек, без подршке колега, није у стању да обавља све те дужности – истиче Павловић.

Говорећи о аеро-митингу, он наглашава да је „Батајница 2012“, због значаја јубилеја српског војног ваздухопловства, морао да буде корак напред у односу на претходне манифестације тог типа.

– Велике аеро-митинге чини њихова комплексност. Ове године и ми смо се потрудили да се понудом сврстамо у ред оних ваздухопловних представа које се у свету сматрају великим и признатим. Окосницу сваког аеро-митинга, наравно, чини летачки програм. Велики празник летења, међутим, чини и оно што му претходи, као и пратећи садржаји летачког програма. Помак који смо ове године направили јесте и то што смо организовали Сајам ваздухопловне технологије и на њему представили значајна међународна имена из света авио-индустрије. Задатак за следећи аеро-шоу јесте да одемо и корак даље и да гледаоцима, али и пословним партнерима, понудимо разлог да нас сврстају међу најзначајније ваздухопловне манифестације у свету – каже Павловић.

У предстојећем периоду припаднике логистичке подршке 204. ваздухопловне бригаде очекују међународне вежбе „Шабла“ и „Air Solution 2013“, с оружаним снагама Бугарске и Румуније, а као новину у сарадњи с румунским колегама Павловић наводи и учешће у вежби припадника Националне гарде Охаја, што ће допринети њеном квалитету, нарочито у сегменту који се односи на командовање. ■

Сања АНЂЕЛКОВИЋ
Никола ДРАЖОВИЋ
Снимио Игор САЛИНГЕР

Речна пениша нафте

Мали велики брод

Иако мањег габарита у односу на борбене и привредне бродове, речна пениша нафте, у саставу Речне флотиле, представља незаменљив и јединствен брод у Војсци и на пловним путевима Србије, намењен за превозење и попуно пловних објеката погонским горивом на води

Дужине 21, ширине 4 и газа 1,5 метра, тежине 30 и депласмана 60 тона, шест танкова запремине по 10.000 литара погонског горива и погонски дизел агрегат од 81 KW који обезбеђује максималну брзину пловљења од 17 километара на час, основне су карактеристике брода који,

у суштини, представља јединствену пловешу бензинску станицу на води.

Речна пениша изграђена је 1955. године у Бродоградилшту „Београд“. Ипак, уз редовно одржавање и пуну бригу посаде, тај педесетседмогодишњак и данас у потпуности извршава предвиђене задатке.

Временом је брод осавременјаван, па је тако у оквиру система противпожарне заштите на њега уграђен уређај за гашење пожара „Халон“ с аутоматским активирањем. У летњим месецима, при већим температурама ваздуха како би се спречило превелико загревање горива у танковима на броду, укључује се систем за орошавање палубе, који се користи и приликом евентуалног избијања мањег пожара.

Поред тога, на својеврсни мали велики брод уграђени су и сви потребни савремени навигациони уређаји и телекомуникациска опрема која обезбеђује потпуну сигурност пловидбе у дневним, ноћним, условима ограничене видљивости и осталим временским условима који отежавају пловидбу.

Речна пениша испловљава с матичног веза ка бродовима које треба попунити горивом у бази или сидришту, тамо где је могуће безбедно извршити танкирање. Пошто нема уграђеног бродског наоружања, у борбеним условима обезбеђује му се пратња патролних чамаца или бродова уз ПВО заштиту.

Док пенишом командује заставник Ненад Миловановић, старији водник Владица Крстић и професионални војник Дејан Марковић, мотористи, задужени су, поред старања о моторном одељењу, за послове попуне бродова погонским горивом с две претоварне пумпе, капацитета од по 1.000 литара за десет минута.

Како речна пениша представља специфичан брод којим располаже једино Речна флотила Војске Србије, по захтеву и одређеној процедури може се користити и за потребе цивилног сектора, односно цивилних пловних објеката на унутрашњим пловним путевима. ■

Б. М. ПОПАДИЋ

Завршен десети Лидерски курс

Десети Лидерски курс у Центру за обуку и усавршавање подофицира у Панчеву завршило је 68 професионалних војника.

Начелник штаба Команде за обуку бригадни генерал Млађен Нишевић честитао је полазницима на успешно завршеном курсу, а честитке је упутио и командант Центра потпуковник Милован Васић.

На завршној свечаности најбољима на курсу десетару Владимир Тонију из Четврте бригаде и разводнику Ивани Далиповски из Бригаде везе уручене су књиге.

Лидерски курс представља први сегмент усавршавања професионалних војника, који је до сада завршило преко петсто полазника, што чини добру основу за селекцију и усавршавање будућих подофицира Војске Србије. ■

Главни подофицир са припадницима Прве бригаде

Главни подофицир Војске Србије заставник прве класе Милојко Милосављевић, на састанку са командантима, главним и првим подофицирима јединица из гарнизона Сремска Митровица, истакао је значај функционисања подофицирске линије у подршци командовању на нивоу чета–батерија и батаљон–дивизион.

Заставник Милосављевић обишао је курс за додатно оспособљавање подофицира оклопних јединица Копнене војске. ■

Нови командант Трећег батаљона војне полиције

На свечаности у нишкој касарни „Књаз Михаило“ досадашњи командант Трећег батаљона војне полиције потпуковник Иван Младенов предао је дужност мајору Светомиру Џолићу.

Примопредаји дужности присуствовали су командант Копнене војске генерал-мајор Милан Мојсиловић, командант Треће бригаде КоВ бригадни генерал Желимир Глишовић и други гости. ■

Израда Правилника о транспорту опасног терета

На основу Закона о транспорту опасног терета, радни тим Министарства одбране и Војске Србије, у сарадњи са радном групом Министарства саобраћаја Србије, израдио је Нацрт правилника о транспорту опасног терета.

Стручна расправа одржана је у организацији Управе за општу логику Сектора за материјалне ресурсе, носиоца израде Правилника о транспорту опасног терета у Министарству одбране и Војсци Србије. Стручном расправом руководио је пуковник др Жељко Ранковић, шеф Одсека за саобраћај и транспорт, који је истакао значај уређења ове области.

У стручној расправи, поред припадника Министарства одбране и Војске Србије, учествовали су и представници Министарства саобраћаја, на челу са помоћником министра за европске интеграције Мирјаном Трифуновић, као и представник Агенције за безбедност саобраћаја Србије. ■

А. Г.

Провера обучености војника

У јединицама Команде за обуку почела је евалуација индивидуалне специјалистичке обучености септембарске класе војника на добровољном служењу војног рока, професионалних војника који се оспособљавају за допунску специјалност и оних који се налазе на додатном оспособљавању за дужност.

Око шесто војника и професионалних војника имаће прилику да практично покажу знања стечена током шестонедељне основне обуке у Сомбору, Ваљеву, Лесковцу, Пожаревцу, Горњем Милановцу, Крушевцу и Батајници.

Војницима и професионалним војницима који успешно савладају садржаје евалуације у складу са утврђеним стандардима, биће уручени сертификати о завршеној обуци. ■

Н. Д.

Ћампаоло Ди Паола, министар одбране Италије

Повратак визионарским идејама

Европа је данас на раскрсници и прави је тренутак за увођење новог сета правила како би се изградила јача и целовитија породица европских земаља

Министар одбране Италије Ћампаоло Ди Паола, у оквиру недавне посете Србији, одржао је у Дому војске предавање „Од глобалног ка локалном – безбедносни изазови и одговори“, које су организовали Београдски центар за безбедносну политику у сарадњи са Београдским фондом за политичку изузетност и Европским покретом у Србији, уз подршку UNDP/SEESAC и у партнерству са Министарством одбране.

Том приликом, министар Ди Паола указао је на значај визионарске политике како у Италији, тако и у Србији и у Европи у целисти, нарочито у време кризе. У глобалном свету ствари и проблеми не смеју се сагледавати само из локалне перспективе, већ се мора имати шира, глобална слика да би се дошло до најоптималнијих и дугорочних решења.

Министар одбране Италије је истакао да Србија своје проблеме треба да посматра са широм перспективом и поручио да их неће решити уколико се бави искључиво Балканом.

– У таквом смо историјском тренутку да је и за Србију, Италију и Европу важна визионарска политика. Косово јесте локални проблем, али он не може да се реши ако се гледа у перспективи 'један на један'. Тај проблем треба да се стави у европску перспективу и онда ће то бити добро и за Србију и за Италију и за Балкан – нагласио је министар Ди Паола.

Европа је данас на раскрсници и прави је тренутак за увођење новог сета правила како би се изградила јача и целовитија породица европских земаља, што није лако имајући у виду фискална ограничења. Европа поново почиње да разматра шири процес европских интеграција

и Србија не сме да дозволи да је заобиђе "воз промена", односно нови европски покрет.

– Да бисте у њега ускочили морате да донесете тешке одлуке којих не треба да се плашите. Ово је тренутак када политички лидери треба да покажу одговорност и донесу одлуку. Треба да се ухватите у коштац са проблемом Косова и нађете прихватљиво решење за Европу, међународну заједницу и народ. То није лако, али сада је тренутак за то – поручио је Ди Паола, истичући да не може да замисли „Европу без Србије, нити да Србија своју будућност треба да види без Европе“.

Говорећи о актуелним безбедносним питањима, министар Ди Паола је истакао да национална безбедност није нешто што треба да решава министарство одбране и војска у једној земљи, већ влада, указујући да је сада право време да се подигне свест о том питању.

Оцењујући најважнија питања светске безбедности, Ди Паола је указао да све државе осећају последицу „арапског пролећа“ и кризе у Палестини, што само потврђује тезу о значају глобалне безбедности.

Адмирал Ди Паола постављен је за министра одбране Италије 18. новембра 2011. године, а пре тога три године је обављао функцију председавајућег Војног комитета НАТО.

Завршио је Поморску академију 1966. године, има диплому стратешких и војних наука, а у богатој војничкој каријери обављао је бројне дужности, укључујући и дужност начелника Генералштаба ОС Италије од 2004. године, када је унапређен у чин адмирала.

Са супругом Робертом има две кћерке.

Због промена у пацифичком региону, Сједињене Америчке Државе морале су да преформулишу своје снаге, а од Европе се очекује да понесе део безбедносног терета, нагласио је Ди Паола. ■

Б. МИЉИЋ

Бригадни генерал Марија Кели, командант Команде специјалних снага Националне гарде Охаја

О разликама у најбољем смислу

Када мушкарци виде да сте вољни да радите напорно, да се залажете и подједнако добро обављате посао на ком сте ангажовани, неке задатке и боље, онда мењају слику коју су имали о женама у оружаним снагама и почињу да их посматрају као равноправне

Делегација Националне гарде Охаја, коју је предводила бригадни генерал Марија Кели, командант Команде специјалних снага, посетила је Министарство одбране и Војску Србије. О поводу за њихов долазак у Београд и обилазак Управе за кадрове, Војне академије, Медицинског факултета ВМА, Института за стратегијска истраживања и Центра за мировне операције најбоље говори назив посете – „Жене у професионалној војсци”. О америчким искуствима, као и о личним утисцима једне од двеју жена генерала у Националној гарди Охаја, међу 57 активних жена генерала у америчким оружаним снагама, разговарали смо са генералом Кели, после предавања које је са сарадницима одржала кадеткињама на Војној академији.

□ *Шта се променило у односу на време када су се жене први пут појавиле у оружаним снагама Ваше земље?*

– Много тога се променило. Тек после две године рада у Националној гарди први пут сам видела жену официра. Данас се о томе више не размишља на тај начин. Од 2003. године активно смо ангажоване у борбеним или мировним операцијама у свету. Жене у мисијама обављају скоро све војничке послове, раме уз раме с мушкарцима. Без таквог ангажовања жена вероватно би се промене спорије одвијале, јер су дела, а не приче, једини начин да се одређена веровања промене. Када мушкарци виде да сте вољни да радите напорно, да се залажете и подједнако добро обављате посао на ком сте ангажовани, неке задатке и боље, онда мењају слику коју су имали о женама у оружаним снагама и почињу да их посматрају као равноправне.

□ *Током сусрећа са кадеткињама Војне академије разговарали сте о мајџинству и огласку жена на породично одсуство. У америчкој војсци постоје и униформе за шруднице...*

– Када жена у нашој војсци остане у другом стању, она има могућност да бира хоће ли прекинути војну службу или наставити рад. Уколико жели да настави посао као и пре трудноће, мора добити потврду лекара да је

то безбедно по њено здравствено стање. Наравно, тада се не могу ангажовати у мировним операцијама. Такво правило важи за време трудноће и четири месеца после порођаја у копненој војсци, а шест месеци у ваздухопловству. Након тог периода жене могу бити ангажоване и у мисијама. Униформу за труднице обукла сам први пут као поручник, почетком деведесетих година, што значи да се она користи већ дуго. Слична је обичној униформи, само је другачије кројена, тако да се тешко може закључити да је жена трудна, што је добро решење јер се не издваја од осталих припадница.

□ *Учешћивали сџе у ојерацији подршке миру у Ираку. Каква су Ваша искуства?*

– Чињеница је да жене и мушкарци свет посматрају из другачије перспективе, што треба искористити приликом ангажовања на различитим задацима. Разлике тада доприносе квалитету, у најбољем смислу. Када сам била ангажована у Ираку, наша база налазила се поред локалног пута тако да је саставни део посла била и контрола оних који су тим путем пролазили. Понекад смо морали некога и да претресемо, а познато је да ирачка култура не дозвољава да жене претресају мушкарци, нарочито не странци. Зато је важно да имате жене у свом саставу.

Ангажовањем жена у мировним операцијама променили смо традиционално гледање на њихову улогу и положај. Установили смо нову доктрину, а у критичним ситуацијама, када имате заједнички циљ, било да је реч о одбрани од по-

плава, санирању последица потреса, заједнички рад је неопходан, чиме се разлике у половима, заправо, губе.

□ *Може ли се говориџи о лошим сјранама ангажовања жена у мировним ојерацијама?*

– Само ако је реч о очекивањима – ономе шта жена очекује од себе и шта други очекују од ње. Познато је да су жене одговорније према породици, тако је било вековима и тако ће још дуго остати, мада се и то полако мења. Уколико изостане подршка породице, жена неће успети да испуни своја, као ни туђа очекивања, било који посао да обавља.

□ *Како сџе успели да јосџигнеџе равносјежу између захџевне каријере оџицера, с једне сјране, и свакодневних јородичних и јословних обавеза, с друге?*

– Уз свакодневне послове и професију којом се бавимо током недеље, рад у војсци је наша додатна обавеза. Због тога нам је, поред породице, значајна и подршка послодавца, који носе део терета приликом нашег одласка у мисије. Дакле, може се рећи да иза нас стоји читав тим.

Већ сам поменула да се у Националној гарди боримо с изазовима како да задржимо жене не би ли једног дана постале капетани, мајори, пуковници, односно лидери. Уместо што се питамо зашто одлазе, боље је поставити обрнуто питање – због чега треба да остану. И сама сам, седам пута у животу, била спремна да напустим војску. Остала

је у томе увек подржавао неки шеф. Најчешће су то управо били мушкарци. И када сам одржавала трудноћу и када сам у цивилству радила врло захтеван посао, али и када сам била командир у јединици високог приоритета... Истовремено сам се школовала у цивилним и војним школама. Кад год сам помислила да је то превише за мене, да треба да одем, појавио се неко ко ми је помогао да схватим да је то само тренутно стање, да морам бити стрпљива, јер ћу само тако савладати препреке.

□ *Да ли ђосџоји организована ђомоћ ђородици када је њихов члан у мисији? Ко је бринуо о Вашој деци када сџе били одсуџни?*

– У време када сам била у мисијама, мој супруг је био код куће. Он је бринуо о деци и обављао тежи део посла. Када одете, ви сте потпуно посвећени ономе што тамо радите.

Системска решења подразумевају да морате имати такозвани Family Care Plan, који осигурава да ће све бити регулисано док нисте код куће. То је званични документ којим се гарантује да ваша деца имају званичног старатеља и обезбеђено здравствено осигурање, уколико им затреба. Дакле, овај план гарантује да ће, у случајевима када изостане подршка партнера или породице, систем бити тај који ће помоћи.

□ *Посебна ђажња ђосвећује се ђовраћку из мисије и реинџеграцији.*

– После дугог одсуствовања, повратак кући није лак. Постоје две тешкоће. Прва је да је породица дуго

ЖЕНЕ У ВОЈСЦИ

Изазов с којим смо се одувек суочавали био је како да жене војници остану у Националној гарди Охаја после истека уговорених обавеза. Када прође тај период, многе размишљају да је време за заснивање породице, додатно школовање и слично, тако да се и не одлучују да остану у војсци, мада је управо то време када треба да остану лидери – водници, старији водници... Другим речима, онда када треба да преузму одговорност за командовање и значајније допринесу систему, оне одлучују да га напусте. Због тога је за нас највећи изазов био да жене официри и подофицири остану у систему, како би с лидерских позиција могле одлучивати о њему и допринети квалитету промена, те посебно утицати на положај жена.

времена функционисала без вас и да нису сигурни како да вас поново укључе у своје животе. Морате изнова да научите да живите заједно. С друге стране, на послу се питате која је ваша улога, јер је све рутина, ништа није хитно као у мисији, послови се могу одрадити и сутра. Другим речима, по повратку из мисије више нисте сигурни који су ваши приоритети. И за враћање у првобитно стање потребно је време. Због тога је важно да пре одласка имате што више информација о томе шта вас чека када се вратите јер ћете се тако једноставније изборити с проблемима.

□ *Значи ли џо да Вам је други ђућ ђ мисији било лакше јер сџе знали џџа можеће да очекујеће?*

– Било је истовремено и лакше и теже. Лакше, јер сам знала шта могу да очекујем, а теже из веома личних разлога. Наиме, када сам први пут отишла у мисију, на почетку конфликта у Ираку, нисам знала хоћу ли се жива вратити кући. Знала сам да ће ме то ангажовање заувек променити, и ментално и физички. Зато сам се, што се касније показало као нормална реакција – искључила из претходног живота. Заборавила сам на кућу, односно покушавала сам да што мање размишљам о њој, и усмерила се на оно што се дешава тамо где сам. Последица такве одлуке, уколико се дуго примењује, може бити да после морате поново научити да успоставите везу са стварним светом када се вратите кући. Нисам, међутим, била свесна да је моје дистанцирање трајало предуго. Требало је да прођу три године да коначно проговорим о томе са неким и да сазнам да је нормално да се људи и на тај начин носе с трауматичним ситуацијама. Тек тада сам успела да се изборим с проблемом.

Други пут када сам на дуже отишла од куће, због тога што сам знала све ово, рекла сам себи да не желим поново да се враћам на „тамно место“. Одлучила сам да осећам свет око себе, да размишљам о породици. Био је то ризик, јер су емоције утицале да имам и радосне и тужне дане. С таквим ставом, иако ми је на терену било теже, могла сам одмах по повратку кући да се уклопим у свој ранији живот. ■

Сања САВИЋ
Снимео Зоран МИЛОВАНОВИЋ

Представљена монографија „Стара Србија: драма једне цивилизације“

Трагедија дуга два ВЕКА

33

Богато илустрована монографија на готово 700 страна говори о појму Старе Србије, о политичкој, друштвеној, културној историји Рашке, Косова и Метохије и Скопско-тетовске области у 19. и 20. веку

О монументалној енциклопедији др Славенка Терзића, објављеној у издању „Православне речи“ из Новог Сада и Историјског института, на промоцији у Дому војске у Београду говорили су академик Михајло Војводић, који је био један од рецензента, затим оријенталиста и амбасадор Југославије и Србије у Турској и Ватикану др Дарко Танасковић и историчар др Љубодраг Димић.

Они су навели значајне квалитете монументалног издања, за чије писање су коришћени многобројни домаћи и страни архиви и вишетомска архивска грађа. Ипак, ма колико да су у делу присутни ранији извори и проучавања аутора који су писали о крајевима названим Стара Србија, извесне „рупе у доскорашњем историографском стваралаштву“ објашњиве су, између осталог, историјском и националном пометњом, притисцима великих сила и вишедеценијском, чак и двовековном, трагедијом цивилизације на овим просторима.

Читајући научно дело у коме аутор није бежао од полемичких тонова, бољи познаваоци историјских

догађања у Старој Србији током два века, можда ће се запитати, откуд у наслову књиге и реч цивилизација, уместо примереније - нација. Трагајући за одговором на то питање, оптимисти ће, вероватно, рећи да је др Терзић српској нацији дао још једну шансу. Шансу коју ће у будућности моћи да искористи једино ако буде посветила довољно пажње својој политичкој, географској, културној историји, на простору на коме се аутохтоним народима одувек пружало мало шансе.

Истинску драму српског народа и његове цивилизације на просторима Старе Србије није било могуће испричати, сматра др Славенко Терзић, без објашњавања тангентних веза са матицом Србијом, са оним делом Балканског полуострва који је одувек био жила куцавица српског народа. Зато су бројна поглавља књиге посвећена како крајевима названим Београдским пашалуком, тако и Босни и Херцеговини, земљи којој су Срби одувек инклинирали.

Можда, како је рекао др Дарко Танасковић, у том вечном погледу Срба ка северу, лежи и прави разлог пометње кад је реч о јужним деловима Србије, о Старој Србији.

Представљању књиге „Стара Србија: драма једне цивилизације“ др Славенка Терзића, научног саветника Историјског института САНУ, присуствовали су, поред бројних историчара и љубитеља књиге, представници Владе Србије, патријарх српски Иринеј, научни, културни и јавни радници. ■

Д. ГЛИШИЋ
Снимила С. САВИЋ

ФИЛМ ПОВОДОМ СТО ГОДИНА
СРПСКОГ ВОЈНОГ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

ВЕК ОДВАЖНИХ

Документарни филм „Век одважних“, снимљен поводом обележавања сто година српског војног ваздухопловства, премијерно је приказан у Дому Гарде, 3. децембра. Пројекцији су присуствовали министар одбране Александар Вучић, начелник Генералштаба генерал-потпуковник Љубиша Диковић са члановима Колегијума, аутори филма, припадници Министарства одбране и Војске Србије и представници јавног живота.

АУТОРСКА ЕКИПА

Аутор филма „Век одважних“ је Слађана Зарић, редитељ је Филип Чоловић, новинар Весна Илић, директор фотографије Петар Вујанић, монтажери Иван Васић и Марија Богичевић, композитор Владимир Тошић, дизајнер звука Бојан Манговић, графички дизајн потписује Борко Ћирић, а 3Д анимацију Феникс креативни студио.

Пројекат је реализован у копродукцији ВФЦ „Застава филм“ и Радио-телевизије Србије под покровитељством Министарства одбране.

Министар Вучић је том приликом уручио макете ваздухоплова у знак захвалности члановима екипе која је учествовала у стварању филма.

Како је, пожелевши добродошлицу, истакао командант Ваздухопловства и ПВО генерал-мајор Ранко Живак, филм „Век одважних“ хронолошки је приказ развоја српског војног ваздухопловства од његовог настанка до данашњих дана. Филм сведочи о различитим друштвеним, историјским, економским и војним факторима који су у појединим периодима утицали на развој војног ваздухопловства на овим просторима.

На конференцији за новинаре поводом промоције „Века одважних“ о филму су говорили командант ВиПВО генерал-мајор Ранко Живак, директор Војнофилмског центра „Застава филм“ потпуковник Мате Вујновић, ауторка филма Слађана Зарић и редитељ Филип Чоловић.

Генерал Живак је том приликом подсетио на јубилеј који обележава српско војно ваздухопловство,

Министар Вучић уручује макету авиона аутору филма Слађани Зарић

век постојања, и изразио захвалност ауторима филма јер је тешко сместити 100 година у мање од 100 минута.

Према његовим речима, филм је посвећен генерацијама ваздухопловаца који су током целе историје и развоја српског војног ваздухопловства били на висини задатка, затим онима који желе нешто да науче, јер је филм документарни, хронолошки и едукативни, и најширој јавности.

Потпуковник Вујновић рекао је да се у „Застава филму“, од оснивања после Другог светског рата, чува материјал који сведочи о свим битним догађајима у ВиПВО. „Застава филм“ је хроничар система одбране, а посебно ваздухопловства, о чему је снимљено 78 наставних филмова.

Ауторка филма Слађана Зарић и редитељ Филип Чоловић истакли су изванредну сарадњу са командом ВиПВО и свим људима из ваздухопловства, „којима ништа није било тешко да ураде“ да би филм био што бољи.

Филм ће бити приказан на РТС, а припремљен је и DVD на српском и енглеском језику. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Ј. МАМУЛА

ИЗЛОЖБА ФОТОГРАФИЈА У ДОМУ ВАЗДУХОПЛОВСТВА

У оквиру обележавања јубилеја „100 година српског војног ваздухопловства“, у Галерији Дома ваздухопловства приређена је прва самостална изложба фотографија Небојше Скорића под називом „Загледан у небо“.

Поставку изложбе, коју је отворио генерал у пензији Драган Катанић, чине фотографије настале у периоду од 1998. до 2012. године, на којима је аутор овековечи лепоте и чари летења.

Уметничка галерија „Икар“ Дома ваздухопловства организовала је више од 850 изложби, међу којима и значајан број међународних, а од њеног оснивања поставке је обишло више од 100.000 посетилаца.

У Дому војске представљена књига
„Вишенаменски борбени авиони“

35

Правци за нови развој

Циљна група која би требало да прочита ову књигу су људи који се баве ваздухопловном индустријом. Она треба да буде изазов за њих и да их иницира у ком правцу ваздухопловна индустрија и истраживања у Србији треба да иду у будућности, истакао је бригадни генерал Предраг Бандић на представљању књиге „Вишенаменски борбени авиони“ потпуковника др Славише Влацића, у издању Медија центра „Одбрана“.

Вишенаменски борбени авиони су основна ударна компонента савремених ваздухопловних снага које одликују способности за успешно извођење ловачких, бомбардерских, јуришних и извиђачких задатака, а у овој књизи представљени су многобројним фотографијама, табелама, шемама и графикама.

Говорећи о значају књиге, командант 204. ваздухопловне бригаде рекао је да је она, пре свега, неопходна младим ваздухопловцима, а да је потпуковник Влацић, с обзиром на 15 година искуства у летачким јединицама и научном раду, кредибилан аутор.

Генерал Бандић је подсетио да смо земља са стогодишњом традицијом ваздухопловства, али и са дугом историјом производње ваздухоплова, а књига управо указује на могуће правце развоја.

Војни аналитичар Александар Радић, оценио је да је аутор пренео искуства из богате каријере у књигу, која је

уједно и синтеза искустава и погледа једне генерације наших ваздухопловаца.

– Реч је о првом целомитом раду који говори о тој проблематици и ми, практично, немамо националну публицистику у овој области. Књига је изашла у правом моменту – истакао је Радић, додајући да дефинисати вишенаменски борбени авион данашњице није ни мало једноставно, а у књизи може да се пронађе објашњење шта је заправо такав авион и шта се од њега очекује.

Према речима аутора др Славише Влацића, шефа катедре Војног ваздухопловства на Војној академији, књига је резултат двадесетогодишњег научног рада у области војног ваздухопловства.

– Мотив за писање једног оваквог дела је вишеструк. Наиме, ми више од две деценије немамо одговарајућу литературу из области војног ваздухопловства, ни стручну а ни популарну, а литература из које кадети уче је скромна и застарела. Оно што ову књигу издваја од осталих је то што она садржи податке добијене директно од произвођача ваздухоплова – истакао је потпуковник Влацић.

Он је објаснио да књигу чине два дела, први, стручни, у коме се даје одговор на питање шта је то што данас одликује вишенаменски борбени авион, а други део је посвећен њиховом конкретном опису. ■

Б. МИЉИЋ
Снимила Д. СТЕФАНОВИЋ

Отворена изложба Спомен-збирке Миодрага Марковића из Народног музеја Пожаревац

ЗАВЕШТАЊЕ РОДНОМ ГРАДУ

У Великој галерији Дома Војске Србије, 5. децембра отворена је изложба Спомен-збирке Миодрага Марковића Народног музеја Пожаревац.

Поставка обухвата 46 дела из збирке коју је дипломата Миодраг Марковић годинама сакупљао и завештао свом родном Пожаревцу.

Према речима градоначелника Пожареваца Миомира Илића, који је отворио изложбу, тај град има богато културно историјско наслеђе које са поносом чува и презентује јавности, а ова збирка заузима посебно место.

– Миодраг Марковић је збирку сакупљао са упорношћу и одушевљењем правог љубитеља уметности, поседујући истанчан укус и пуно разумевање сликарства – нагласио је градоначелник Илић додајући да је збирка, по жељи дародавца, остала у завештање његовом родном граду.

Ауторка изложбе Виолета Томић, кустос музеја, осврнувши се на живот и каријеру дипломате Миодрага Марковића, истакла је да је збирка резултат дружења и пријатељства легатора са уметницима. На дан отварања изложбе, додала је, обележава се и 115 година од његовог рођења.

– Дарујући ову збирку родном граду, подсетио нас је на вечну истину да уметност представља душу једног народа, неизбрисив део његовог постојања и светионик на неизвесном путу у будућност – закључила је Виолета Томић на крају обраћања.

Говорећи о значају изложбе, директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић

СЛИКЕ БИРАНЕ ДУШОМ

Спомен-збирка Миодрага Марковића сведочи о српском сликарству 20. века, а истовремено и о дародавцу који избором уметника и дела открива и најскровитији део сопствене душе. Збирка је за јавност отворена пре тридесет година, а ово је њено прво гостовање ван матичне куће.

Публика ће имати прилике да види ремек дела наших еминентних сликара између два светска рата, као што су радови Милана Коњовића, Марка Челебоновића, Мила Милуновића, Јована Бјелића, Зоре Петровић, Пеђе Милосављевића, Васе Поморишца, Ивана Радовића, Фрање Радочаја, Љубице Цуце Сокић и других која су мало позната широј јавности.

истакао је да наша војска већ два века негује добру сарадњу са институцијама у браничевском крају, и да је гостовање ове збирке још један њен пример. Он је, такође, додао, да ће ова поставка заокружити овогодишњу изложбену сезону у Дому војске.

Изложба је отворена до 29. децембра. ■

Б. МИЉИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Карикатуриста у рату

Поставку изложбе, чији су аутори Љубица Дабић и Наташа Томић, кустоси Војног музеја, чини тридесет карикатура, од којих је пет оригиналних радова, као и свеске са оригиналним цртежима, фотографије, књижице и писма уметника

Изложба радова Василија Поповића Цица „Карикатуриста у рату 1941-1945”, коју је испратила и промоција монографије „Василије Поповић Цицо“ о познатом македонском сликару, карикатуристи и сценографу, отворена је у Малој галерији Дома војске до 17. децембра.

О делу Василија Поповића Цица говорили су др Ирина Суботић, историчар уметности и рецензент књиге, Љиљана Ћинкул, директор Галерије „Графичког колектива“, Љубица Дабић, виши кустос Војног музеја и Гордана Поповић Васић, уметникова кћерка и уредник монографије.

– На овом подухвату сарађивали су Војни музеј, Галерија „Графичког колектива“, Медија центар „Одбрана“, а ништа од овога не би било могуће без подршке породице уметника, пре свега његове кћерке Гордане Поповић Васић, која је у заоставштини брижљиво

КАРИКАТУРЕ ИЗ ЗАРОБЉЕНИШТВА

Василије Поповић Цицо рођен је у Скадру 1914. године. Карикатуром је почео да се бави 1933. године када почиње и његово занимање за позориште, нарочито за сценографију.

Уметничку школу завршио је у Београду да би већ 1939. почео да ради као сценограф у Народном позоришту „Краљ Александар Први“ у Скопљу, где је ангажован све до 1941. године. Период од априла до новембра 1941. провео је као ратни заробљеник у немачким логорима у Либеку, Хоенфелсу и Нирнбергу, а током 1944. био је у интернацији у радном логору у Горњој Цумаји (Бугарска).

По отпуштању из логора одлази у партизане и ради у АГИТПРОПУ при Главном штабу НОВ за Македонију. После ослобођења постаје сценограф Македонског народног театра и ту дужност је обављао до смрти 1962. године.

чувала свеске са карикатурама и цртежима свога оца. Верујем да смо се овако одужили Василију Поповићу – истакао је директор Медија центра „Одбрана“ потпуковник Славољуб Марковић.

– Књига коју вечерас промовишемо има задатак, не само да прикаже македонску културу којој је он припадао, већ и да покаже како је уметник својој судбином, радом, интересовањима и присуством карактеристичан представник Балкана. Управо на његовим карикатурама видимо колико оне одишу духом времена, не само по садржају, већ и по начину на који их је цртао. Оне су показатељ времена и аутономне личности једног уметника, и имају ноту критике, која настоји да суморан живот учини нешто лакшим – истакла је др Ирина Суботић.

Љиљана Ћинкул, директор Галерије „Графичког колектива“ говорила је о Василију Поповићу као врсном цртачу, а Љубица Дабић, виши кустос Војног музеја, говорила је о инспирацији у стваралаштву уметника, истакавши да је језик карикатура универзалан и да га подједнако лако разумеју људи са свих крајева света. Уметникова кћерка Гордана Поповић Савић подсетила је да је прошло 50 година од смрти њеног оца, а ова изложба јединствена је прилика да се његови радови сагледају у Београду, где, мада је био београдски ђак, никада није излагао. ■

Н. ДРАЖОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

Од судне битке

Нема сумње да је победама у Кумановској и Битољској бици српска војска дала одлучујући допринос успешном ослободилачком походу савезника и значајно скратила трајање рата

На Кумановској висоравни Турци су распоредили три корпуса, с 93 батаљона пешадије и седам пукова пољске артиљерије, као и Арнауте, чији број никада није тачно утврђен, а кретао се између десет и двадесет хиљада. Према тако распоређеним турским снагама налазила се Прва армија, која је, додуше, била нешто бројно јача, али у врло неповољном положају. Посматрано с војничког аспекта, за предстојећу борбу морала је да се припрема под ватром, јер је само Дунавска дивизија била у непосредном додиру с турским снагама, способна да одмах прихвати борбу, док је главнина армије тек пристизала после вишедневног марша.

Напад 5. и 6. турског корпуса на чело српске војске, превише измаклу Дунавску дивизију првог позива, отпочео је 23. октобра 1912. у јутарњим часовима, на положајима код Младог Нагоричана. Веома изненађена и нападнута много надмоћнијим снагама, од готово 60.000 људи, Дунавска дивизија је крајњим напорима успела да се одржи на запоседнутим положајима, што је омогућило другим деловима српске

војске да се развију за борбу и спрече тежак пораз. Касније ће се показати да је херојско држање Дунавске дивизије у почетним часовима борбе био увод у коначну, бриљантну победу српске војске.

Кумановска битка

Око поднева у борбу је уведен и турски 7. корпус, али је и његов напад одбијен дејствима Моравске дивизије првог позива. Процењујући на основу штурих информација о непријатељским снагама да су то борбе са „слабијим турским деловима“, Штаб Прве армије, у складу с раније усвојеним стратегијским планом, за 24. октобар је наредио да се „продужи с наступањем“ према Овчем пољу. Стицајем срећних околности то наређење подударило се са оперативном ситуацијом на бојишту, па се марш Прве армије тог дана претворио у непланирану противофанзиву, којом је потукла турску Вардарску армију и принудила је на повлачење делом према Скопљу, а делом преко Овчег поља ка Велесу.

Из наредби које су уследиле јасно је да Штаб Прве армије није био свестан огромног успеха који је постигнут у Кумановској бици, јер је већ сутрадан, 25. октобра, уместо за незаушавиву офанзиву, стигло наређење за „опрезно надирање“ ка Овчем пољу. Ни 26. октобра, када је Моравска дивизија првог позива ушла у Скопље, слика о српској победи, постигнутој три дана раније, није била ништа јаснија. Тек 28. октобра, када је та армија избила на простор Овчег поља и пред Велес,

СПОМЕНИК

Енглески војни изасланик потпуковник Филипеон, који је помно пратио ток Битољске битке, пењући се уз планину Бабуну наишао је на артиљеријску јединицу с волвском запрегом. Посматрајући залагање војника и њихове напоре да извуку топове на положаје усхићено је узвикнуо: „По завршетку овог рата, треба на Теразијама у Београду подићи споменик и српском војнику и српском волу”.

Битољ је ослобођен 19. новембра. Српска Прва армија, гонећи разбијене делове турске војске, ушла је с Коњичком дивизијом у Лерин 20. новембра, где је ступила у везу с грчком војском, а Моравска дивизија другог позива заузела је Ресен, Охрид и Дебар, док је један њен одред заузео и Елбасан. Друге српске дивизије остале су на простору Битоља. Операције су, због закључења примирја, прекинуте 3. децембра 1912.

Турски историографи процењују да је турска војска у Кумановској и Битољској бици чинила „катастрофалне грешке”. Војска која је добро знала да се бори прса у прса са непријатељем, није стигла да научи „повлачење у борбеном поретку... Обезглављена се претварала у руљу”.

Када је реч о Битољу, Аран Андоњан пише: „Сви су бацали оружје и бежали било где... Српске и грчке чете изашле су у планине, у правом смислу речи, у лов на људе. Немилосрдно су побили османлијске војнике. Већина је сама сишла у Битољ и предала оружје. Они који нису могли да побегну с бојног поља, предали су се у Битољу... Победничка српска војска, на челу с престолонаследником Александром, ушла је у град”.

Окончањем Битољске битке, где је коначно дотучена турска Вардарска армија, српска Врховна команда остварила је ратни циљ. Истовремено, био је то крај рата на Вардарском војишту. После више од месец дана, употребивши све војне ефикасности, људске и материјалне резерве, Србија је победоносно окончала рат против Турске. Успешан завршетак Битољске битке имао је крупан војнополитички значај за балканске савезнице и даљи ток рата.

где није наишла на очекивани снажан отпор Турака, било је јасно шта се догодило на Куманову. Но, било је већ касно. Наређењем за „опрезно надирање” српских снага, уместо за незадрживо сламање Вардарске армије, поражене код Куманова, Турцима је дата могућност да се извуку из „додира”, реорганизују и привремено преброде кризу.

Велика победа код Куманова, остварена у самом почетку рата, масовни хероизам, одважност и пожртвовање које су испољили српски војници и официри, подигли су борбени морал и самопоуздање српске војске и целог српског и црногорског народа. Тамо је потпуно разбијена тур-

Битољ

ска Вардарска армија, о којој се раније говорило само у суперлативима. Оно што је реткост у историји ратова тада се догодило – у једној бици уништена је целокупна армија. Распршила се на десетак страна – разоружана, разбијена и деморалисана. Хроничар је забележио: „Онога истога дана, када је на Косову код Муратовог турбета и у близини Гази Местана, српска Трећа армија давала свечани помен косовским јунацима, одслужена је на Куманову она – што окове скида страшна панихида, о којој су сањала толика поколења српског народа... Затворена је страшна рана косовска”.

У памћењу и белешкама Радоја Јанковића борба на Зебрњаку оставила је упечатљив траг. Када су после целодневне борбе са знатно јачим турским снагама батаљони Осамнаестог пука остали проређени, помоћ је у задњи час стигла од Седмог пука. „Букнуо је пакао од ватре. То више није било пуцање, то су долетели у ваздух барутни магацини. Наши топови грмели су плотунима и дробили руље нагрнулих Турака... Једни турски редови леже, други газе преко њих, трећи тискају све пред собом, четврти укрштају бајонете на предају... Фанатични Анадолци учинили су последњи покушај пред сам врхунац трагедије... У само падање мрачне завесе, када је пораз Турака на Зебрњаку био изванредан, главни јунак радње је пао. Једно смртоносно зрно, стишало је храброг команданта Седмог пука, потпуковника Александра Глишића”.

Без конкретних података о турским снагама код Куманова, српска Друга армија (у ствари Тимочка дивизија) кренула је 23. октобра од Страцина према Кратову. Када је, дан после Кумановске битке, овладала Црним врхом, остатак турских снага већ се повлачио преко Овчег поља.

Ибарска војска је већ 18. октобра овладала граничним фронтом, а онда гонећи турске снаге 22. октобра их разбила код Новог Пазара, наредног дана продрла у град и после тродневног задржавања кренула за Косовску Митровицу. Јаворска бригада наставила је 21. октобра продор правцем Јавор–Сјеница, наредног дана ушла је у ту варошицу, а онда продужила покрет преко Пријепоља за Пљевља, где је стигла 28. октобра. Тиме су окончане њене операције.

Битољска битка

После страховитог турског пораза код Куманова, први су се разбежали Арнаути. Иза њих, на хиљаде њихових ратних сабораца заборавили су и ратне песме, и заставе, и љубав према домовини. У условима када је Куманово изгубљено, а и Приштина се нашла у српским рукама, сви су изгубили илузије о славној победи и опстанку Османског царства на Балкану. Док су се Арнаути повукли својим кућама, остављајући целу границу на „божју вересију”, неорганизовано повлачење турских трупа из Скопља претворило се у „дивље бекство”. На крају, дезорганизована турска Вардарска армија одступала је према Битољу ради организовања одбра-

не. Да би некако добио на времену, Зеки-паша је с 5. корпусом затворио правац Велес–Прилеп, а с 7. корпусом правац Кичево–Битољ.

По коригованом плану, Прва армија је, извршавајући нове задатке, главнином снага наступала од Велеса ка Прилепу, док се Дунавска дивизија првог позива кретала од Штипа за Криволак, како би затворила правац који од Солуна иде долином Вардара. Покрет ка Прилепу извођен је преко Присада. Српске снаге дочекане су и заустављене на присадском превоју веома јаком ватром турског 5. корпуса. Тек 3. и 4. новембра, када су ангажоване Моравска и Дринска дивизија, Турци су одбачени, чиме су заузети најзначајнији превоји на Бабуни. Наредног дана јединице Прве армије избиле су на обале Црне реке, где су се задржале ради извиђања и припрема за даља дејства.

Задржавајући српску војску код Присада и Алинаца, турска Вардарска армија добила је време потребно за прикупљање и сређивање расутих и поколебаних јединица. Зеки-паша је одлучио да код Битоља „задржи и веже Прву армију, док се не разјасни ситуација на Тракијском војишту”. Положај који је изабрао за одбрану ослањао се на обале Црне реке и Шемнице и брдовито и планинско земљиште – Кирумарица, Кочиште и Бели камен (Облаковски вис). Ефикасној организацији одбране погодовале су разливене реке, чије су долине биле поплављене или пуне баруштина.

После извиђања распореда турских снага, Прва армија је 16. новембра отпочела напад на положаје код Битоља. Битољска битка, вођена од 16. до 18. новембра 1912, јесте још једна од великих победа српске војске у Првом балканском рату. Борба се одвијала на ширем простору Црне реке, која би се могла назвати и „крвавом реком, јер се огромна крв слила у њене токове”, записао је Чивинини.

Победа уз велике жртве

Пут до окончања Битољске битке био је изузетно тежак. Претходиле су јој врло крваве борбе код Прилепа, на Бакарном гумну, Црној реци и другим поприштима. Борба код Прилепа донела је српској војсци значајну победу и вели-

СТРАШНА БИТКА

Дуго су у оцени Кумановске битке постојале бројне заблуде, па се једно време сматрало да је то била једна од споредних битака. Нема сумње, Кумановска битка, која се водила 23. и 24. октобра 1912, била је одлучујућа српска победа, страшна и крвава битка између две велике војске, која се завршила поразом Турака, битка која је цео рат у западном делу војишта решила у корист балканских савезника.

Кумановска битка убраја се у најзначајније битке које је српска војска водила. Куманово је било кључ турске одбране, па када је она пробијена, одлучена је судбина Турака у Македонији. То се види и из „Успомена” команданта турске Вардарске армије, Зеки-паше, где пише: „Главна битка је изгубљена већ другог дана, 7. корпус је уништен, а 6. корпус десеткован, тако да се једва могло скупити 10.000 људи... Битољска редутска дивизија одступила је у страховитом растројству, а 15. низамска дивизија изгубила је све топове...”.

Посматрана у целини, Кумановска битка имала је изузетан значај за даљи ток Првог балканског рата. Она је снажно ојачала самопоуздање и борбени морал Српске и савезничке војске, подигла њихов углед и трасирала пут каснијим победама. Ипак, победа је плаћена великим губицима. У Кумановској бици и окршајима крилних српских армија, Ибарске војске и Јаворске бригаде из строја је избачено 7.137 људи, од којих 1.207 погинулих. Само у бици на Кумановском пољу погинуло је 700, рањено 3.203 и нестало 583 официра, подофицира и војника.

ке жртве. Према неким подацима, Турци су на огранцима Бабуне имали око 35 батаљона пешадије. Борба на Облаковском вису (1.450 метара) једна је од најважнијих у тој бици. Херојски удари прса у прса, с једне и с друге стране, понављани су више пута. Ратни извештач листа „Нова слободна преса”, написао је: „Последњег дана развила се очајна битка на растојању од 300 метара. Брдо које су тада Срби заузели било је тако стрмо, да су Турци гурали и бацали с њега блокове од стена и Србима наносили огромне штете... Срби су као махнити журишали на стрмените, голе и ледом покривене висове, скакали су у шанчеве, очајно се борили војник са војником, гушали се... Чим се Турци поколебаше, српска пешадија пређе у нечувени фурор (занос, одушевљење, К.М.)”. У очајној паници, Турци су одступили према Битољу.

Иако је турска војска сабрана код Битоља била састављена од раније разбијених и потучених снага, ипак је то била велика војна сила којом је

командовао Али Риза-паша. Процењује се да је турска војска, коју су српске снаге нападе на њеним првим положајима, бројала око 75.000 људи. Престолонаследник Александар и генерал Петар Бојовић командовали су с пет пешадијских и једном коњичком дивизијом.

У Битољској бици обе стране имале су велике губитке. Према турским изворима, Вардарска армија изгубила је 13.600 људи (1.000 погинулих, 2.000 рањених, 5.600 заробљених и 5.000 несталих) и 56 топова. Српски губици били су за четвртину мањи. Из строја је избачено 2.989 људи (539 погинулих, 2.120 рањених и 329 несталих).

Битољска битка била је друга решавајућа битка на Вардарском војишту. На простору Битоља, где су Турци намеравали да направе другу Плевну, српска пешадија, газећи набујале реке и потоке, поплављено земљиште, брдовите терене, незадрживо је журишала на утврђене турске положаје. Најтеже борбе, како истиче Живојин Мишић, водила је Моравска дивизија другог позива, дејствујући на десном крилу. Она је створила могућност да се пробију турски положаји и оствари победа. У тој борби изгубила је 1.060 људи. Један од команданата пукова који су се борили на Облаковском вису, Иван Павловић, о томе је записао: „Нападни дух српске војске, њена изванредна издржљивост и умешна иницијатива, биће вазда светао пример у историји ратне вештине”. ■

(Насћавак у следећем броју)

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

15–31. децембар

✠ Православни

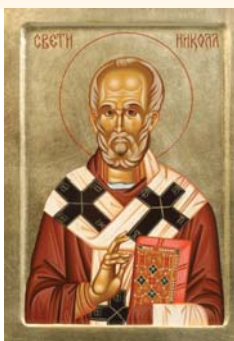
- 17. децембар** – Света великомученица Варвара
- 18. децембар** – Преподобни Сава Освећени, Свети Нектарије Битољски
- 19. децембар** – **Свети Николај чудотворац, архиепископ мирликијски – Никољдан**
- 21. децембар** – Детињци
- 24. децембар** – Свети Спиридон чудотворац, епископ Тримитунски
- 26. децембар** – Свети свештеномученик Гаврило, Свети Никодим Српски
- 30. децембар** – Материце

✠ Римокатолички

- 25. децембар** – Рођење Исуса Христа – Божић
- 26. децембар** – Свети Стјепан, првомученик
- 30. децембар** – Света обитељ

НИКОЉДАН

Славни светитељ рођен је у граду Патари, у Лицији, као син јединац угледних родитеља, који су га као дар од Бога посветили Богу. Духовни живот почео је у Манастиру Нови Сион, код свог стрица Светог Николаја, епископа Патарског.

После смрти родитеља, вођен небеским гласом, кренуо је у народ да шири веру, правду и милосрђе. Убрзо је постао архиепископ мирликијски, те је у време прогона хришћана, под царевима Диоклецијаном и Максимилијаном, доспео у тамницу, али је и тамо наставио проповеди.

Присуствовао је Првом васељенском сабору у Nikeји, где је у борби за истину ударио јеретика Арија, због чега је удаљен са Сабора и од архиепископске службе. Чудесним јављањем Господа Христа и Пресвете Богородице, правдољубиви светитељ враћен је на Сабор и у службу.

Још за живота људи су га сматрали светитељем и призивали га у помоћ у невољама. Он је самом појавом доносио утеху, спокој и добру вољу. У старости је кратко боловао, а упокојио се 343. године. ■

17. децембар 1888.

На Цетињу рођен Александар I Карађорђевић. Опште и војно образовање добио је у Швајцарској и Русији, а од 1903. године у Србији. Престолонаследник је постао 15. марта 1909, када је његовом старијем брату Ђорђу одузето право на престо. У балканским ратовима 1912–1913. године био је командант Прве армије. Од 22.

јуна 1914. вршио је краљевску власт као регент Краљевине Србије. У том својству, током Првог светског рата био је врховни командант војске Краљевине Србије. Регент Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца постао је 1. децембра 1918, а краљ 16. децембра 1921. године. Убијен је 9. октобра 1934. у Марсеју, приликом званичне посете Француској.

18. децембар 1880.

Министар војни генерал Милојко Лешјанин потписао је одлуку о покретању „Службеног војног листа“. До његовог покретања нормативна документа која се односе на српску војску објављивана су у „Ратнику“, часопису за војне науке, новости и књижевност, у коме је постојала и рубрика „Закони, укази и правила“.

21. децембар 1941.

На основу одлуке ЦК КПЈ и Наредбе Врховног штаба НОП одреда Југославије, у Рудом је од шест батаљона – 1. и 2. црногорски, 3. крагујевачки, 4. краљевачки, 5. шумадјски и 6. београдски – основана Прва пролетерска народноослободилачка ударна бригада. Прву борбену акцију бригада је извела 22. децембра. На десетогодишњицу формирања Прве пролетерске ударне бригаде 1951. Југословенска армија преименована је у Југословенску народну армију. Тај датум је до распада СФРЈ, 1991. године, обележаван као дан ЈНА.

22. децембар 1917.

Између Централних сила и Совјетске Русије почели су мировни преговори које је совјетска влада затражила 8. новембра. Преговори су вођени у фазама током којих је нова совјетска власт настојала да постигне што повољније услове за потписивање ми-

ра. Након што су немачке снаге 18. фебруара обновиле ратна дејства и продрле дубоко у територију Совјетског Савеза, совјетска влада била је приморана да у Брест-Литовску 3. марта 1918. закључи мир под неповољним условима.

24. децембар

Дан Ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Обележава се у знак сећања на дан када је 1912. године војвода Радомир Путник донео решење о формирању Ваздухопловне команде у Нишу. У њен састав ушли су сви сегменти тадашњег ваздухопловства – Аеропланско и Балонско одељење, Водоничка централа и Голубија пошта. Први војни аеродром налазио се у близини града, у Трупалском пољу. Тај датум обележава се и као Дан Центра за обуку Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, који је формиран 15. децембра 2006, преформирањем и преименовањем Школског центра Ратног ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Србија је 1912. године била међу 15 земаља на свету које су имале своје војно ваздухопловство.

26. децембар 1943.

Британска морнарица потопила немачки бојни брод „Шарнхорст“, од 26.000 тона, с девет топова 280 мм. Почетком Другог светског рата учествовао је у крстачком рату и у норвешкој операцији. Фебруара 1942. успешно се пробио кроз Ламанш за Северно море. Потопљен је јужно од

Медвеђег острва, при покушају напада на савезнички арктички конвој.

26. децембар 1945.

У Москви завршена десетодневна конференција Савета министара иностраних послова Великих сила. Конференција је била информативног и консултативног карактера и послужила је за размену ставова министара спољних послова. На конференцији је 24. децембра прихваћена заједничка процедура за припремање уговора о миру са Италијом, Румунијом, Бугарском, Мађарском и Финском. ■

Припремио Миљан МИЛКИЋ

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
ГЕНЕРАЛШТАБ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Управа за људске ресурсе

расписује

КОНКУРС

За попуну слободних радних места професионалних војника,
на одређено време, у:

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА БАЧКА ТОПОЛА

Војна пошта 1414 Нови Сад

1. артиљерија – 1 извршилац
2. оклопне јединице – 8 извршилаца
3. интендантска служба – 1 извршилац
4. санитарска служба – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА БЕОГРАД

Војна пошта 4795 Београд

5. пешадија – 34 извршиоца
6. интендантска служба – 1 извршилац
7. саобраћајна служба – 12 извршилаца

Војна пошта 9808 Београд

8. пешадија – 1 извршилац
9. инжењерија – 1 извршилац
10. саобраћајна служба – 1 извршилац
11. техничка служба – 1 извршилац (радно место је у Зуцама)

Војна пошта 5131 Ниш

12. саобраћајна служба – 1 извршилац

Војна пошта 2342 Београд

13. пешадија – 2 извршиоца
14. саобраћајна служба – 1 извршилац

Војна пошта 2827 Нови Сад

15. речне јединице – 1 извршилац
16. интендантска служба – 1 извршилац

Војна пошта 2834 Београд

17. пешадија – 7 извршилаца
18. служба телекомуникације – 1 извршилац
19. саобраћајна служба – 4 извршиоца

Војна пошта 8909 Београд

20. служба телекомуникације – 1 извршилац

Војна пошта 4501 Београд

21. интендантска служба – 1 извршилац
22. саобраћајна служба – 1 извршилац

Војна пошта 5002 Београд

23. пешадија – 3 извршиоца
24. саобраћајна служба – 7 извршилаца

Војна пошта 4557 Београд

25. пешадија – 5 извршилаца
26. интендантска служба – 1 извршилац
27. саобраћајна служба – 1 извршилац

Војна пошта 4522 Батајница

28. служба телекомуникације – 1 извршилац (радно место је у Батајници)
29. техничка служба – 1 извршилац (радно место је у Батајници)
30. саобраћајна служба – 1 извршилац (радно место је у Батајници)

Војна пошта 1205 Београд

31. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 3 извршиоца (радна места су у Зуцама)
32. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 4 извршиоца (радна места су у Јакову)
33. служба телекомуникације – 1 извршилац (радно место је у Батајници)
34. служба телекомуникације – 1 извршилац (радно место је у Јакову)
35. техничка служба – 1 извршилац (радно место је у Батајници)
36. саобраћајна служба – 2 извршиоца (радна места су у Зуцама)
37. саобраћајна служба – 3 извршиоца (радна места су у Јакову)

Војна пошта 5004 Јаково

38. пешадија – 1 извршилац (радно место је у Јакову)
39. техничка служба – 1 извршилац (радно место је у Јакову)

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА БУЈАНОВАЦ

Војна пошта 5542 Београд

40. служба телекомуникације – 1 извршилац

Војна пошта 4976 Врање

41. пешадија – 21 извршилац
42. инжењерија – 10 извршилаца
43. служба телекомуникације – 2 извршиоца
44. техничка служба – 2 извршиоца
45. саобраћајна служба – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ВАЉЕВО

Војна пошта 9845 Ваљево

46. пешадија – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ВРАЊЕ

Војна пошта 4976 Врање

47. пешадија – 14 извршилаца
48. артиљерија – 5 извршилаца
49. оклопне јединице – 15 извршилаца
50. инжењерија – 1 извршилац
51. служба телекомуникације – 5 извршилаца
52. техничка служба – 5 извршилаца
53. санитарска служба – 1 извршилац
54. саобраћајна служба – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ГОРЊИ МИЛАНОВАЦ

Војна пошта 5542 Београд

55. служба телекомуникације – 1 извршилац

Војна пошта 2143 Горњи Милановац

56. служба телекомуникације – 1 извршилац
57. саобраћајна служба – 1 извршилац

Војна пошта 9808 Београд

58. пешадија – 1 извршилац (радно место је у Луњевици)

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ЗАЈЕЧАР

Војна пошта 4666 Ниш

59. пешадија – 13 извршилаца
60. служба телекомуникације – 1 извршилац

- 61. техничка служба – 1 извршилац
- 62. санитарска служба – 1 извршилац
- 63. саобраћајна служба – 2 извршиоца

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА КАЧАРЕВО

Војна пошта 4501 Београд

- 64. пешадија – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА КРАГУЈЕВАЦ

Војна пошта 1205 Београд

- 65. пешадија – 1 извршилац
- 66. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 3 извршиоца
- 67. служба телекомуникације – 1 извршилац
- 68. интендантска служба – 1 извршилац
- 69. санитарска служба – 1 извршилац
- 70. саобраћајна служба – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА КУРШУМЛИЈА

Војна пошта 4666 Ниш

- 71. артиљерија – 1 извршилац
- 72. оклопне јединице – 28 извршилаца
- 73. инжењерија – 1 извршилац
- 74. саобраћајна служба – 2 извршиоца
- 75. грађевинска служба – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА НИШ

Војна пошта 4666 Ниш

- 76. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 1 извршилац
- 77. оклопне јединице – 2 извршиоца
- 78. служба телекомуникације – 4 извршиоца
- 79. саобраћајна служба – 2 извршиоца

Војна пошта 3987 Ниш

- 80. артиљерија – 23 извршиоца
- 81. служба телекомуникације – 2 извршиоца
- 82. техничка служба – 1 извршилац
- 83. саобраћајна служба – 2 извршиоца

Војна пошта 1205 Београд

- 84. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 2 извршиоца

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА НОВИ ПАЗАР

Војна пошта 5542 Београд

- 85. служба телекомуникације – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА НОВИ САД

Војна пошта 1414 Нови Сад

- 86. пешадија – 2 извршиоца
- 87. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 6 извршилаца
- 88. инжењерија – 2 извршиоца
- 89. служба телекомуникације – 1 извршилац
- 90. техничка служба – 1 извршилац

- 91. саобраћајна служба – 6 извршилаца

Војна пошта 2827 Нови Сад

- 92. пешадија – 1 извршилац
- 93. речне јединице – 4 извршиоца
- 94. инжењерија – 3 извршиоца
- 95. интендантска служба – 1 извршилац

Војна пошта 2834 Београд

- 96. пешадија – 1 извршилац
- 97. саобраћајна служба – 1 извршилац

Војна пошта 8909 Београд

- 98. пешадија – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ПАНЧЕВО

Војна пошта 1414 Нови Сад

- 99. пешадија – 19 извршилаца
- 100. санитарска служба – 1 извршилац

Војна пошта 8486 Панчево

- 101. пешадија – 12 извршилаца
- 102. техничка служба – 1 извршилац
- 103. интендантска служба – 1 извршилац
- 104. саобраћајна служба – 5 извршилаца
- 105. грађевинска служба – 3 извршиоца

Војна пошта 1205 Београд

- 106. артиљеријско ракетне јединице за ПВД – 3 извршиоца

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ПОЖАРЕВАЦ

Војна пошта 5302 Пожаревац

- 107. пешадија – 1 извршилац
- 108. инжењерија – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ПРОКУПЉЕ

Војна пошта 4522 Батајница

- 109. служба телекомуникације – 1 извршилац

Војна пошта 4666 Ниш

- 110. инжењерија – 1 извршилац
- 111. служба телекомуникације – 1 извршилац
- 112. саобраћајна служба – 5 извршилаца

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА

Војна пошта 5542 Београд

- 113. служба телекомуникације – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА СОМБОР

Војна пошта 1423 Сомбор

- 114. пешадија – 2 извршиоца

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА СРЕМСКА МИТРОВИЦА

Војна пошта 1414 Нови Сад

- 115. артиљерија – 1 извршилац
- 116. оклопне јединице – 14 извршилаца
- 117. служба телекомуникације – 2 извршиоца
- 118. саобраћајна служба – 4 извршиоца

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА СТАРИ БАНОВЦИ

Војна пошта 4501 Београд

- 119. техничка служба – 1 извршилац

МЕСТУ СЛУЖБОВАЊА ШАБАЦ

Војна пошта 2827 Нови Сад

- 120. инжењерија – 1 извршилац
- 121. служба телекомуникације – 1 извршилац
- 122. интендантска служба – 1 извршилац

УСЛОВИ КОНКУРСА

На конкурс се могу јавити држављани Републике Србије, који испуњавају следеће услове:

а) ОПШТИ УСЛОВИ

- да су здравствено способни за службу у Војсци Србије (што утврђује надлежна војнолекарска комисија);
- да им раније није престајао радни однос у државном органу због теже повреде дужности из радног односа;
- да нису осуђивани на казну затвора од најмање шест месеци;
- да нису старији од 30 година;
- да су одслужили војни рок са оружјем (осим за лица женског пола);
- да задовољавају минимално прописане вредности критеријума психолошке процене за пријем у професионалну војну службу (што утврђује надлежан центар за психолошку процену);
- да задовољавају минимално прописане вредности критеријума провере физичке способности за пријем у професионалну војну службу;
- да су безбедносно проверени и да немају безбедносних сметњи за рад у Војсци Србије и ван Војске Србије (што утврђује Војнобезбедносна агенција);

б) ПОСЕБНИ УСЛОВИ

- да имају најмање средњу стручну спрему, осим за радна места у служби телекомуникације, где је потребно најмање завршена средња школа 4. степена и за радна места на р. бр. 8., 13., 25., 38., 46., 58., 64., 65., 86., 92., 98., 107., 114., 24 радна места на р. бр. 5., 11 радних

места на р. бр. 41., 3 радна места на р. бр. 47., 5 радних места на р. бр. 59. и 4 радна места на р. бр. 99., где је потребно најмање основно образовање (радна места стрелаца и чувара);

- за сва радна места у саобраћајној служби могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију, осим за радна места на р. бр. 36. и 37., где је потребна најмање „Е” категорија;

- за сва радна места у служби телекомуникације могу конкурисати лица која имају завршену електротехничку или саобраћајну школу (смер телекомуникације);

- за радно место на р. бр. 1.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радна места на р. бр. 3., 6. и 122.: могу конкурисати лица која имају завршену угоститељску или прехрамбену школу;

- за радна места на р. бр. 4., 53., 62., 69. и 100.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за болничара;

- за радно место на р. бр. 9.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 11.: могу конкурисати лица која имају завршену техничку или електротехничку школу;

- за радна места на р. бр. 16., 21., 26., 95. и 103.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за куvara;

- за једно радно место на р. бр. 23.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за радна места на р. бр. 29., 44. и 61. и два радна места на р. бр. 52.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за аутомеханичара;

- за два радна места на р. бр. 31.: могу конкурисати лица која имају најмање „Е” категорију;

- за радна места на р. бр. 32.: могу конкурисати лица која имају најмање „Е” категорију;

- за радна места на р. бр. 33. и 34. и једно радно место на р. бр. 78.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за радно место на р. бр. 35. и једно радно место на р. бр. 52.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за електромеханичара;

- за радно место на р. бр. 39.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за механичара за муницију и МЕС;

- за шест радних места на р. бр. 42.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за једно радно место на р. бр. 48.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за четири радна места на р. бр. 49.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 50.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за једно радно место на р. бр. 52.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за погонског манипуланта и најмање „Ц” категорију;

- за једно радно место на р. бр. 52.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за механичара за инж. машине и прикључне уређаје;

- за два радна места на р. бр. 66.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 68.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за берберина;

- за радно место на р. бр. 71.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за три радна места на р. бр. 72.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 73.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 75.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за зидара-фасадера;

- за радно место на р. бр. 82.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за електромеханичара за хемијске изворе струје и најмање „Ц” категорију;

- за радна места на р. бр. 84.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за два радна места на р. бр. 87.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радна места на р. бр. 88.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 89.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за радно место на р. бр. 90.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за механичара за инжењеријске машине;

- за два радна места на р. бр. 93.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за радна места на р. бр. 94.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за пет радних места на р. бр. 99.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за радна места на р. бр. 101.: могу конкурисати лица која имају најмање „Ц” категорију;

- за радно место на р. бр. 102.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за металостругара;

- за једно радно место на р. бр. 105.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за лимара;

- за једно радно место на р. бр. 105.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за зидара;

- за једно радно место на р. бр. 105.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за инсталатера водовода и канализације;

- за радна места на р. бр. 106.: могу конкурисати лица која имају најмање „Е” категорију;

- за једно радно место на р. бр. 112.: могу конкурисати лица која имају завршену електротехничку или саобраћајну школу (смер телекомуникације);

- за пет радних места на р. бр. 116.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за радно место на р. бр. 119.: могу конкурисати лица која имају одговарајућу школу, диплому или сертификат за електромеханичара за изворе струје и елек. агрегате;

- за радно место на р. бр. 120.: могу конкурисати лица која имају најмање „Б” категорију;

- за возаче, надлежна војнолекарска комисија утврђује здравствену способност за возаче моторних возила у Војсци Србије;

- кандидати који конкуришу за пријем у јединице специјалне бригаде и јединице војне полиције требају успешно да заврше селективну обуку;

- кандидати женског пола (који нису војно обучени) требају успешно да заврше основну и специјалистичку обуку.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

Кандидат из грађанства, који испуњава услове, доставља попуњен образац *Пријаве за пријем у Војску Србије у својству професионалног војника* непосред-

но, или поштом, Војној пошти са којом жели да закључи уговор. Уз образац *Пријаве* прилаже се:

- кратка биографија;
- извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини);
- уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини);
- потврда државног органа да кандидату није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније била у радном односу у државном органу);
- уверење надлежног органа МУП-а РС да кандидат није осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини);
- копија војничке књижице (осим за лица женског пола);
- потврда Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да је кандидат одслужио војни рок са оружјем (осим за лица женског пола);
- копија дипломе о стеченом образовању (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини);
- копија возачке дозволе (фотокопија оверена у суду или општини), за лица која конкуришу за род-службу где се захтева одређена категорија.

Документа која се прилажу уз пријаву, са изузетком извода из матичне књиге рођених, уколико је на новом образцу, не могу бити старија од 6 (шест) месеци.

ИЗБОРНИ ПОСТУПАК

Изборни поступак ће се спровести само међу кандидатима који испуњавају услове конкурса за пријем на радно место на које су конкурисали.

Конкурсна комисија позваће кандидате, који испуњавају услове конкурса, ради обављања психолошке процене, физичке провере и општег лекарског прегледа у јединици и утврдиће њихове резултате према мерилима прописаним за избор.

Кандидати, који са најбољим резултатом испуне мерила за избор, биће упућени на медицинско здравствену проверу у надлежну војноздравствену установу, ради утврђивања здравствене способности за професионалну војну службу.

Захтеви за безбедносну проверу биће достављени за кандидате који су, након обављених медицинско здравствених провера, оцењени способним за пријем у професионалну војну службу и који су најбоље рангирани.

Позиви и сва писмена документа достављају се кандидату на адресу коју кандидат наведе у пријави за пријем.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради обављања психолошке процене, физичке провере и општег лекарског прегледа у јединици и упућивања на медицинско здравствену проверу, сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Одлуку о избору кандидата за пријем у професионалну војну службу донеће надлежни старешина о чему ће писаним путем бити обавештени сви учесници јавног конкурса у року од осам дана од дана када је извршен избор.

Изабрани кандидати, који су одслужили војни рок под оружјем, биће примљени у својству професионалних војника на одређено време на период од шест месеци, уз могућност продужења уговора о раду на период од 3 године до навршених 40 година живота.

Изабрани кандидати женског пола, који нису служили војни рок, биће упућени на обуку у јединици и центре за оспособљавање. Са кандидатима, који успешно заврше обуку, закључиће се уговор о раду на период од шест месеци, уз могућност продужења истог на период

- 011/2063-432
- 011/2064-074
- 011/3074-513 и 3074-486
- 011/3205-361
- 018/555-216
- 011/3401-007 и 3401-069
- 011/3603-546
- 021/4835-534 и 4835-016
- 018/555-353 и 508-554
- 017/414-102, лок. 327 и 314
- 013/326-221 и 326-078
- 018/508-004 и 508-218
- 021/4835-441
- 011/2064-359
- 011/3053-603 и 3053-709
- 011/3053-214
- 011/3053-265
- 011/2064-318 и 2064-494
- 011/2064-823
- 025/438-899, лок. 167 и 091
- 014/296-017
- 011/8416-886, лок. 767
- 012/223-666, лок. 206
- 032/713-290, лок. 637 и 533

Информације су доступне на сајту Министарства одбране (www.mod.gov.rs) и Војске Србије (www.vs.rs).

од 3 године до навршених 40 година живота.

Са кандидатима за пријем у јединице специјалне бригаде и јединице војне полиције, који успешно заврше предвиђену селективну обуку и буду изабрани за пријем у професионалну војну службу, закључиће се уговор о раду на период од шест месеци, уз могућност продужења истог на период од 3 године до навршених 40 година живота.

Уколико се кандидат не одазове позиву ради закључења уговора о раду или не ступи на обуку у року који му је одређен сматраће се да не жели да ступи у професионалну војну службу.

Лица примљена у професионалну војну службу остварују сва права и обавезе у складу са Законом о Војсци Србије.

Конкурс је отворен до 15. јануара 2012. године.

Непотпуне, неблаговремене или неразумљиве пријаве уз које нису приложени сви потребни докази на тражени начин неће се узимати у даље разматрање, а кандидатима који не буду изабрани конкурсна документација се неће враћати.

Додатне информације о професионалној војној служби, броју слободних места и потребном профилу, могу се добити на следећим бројевима телефона:

- Генералштаб Војске Србије;
- Војна пошта 4795 Београд;
- Војна пошта 4522 Батајница;
- Војна пошта 9808 Београд;
- Војна пошта 5131 Ниш;
- Војна пошта 2342 Београд;
- Војна пошта 5542 Београд;
- Војна пошта 1414 Нови Сад;
- Војна пошта 4666 Ниш;
- Војна пошта 4976 Врање;
- Војна пошта 8486 Панчево;
- Војна пошта 3987 Ниш;
- Војна пошта 2827 Нови Сад;
- Војна пошта 2834 Београд;
- Војна пошта 1205 Београд;
- Војна пошта 8909 Београд;
- Војна пошта 4501 Београд;
- Војна пошта 5002 Београд;
- Војна пошта 4557 Београд;
- Војна пошта 1423 Сомбор;
- Војна пошта 9845 Ваљево;
- Војна пошта 5004 Јаково;
- Војна пошта 5302 Пожаревац;
- Војна пошта 2143 Горњи Милановац.

_____ (презиме, средње име и име и кандидата)

_____ (адреса сталног пребивалишта)

_____ (место становања)

_____ (контакт телефони – фиксни/мобилни)

_____ (e-mail адреса)

Пријава за пријем у Војску Србије у својству професионалног војника, *г о с џ а в љ а*. –

ВОЈНОЈ ПОШТИ _____

Ја, _____, ЈМБГ _____, (презиме, средње име и име)

са завршеном школом _____ и звањем _____

подносим пријаву за пријем у Војску Србије у Војну пошту _____

за род-службу _____, у месту службовања _____.

Поред ове пријаве за пријем у Војску Србије, исту сам доставио и следећим Војним поштама:

1) _____, за род-службу _____, у месту службовања _____.

2) _____, за род-службу _____, у месту службовања _____.

Уколико не будем примљен на дужност за коју конкуришем (ЗАОКРУЖИТИ):

- а) **ПРИХВАТАМ** да се моја пријава разматра и за попуну других радних места у истој или другој јединици или месту службовања;
 б) **НЕ ПРИХВАТАМ** да се моја пријава разматра и за попуну других радних места у истој или другој јединици или месту службовања.

Уз пријаву прилажем следећа документа:

1. Кратку биографију;
2. Извод из матичне књиге рођених (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – уколико није на новом обрасцу не старије од 6 месеци);
3. Уверење о држављанству (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старије од 6 месеци);
4. Потврду државног органа да ми није раније престајао радни однос, у државном органу, због теже повреде дужности из радног односа (за лица која су раније били у радном односу у државном органу);
5. Уверење надлежног органа МУП-а РС да нисам осуђиван на казну затвора од најмање шест месеци (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини – не старије од 6 месеци);
6. Копију војничке књижице (осим за лица женског пола);
7. Потврду Центра Министарства одбране за локалну самоуправу да сам одслужио војни рок са оружјем (осим за лица женског пола);
8. Копију дипломе о стеченом образовању (оригинал или фотокопија оверена у суду или општини);
9. Копију возачке дозволе (фотокопија оверена у суду или општини).

Сагласан сам да се изврши безбедносна провера у вези са запослењем у Војсци Србије у складу са законом о заштити података о личности („Службени лист СРЈ“, бр. 24/98 и 26/98) и чланом 16. Правилника о безбедносним проверама лица које врши Војнобезбедносна агенција („Службени војни лист“, бр. 18/2010).

У _____

Потпис

дана _____

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ
расписује**

ЈАВНИ КОНКУРС

**за пријем лица из грађанства
на докторске академске студије биомедицине
на Универзитету одбране у Београду – Медицинском факултету Војномедицинске академије**

У школској 2012/2013. години лица из грађанства могу конкурисати за пријем на докторске академске студије биомедицине, на следећим модулима:

1. молекулска медицина – 4 кандидата;
2. неуронауке – 3 кандидата;
3. фармакологија и токсикологија – 3 кандидата.

На конкурс се могу јавити кандидати који испуњавају следеће услове:

Општи услови конкурса:

- 1) да су држављани Републике Србије;
- 2) да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци и да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности.

Посебни услови конкурса:

- 1) завршен један од следећих облика школовања:
 - студије медицине, стоматологије, фармације, ветеринарске медицине или биологије са најмање 300 ЕСПБ бодова и општом просечном оценом најмање 8;
 - стечен VII-1 степен стручне спреме према прописима који су важили до ступања на снагу Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10 и 93/12), уколико је кандидат завршио студије медицине, стоматологије, фармације, ветеринарске медицине или биологије са просечном оценом најмање 8;
- 2) познавање енглеског језика у мери да се могу користити страном литературом.

Између кандидата који испуњавају услове за упис на докторске студије, предност под једнаким условима има кандидат:

- који има већу просечну оцену;
- који има више објављених научних или стручних радова у области за коју конкурише;
- који је у краћем временском року завршио студије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Конкурс је отворен од 15. децембра 2012. године до 15. јануара 2013. године.

Кандидати пријаве подносе препорученом поштом или лично Секретаријату Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду, Црно-травска 17, Београд (IV етаж), радним данима од 12,00 до 14,00 часова. Образац пријаве може се преузети са сајта Војномедицинске академије (www.vma.mod.gov.rs) или добити у Студентској служби Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду.

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу следећа документа:

- уверење о држављанству Републике Србије (не старије од шест месеци);
- оверену копију извода из матичне књиге рођених (не старију од шест месеци);
- уверење од надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном затвора у трајању дужем од шест месеци (не старије од шест месеци);
- оверену копију дипломе или оверену копију уверења о завршеном школовању на основним студијама у којој је уписана просечна оцена (уколико није уписана, висина просечне оцене доказује се потврдом коју издаје високошколска установа);
- списак публикованих научних и стручних радова (уколико их кандидат има);
- доказ о уплати трошкова конкурса;
- биографију.

Непотпуне, неблаговремене и неразумљиве пријаве неће се узимати у разматрање.

Комисија за упис обавиће са кандидатима разговор у року од пет дана од дана истека рока за подношење пријава на конкурс. Разговор са кандидатима обухвата и проверу знања енглеског језика.

Прелиминарна ранг-листа биће објављена на огласној табли Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду, на интернет страници Војномедицинске академије и интернет страници Универзитета одбране у Београду, у року од 15 дана од дана истека рока за пријаву на конкурс.

Учесник конкурса који сматра да су његова права повређена може поднети приговор декану, у року од три дана од дана објављивања прелиминарне ранг-листе на огласној табли.

По приговору учесника конкурса, декан доноси решење у року од три дана од дана пријема приговора.

На решење декана кандидат може поднети приговор Савету Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду у року од три дана од дана пријема решења. Савет Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду доноси решење у року од три дана од дана њеног пријема.

Након одлучивања по приговору, комисија за упис утврђује и објављује коначну ранг-листу свих кандидата.

Коначна ранг-листа објављује се на огласној табли Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду, званичној интернет страници Војномедицинске академије и интернет страници Универзитета одбране у Београду.

Накнада за трошкове конкурса износи 5.000,00 динара и уплаћује се на текући рачун Војномедицинске академије 840-941621-02 са позивом на број 4233.

Студије трају три школске године.

Школарина за школску 2012/2013. годину износи 176.000,00 динара и уплаћује се у пет једнаких рата. Школарина покрива трошкове наставе, трошкове за коришћење објекта за наставу, трошкове наставних средстава и материјала за израду докторске тезе.

Све остале информације о детаљима који се односе на конкурс могу се добити на телефон 011/3608-886, радним данима од 12,00 до 14,00 часова. ■

**МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА КАДРОВЕ
р а с п и с у ј е**

ЈАВНИ КОНКУРС

**за пријем лица из грађанства на специјалистичке
академске студијене Универзитету одбране
у Београду – Медицинском факултету Војномедицинске
академије**

У школској 2012/2013. години биће извршен пријем на специјалистичке академске студије, у трајању од годину дана, на следећим студијским програмима:

1. трауматологија – 20 кандидата;
2. медицинска токсикологија – 8 кандидата;
3. фармакокинетика и биоеквиваленција – 4 кандидата;
4. рационална фармакотерапија – 8 кандидата.

На конкурс се могу јавити кандидати који испуњавају следеће услове:

Општи услови конкурса:

- 1) да су држављани Републике Србије;
- 2) да нису кривично осуђивани казном затвора у трајању дужем од шест месеци и да се против њих не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности.

Посебни услови конкурса:

- 1) за студијске програме медицинска токсикологија, фармакокинетика и биоеквиваленција и рационална фармакотерапија завршене студије медицине, стоматологије, фармације или ветеринарске медицине са најмање 300 ЕСПБ бодова и општом просечном оценом најмање 8;
 - 2) за студијске програме медицинска токсикологија, фармакокинетика и биоеквиваленција и рационална фармакотерапија стечен VII-1 степен стручне спреме према прописима који су важили до ступања на снагу Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10 и 93/12), уколико је кандидат завршио студије медицине, стоматологије, фармације или ветеринарске медицине са просечном оценом најмање 8;
 - 3) за студијски програм трауматологија завршене студије медицине са најмање 360 ЕСПБ бодова и општом просечном оценом најмање 8;
 - 4) за студијски програм трауматологија стечен VII-1 степен стручне спреме према прописима који су важили до ступања на снагу Закона о високом образовању („Службени гласник РС”, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10 и 93/12), уколико је кандидат завршио студије медицине са просечном оценом најмање 8.
- Између кандидата који испуњавају услове за упис на студије предност под једнаким условима има кандидат који:
- који има већу просечну оцену;
 - који има више објављених научних или стручних радова у области у којој конкурише;
 - који је у краћем временском року завршио студије.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Конкурс је отворен од 15. децембра 2012. године до 15. јануара 2013. године.

Кандидати пријаве подносе препорученом поштом или лично Секретаријату Медицинског факултета Војномеди-

цинске академије Универзитета одбране у Београду, Црнотравска 17, Београд (IV етаж), радним данима од 12,00 до 14,00 часова. Образац пријаве може се преузети са сајта Војномедицинске академије (www.vma.mod.gov.rs) или добити у Студентској служби Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду.

Уз пријаву на конкурс кандидати прилажу следећа документа:

- уверење о држављанству Републике Србије (не старије од шест месеци);
- оверену копију извода из матичне књиге рођених (не старију од шест месеци);
- уверење од надлежног суда да се против кандидата не води кривични поступак због кривичног дела за које се гони по службеној дужности (не старије од шест месеци);
- уверење од надлежног органа МУП-а да кандидат није кривично осуђиван казном од шест месеци (не старију од шест месеци);
- оверену копију дипломе или оверену копију уверења о завршеном школовању на основним студијама у којој је уписана просечна оцена (уколико није уписана, висина просечне оцене доказује се потврдом коју издаје високошколска установа);
- списак публикованих научних и стручних радова (уколико их кандидат има);
- доказ о уплати трошкова конкурса;
- биографију.

Непотпуне, неблагоприятне и неразумљиве пријаве неће се узимати у разматрање.

Комисија за упис обавиће са кандидатима разговор у року од пет дана од дана истека рока за подношење пријава на конкурс. Разговор са кандидатима обухвата и проверу знања енглеског језика.

Прелиминарна ранг-листа биће објављена на огласној табли Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду, на интернет страници Војномедицинске академије и интернет страници Универзитета одбране у Београду, у року од 15 дана од дана истека рока за пријаву на конкурс.

Учесник конкурса који сматра да су његова права повређена може поднети приговор декану, у року од три дана од дана објављивања прелиминарне ранг-листе на огласној табли.

По приговору учесника конкурса, декан доноси решење у року од три дана од дана пријема приговора.

На решење декана кандидат може поднети приговор Савету Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду у року од три дана од дана пријема решења. Савет Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду доноси решење у року од три дана од дана њеног пријема.

Након одлучивања по приговору, комисија утврђује и објављује коначну ранг-листу свих кандидата.

Коначна ранг-листа објављује се на огласној табли Медицинског факултета Војномедицинске академије Универзитета одбране у Београду, званичној интернет страници Војномедицинске академије и интернет страници Универзитета одбране у Београду.

Накнада за трошкове конкурса износи 2.000,00 динара и уплаћује се на текући рачун Војномедицинске академије 840-941621-02 са позивом на број 4233.

Школарина за школску 2012/2013. годину износи 102.000,00 динара и уплаћује се у пет једнаких рата.

Све остале информације о детаљима који се односе на конкурс могу се добити на телефон 011/3608-886, радним данима од 12,00 до 14,00 часова. ■

КОНКУРС ЗА НОВИНАРСКУ НАГРАДУ „ИВАН МАРКОВИЋ“ ЗА 2012. ГОДИНУ

Новинарску награду „Иван Марковић“ додељује Медија центар „Одбрана“ за најбоље медијско извештавање о активностима Министарства одбране и Војске Србије у 2012. години.

Циљ награде јесте подстицање новинара који прате активности Министарства одбране и Војске Србије на квалитетно извештавање у домаћим писаним и електронским медијима, афирмација и јавна верификација њиховог стваралаштва и сећање на Ивана Марковића, једног од најдаровитијих војних новинара и уредника у листу „Војска“, који је 2003. године изненада преминуо у 43. години живота.

О додели новинарске награде „Иван Марковић“, по посебном Правилнику, одлучује жири од пет чланова.

Награда се састоји од плакете и новчаног износа од 60.000 динара.

Награда ће бити уручена на пригодној свечаности поводом 24. јануара 2013, када се обележава Дан Медија центра „Одбрана“ и годишњица војне штампе.

Право учешћа на конкурсима имају сви професионални новинари који раде за медије на територији Републике Србије без обзира на њихов формални статус.

За новинарску награду не могу конкурисати новинари запослени у Медија центру „Одбрана“ и Управи за односе са јавношћу Министарства одбране и прилози објављени у магазину „Одбрана“.

ПРОПОЗИЦИЈЕ

1. Сваки учесник на конкурсима може доставити један оригинални рад.
 2. У случају да је кандидатура израз тимског рада, може да укључи највише пет особа.
 3. На конкурс се шаљу прилози (интервјуи, чланци, коментари, репортаже, радио и ТВ емисије) о активностима Министарства одбране и Војске Србије који су штампани или емитовани у средствима јавног информисања Републике Србије у периоду од 1. јануара до 31. децембра 2012. године.
 4. Достављени материјали не враћају се учесницима конкурса.
 5. Пријаве са оригиналним штапаним текстом, исечцима или фотокопијама написа, тонским и видео записима достављају се до 31. децембра 2012, лично или препорученом поштом на адресу: Медија центар „Одбрана“, Браће Југовића 19, 11000 Београд са назнаком „Конкурс за новинарску награду Иван Марковић“.
 6. Пријаве пристигле након тог рока жири неће узимати у разматрање.
 7. За пријаву кандидата из штампаних медија важно је да се на фотокопији или скенираном тексту јасно види лого новине, потпис аутора и датум објављивања. Телевизијски новинари треба да доставе стандардну VHS касету или DVD са материјалом за конкурс. Радио новинари прилоге достављају на аудио касети или компакт диску у Мр3 формату. Прилог објављен на Интернету треба доставити на DVD у HTML формату. Такође, треба доставити и Интернет адресу на којој се може погледати материјал намењен за конкурс. Касете, DVD и CD треба да буду јасно обележени, са именом и презименом кандидата и назнаком дужине трајања прилога.
 8. Уз пријаву за прилоге објављене у електронским медијима треба доставити и потврду редакције, коју је потписао уредник или директор, те када је и где прилог емитован.
 9. Уз пријаву је потребно доставити кратку биографију аутора прилога, потврду о статусу аутора у медијима у којима су објављени прилози (потврда о радном статусу или хонорарном ангажману), адресу, телефон и е-маил аутора.
 10. Жири ће разматрати кандидатуре на основу квалитета медијског извештавања о Министарству одбране и Војсци Србије, а приликом одлучивања у обзир ће узимати и опште новинарске критеријуме, истраживачки рад, стил писања, утицај, јавну корист, оригиналност и креативност.
 11. Жири задржава право да одбије учешће на конкурсима уколико буде сматрао да достављени материјал није у складу са пропозицијама.
 12. Медија центар „Одбрана“ задржава право да најуспешније прилоге на конкурс објави у магазину „Одбрана“ и на Интернет презентацијама Министарства одбране и Војске Србије, те да сав достављени материјал користи ради даљег промовисања Војске Србије и новинарске награде.
 13. Пријава за конкурс биће доступна на веб сајту Медија центра „Одбрана“ www.odbrana.mod.gov.rs
- Све остале информације о конкурсима и условима пријаве могу се добити телефоном на бројеве: 011/3241-258, 3241-257 или посредством електронске поште на адреси: urednik@odbrana.mod.gov.rs. ■

РЕПУБЛИКА СРБИЈА МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ СЕКТОР ЗА ЉУДСКЕ РЕСУРСЕ

Управа за традицију, стандард
и ветеране

*Обавештење о поседујућу
промену намене службених стана
у станове у закупи на неодређено време*

Обавештавамо стамбене интересенте да ће се у складу са закључком Владе Републике Србије 05 Број: 360-8169/2012 од 28.11.2012. године, извршити промена намене станова за службене потребе које користи Министарство одбране у статус станова за закуп на неодређено време.

Основ за доношење нових решења којима ће се изменити постојећа решења прописан је чланом 52а Правилника о допуни Правилника о решавању стамбених питања у Министарству одбране („Службени војни лист“ бр. 26/08 од 26.06.2008. године). Стамбени интересенти не требају достављати захтеве за решавање стамбеног питања по наведеном основу, јер ће решења бити донета по службеној дужности.

Група за утврђивање права и поделу станова, ускладиће постојеће закључке са важећим Правилником о решавању стамбених питања запослених у Министарству одбране („СВЛ“ бр. 38/05 и 16/08, 26/08 и 39/08), након чега ће предмете доставити Стамбеној комисији која ће по службеној дужности донети решење о давању стана у закуп на неодређено време, под условом да лице остварује право на даље коришћење тог стана.

Ближе информације стамбени интересенти могу добити путем електронске поште: , на телефон инфо центра 011/3201-073 (23-073), мобилни телефон 066/8722-800 сваки радним даном у периоду 12-16 часова. ■

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА ИГРА НА КРИЛИМА

Смислов – Ботвиник
Москва, 1944.

1. е4 е6 2. д4 д5 3. Сц3 Лб4 4. е5 ц5 5. а3 Лц3 6. бц3 Се7 7. а4 Сбц6 8. Сф3 Да5 9. Лд2 ц4

Француску одбрану игра Васја Смислов у мечу против Михаила Ботвиника. Планови су већ сада јасни; бели ће нападати на краљевом, а црни на дамином крилу, где се налазе дупли пешаци и усамљен а-пешак.

10. Сг5 х6 11. Сх3 Сг6!

Спречен је маневар белог Сф4-х5.

12. Дф3

Преагресивно! Игра се 12. Ф4 или 12. Ле2.

12...Лд7 13. Сф4 Сф4 14. Дф4 Се7!

Бели наставља агресивно, губи пешака, али има опасан напад, иначе карактеристичан за тај систем.

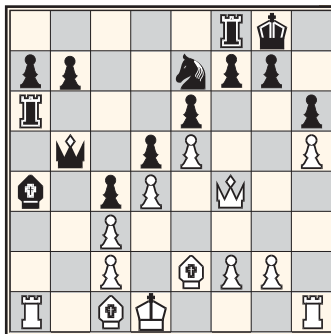
15. х4 Ла4! 16. х5 Дб5! 17. Кд1 Тц8!

Ово је тренутак када је црни не само изједначио већ и стекао минималну предност. А кад је у питању Ботвиник, та предност је још већа!

18. Лц1 Тц6 19. Ле2 Та6! 20. Кд2 0-0

Бели: Кд2, Дф4, Та1, Тх1, Лц1, Ле2, ц2, ц3, д4, е5, ф2, г2, х5

Црни: Кг8, Дб5, Та6, Тф8, Ла4, Се7, а7, б7, ц4, д5, е6, ф7, г7, х6

21. г4! ф6!

Карактеристичан удар за Француску одбрану.

22. еф6 Тф6 23. Дц7 Тф7 24. Дд8 Кх7 25. ф4! Да5

26. Дб8 Сц6 27. Де8 Те7 28. Дг6

Бели је сада погрешно (требало је 28. Дф8 Дд8 29. Дд8 Сд8 30. г5 са једнаком игром).

28...Кг8 29. Ла3 е5 30. фе5?

То је већ одлучујућа грешка. Али, шта уопште играти?

30...Сд4! 31. Лб4 Дд8 32. Да6 ба6 33. цд4 Т67! 34. Та4 Дг5 35. Кд1 а5 36. Лф3 Тб4 37. Лд5 Кф8 38. Тф1 Ке8 39. Лц6 Ке7 40. Тб4 Дг4

0:1

У колонама и редовима, водоравно и усправно, у празна поља упишите једноцифрене бројеве од 1 до 9 који недостају. Сваки број има своје место, не сме да се понови исти број ни у усправној колони ни у водоравном реду, нити у квадрату 3х3.

С
У
Д
О
К
У

	2	7		6		8
	3			5		7
9						
2			4	9		
1	3			4		7
		5		8		2
						9
	5		7			3
4			5			1

Решење коњићевих скокова из прошлог броја: Боље је у снопу пожњевено нег` у класу похваљено; Боље је своје и мало тециво но големо туђе дариво.

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
17							18							19	
20								21							22
23			24							25					
26					27						28				
29						30							31		
32							33							34	
35			36							37					
38				39						40					
41					42						43				
44						45						46			
47							48								
49			50							51					

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА ВОДОРАВНО: бусати се, Ежен Деби, ОРК, и, Вратарац, дводелан, р, ТВЕ, аннотити, миграти, каста, трајекти, анатас, анатан, настанак, бајт, тримарани, кирасири, ми, ре, Атанаско, Арабистан, Идар, саставак, Сантана, царина, тапирати, тимор, анасонка, Итанчанка, АВИ, р, Ристовац, карактер, ч, ала, титанати, откивати.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Анаграмне загонетке, 18. Пореметити редослед, 19. Ономагопеја крекета жабе, 20. Скупљачица лековитих трава, 21. Врста папагаја, 22. Лука у Израелу, 24. Насеље на обали Скадарског језера, 25. Прилично велико, 26. Бивши фудбалски голман, Јенс, 27. Правити квадратне шаре, 28. Асиријац, Халдејац, 29. Велика река у Бурми, 30. Друга супруга енглеског краља Хенрија VIII, 31. Планине, 32. Учење танатиста, 33. Црна боја, 34. Ауто-ознака Инђије, 35. Информационе технологије (скр.), 36. Којешта, 37. Пионери авијације, Вилбур и Орвил, 17. децембра 1903. извели први успешан лет авионом у историји ваздухопловства, 38. Пржени колутити кромпира, 39. Италијански ФК, 40. Радио-пријемник, 41. Животиња (лат.), 42. Популарни назив за НБА клуб из Лос Анђелеса, 43. Кхерке, 44. Бивши фудбалер, Фабрицио, 45. Члан посаде тенка, 46. Карташка игра, 47. Велика тропска змија, 48. Славни мускетар, 49. Аорист (скр.), 50. Градић у Чешкој, 51. Свакојако.

УСПРАВНО:

1. Жена која се служи анализом, 2. Козачки поглавица, 3. Ауто-ознака Грчке, 4. Поравнати, 5. Архив војног института (скр.), 6. Врста тканине, 7. Градић у Русији, 8. Градић у Истри, 9. Пропалица, скитница, 10. Ратна резерва (скр.), 11. Ситан крвни суд, 12. Погодбени везник, 13. Мали тавани, 14. Женско име, Инеса, 15. Главни град Египта, 16. На начин егоцентрика, 18. Врсте бомбона, 19. Бивши шахиста, Светозар, 20. Криви рог, позауна (муз.), 21. Становнице Арагионије, 22. Напредовање у послу, 24. Аванс, аконтација, 25. Жена торбар, 27. Наречје (грч.), 28. Име бившег фудбалера де Маседа, 30. Бивша шведска министарка, 31. Претерано хвалење некога, 33. Танка дугачка памучна трака, 34. Сабласна, 36. Радник у пивари, 37. Платнени кров за заштиту од сунца, 39. Ситан индијски новац (обрнуто од САНА), 40. Бивши синеаст, Даглас, 42. Амерички глумац, Роб, 43. Показна заменица, овај, 45. Иницијали песника Ерића, 46. Атлетски клуб (скр.).

Акције

Избор спортисте године

Медија центар „Одбрана“ и ове године организује акцију – Избор најбољег спортисте и спортске екипе Војске Србије. Задатак жирија неће бити лак, јер је било добрих резултата на домаћим и међународним такмичењима.

Резултати војног спорта су све бољи, што је резултат повећане пажње према спорту и физичкој култури, како у обуци, тако и у организацији спортског живота.

Подсећамо и оне који прате војни спорт да не забораве да предложе своје фаворите за традиционалну награду. И то ће бити својеврсно признање да њихов труд и учинак нису занемарени.

Жири ће, као и сваке године, пажљиво прегледати све приспеле пријаве и одабрати најбоље у 2012. години. Пехари ће бити уручени на свечаности поводом Дана Медија центра „Одбрана“ – 24. јануара.

Пропозиције су исте као и претходних година.

За назив спортисте године Војске Србије 2012. могу конкурисати официри, подофицири, цивилна лица на служби у Министарству одбране и Војсци, кадети Војне академије, ученици Војне гимназије, професионални војници и добровољци на служењу војног рока.

Исти принципи важе за екипе, чији чланови треба да припадају једној од наведених категорија.

Предлоге могу слати команде, јединице, установе, војне школе и друге образовне институције, спортски савези, клубови и секције.

Ваше предлоге можете слати до 31. децембра 2012. године на адресу: Редакција магазина „Одбрана“ (за избор спортисте године), Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Позив за учешће у акцији избора најбољег спортисте и спортске екипе Војске Србије завршавамо познатим слоганом: *Нека њобезде најбољи!* ■

КАПИТАЛНО ИЗДАЊЕ „ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“

ИСКОРИСТИТЕ ЈЕДИНСТВЕНУ ПРИЛИКУ ДА УПОТПУНИТЕ СВОЈУ БИБЛИОТЕКУ

ПОПУСТ
-50%

ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ Вил Дјурант

Тврди повез, ф. 17×24, 10.500 стр.

12 томова

1. Источне цивилизације;
2. Живот Грчке;
3. Цезар и Христ;
4. Доба вере (I);
5. Доба вере (II);
6. Ренесанса;
7. Реформација;
8. Почетак доба разума;
9. Доба Луја XIV;
10. Волтерово доба;
11. Русо и револуција;
12. Наполеоново доба.

НА
18
РАТА

БЕЗ
КАМАТЕ

БЕЗ
ЖИРАНАТА

БЕЗ
ЧЕКОВА

~~38.880,00~~
19.440,00

НАРУЏБЕНИЦА

МЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд,
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун: 840-312849-56

Наручујем _____ комплета едиције
„ИСТОРИЈА ЦИВИЛИЗАЦИЈЕ“
по повлашћеној цени од **19.440,00 динара**.
Издања ћу платити на кредит у _____ рата
(највише 18), путем административне забране.

Купац _____

ЈМБГ _____

Број личне карте _____

МУП _____

Адреса становања, улица и број: _____

Место _____

Телефон _____

Потпис наручиоца _____

Поштом наруџбеницу послајте на адресу МЦ „Одбрана“, након чега ће књиџма бити достављена административна забрана ради овере.
Након прихватања забране и уписа прве рате од стране исплатиоца зараде, издања ће бити достављена путем Послј ексиреса, на терет књиџа.

ОДБРАНА

Медија центар „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд
Тел. 011/3201-995, 3241-009, телефакс: 011/3241-363
e-mail: komercijala@odbrana.mod.gov.rs, www.mod.gov.rs

Сва издања можете купити по истим ценама и у продавници „Војна књига“, Васина 22, Београд, 011/2184-925

Специјални прилог

АРСЕНАЛ 72

Нови руско-италијански
пиштољ „стриж” – Strike One

ОРУЖЈЕ
С ДВА НАЗИВА

Совјетски противавионски
топ М-39

ОСАМДЕСЕТ-
ПЕТИЦА

Ракетни контејнер мења тактику

САМИ
ОТКРИВАЈУ
МЕТУ

Нови руско-италијански пиштољ „стриж” – Strike One

САДРЖАЈ

Нови руско-италијански пиштољ „стриж” – Strike One
ОРУЖЈЕ С ДВА НАЗИВА 2

Пасивна балистичка заштита тенкова
САВРЕМЕНИ НАЧИН ОДБРАНЕ 6

Татарстански хеликоптер „ансат”
ИМЕ МУ ЈЕ ЛАКИ 12

Ракетни контејнер мења тактику
САМИ ОТКРИВАЈУ МЕТУ 15

Последњи разарач класе KDX-3
ЛУЖНОКОРЕЈСКИ ЗМАЈ 19

Свет оружја
НУКЛЕАРНИ АРСЕНАЛИ 22

Совјетски противавионски топ М-39
ОСАМДЕСЕТПЕТИЦА 26

Уредник прилога
Мира Шведић

ОРУЖЈЕ С ДВА НАЗИВА

Пиштољ који су заједно конструисали руски и италијански стручњаци има два потпуно различита назива. У Русији је назван по једној врсти изузетно брзе птице – „стриж”, док се у Италији и остатку света назива Strike One – „удар 1”. То занимљиво оружје с великим потенцијалом и оригиналном конструкцијом, која на први поглед доноси решења за неке проблеме код класичних модела, ускоро би требало да се појави на тржишту.

У данашњем свету није новина да се неко оружје или чак систем ради у сарадњи две или више држава. Тако је ове године на сајму IWA 2012 у Нирнбергу представљен пиштољ који су заједно конструисали руски и италијански стручњаци. Млада приватна фирма из Русије „Arsenal Firearms”, која има инжи-

њеријске и производне капацитете у Италији и Аустрији, развила је веома занимљив пиштољ. Он је првенствено намењен војно-полицијским службама, такмичењима, али и самоодбрани цивилног становништва, где је то законом дозвољено.

Занимљиво је да тај нови модел има два потпуно различита назива. У Русији

је добио име по једној врсти изузетно брзе птице – „стриж“, док се у Италији и остатку света назива Strike One (Удар 1).

Иако је на сајму представљен тек ове године, у Русији га дуже интензивно тестирају заинтересоване војне и полицијске службе. Међутим, на тестирању су се појавили и чланови IPSC савеза. Њих је занимао тај, али и други модел који се најављује на тржишту наоружања, ради увођења у систем такмичења – у дисциплини продукт. То је први случај на свету да су се чланови IPSC савеза једне државе више загрејали за нови модел пиштоља од војно-полицијских служби.

Тај податак је за похвалу јер је познато да такмичари IPSC гађања имају захтевне стејдове, где се често тражи да из пиштоља испале неколико узастопних хитаца, што није баш једноставно са неким моделима пиштоља. Међутим, нови „стриж“ – Strike One обећава јер има неколико специфичних решења и идеја.

рамом. И једни и други су у праву. Заиста је реч о великом борбеном пиштољу са полимерским рамом, али са иновацијама које утичу на његов спољашни изглед.

Одмах се уочава прва предност тог модела у односу на контуру – екстремно ниска силуета. Када га упоредимо са тренутно једним од најпознатијих модела пиштоља на свету – SIG SP 2340,

Против уједа шаке

Са задње стране рама смештен је дугачак препуст, који има јединствени задатак – спречавање навлаке да „уједе“ шаку. Тај начин заштите шаке све више се тражи на новим моделима пиштоља, јер њихова тачност и прецизност умногоме зависи од хвата рукама, а данас је то на великим борбеним пиштољима дубок хват у корену шаке.

Шта је предност тога система? Њиме се значајно смањује одскок цеви приликом опаљења, јер је крак полуге, преко које делује моменат силе, знатно краћи, чиме је олакшана контрола оружја. На самој навлаци, са предње и задње бочне стране, налазе се велики широки жлебови, што обезбеђује брзо и лагано повлачење навлаке у задњи положај и убацивање метка. Нижа, степенасто обликована навлака на предњем делу значи и мање материјала, мању покретну масу и омогућава брже опаљење следећег метка.

Предности

То се, опет, не би могло постићи да није примењена још једна иновација – брављење цеви. Примењен начин брављења може донекле да се пореди са више од једног века старом конструкцијом Луиса Шмајсера (пиштољ Bergman – Mars), оригиналним решењем које је патентом заштићено у више од 60 земаља.

Систем је једноставан, а основна карактеристика му је потпуно праволинијско кретање цеви, без икакве ротације или вертикалних отклона доле–горе. Кључни део је блок за брављење, односно вертикални клизач у облику слова „У“, који је постављен испод цеви, непосредно испред лежишта метка. Виљшаста горњи део обухвата дугу, хладно ковану цев са доње стране, истовремено улазећи у вертикалне жлебове са обе унутрашње стране навлаке. Кроз лучни отвор у доњем делу клизача пролази попречна чивија (којом се уједно и врши расклапање пиштоља). Приликом опаљења метка, цео склоп навлаке и цеви креће се уназад, све док чивија у лучном каналу не примора клизач – забрављујући блок да се спусти за око четири милиметра ниже и тиме допусти да навлака сама настави кретање уназад, при томе избацујући испалењу чауру.

Осим што праволинијско кретање цеви омогућава ниже толеранције и већу прецизност, кратак ход и веома мала покретна маса (навлака) забрављујућих делова доприноси бржем циклусу брављења, мирнијем раду и много лакшој контроли оружја, па је ефикасна брзина паљбе код Strike One скоро двоструко већа него код Glock пиштоља.

Под другим називом – Strike One

Екстремно ниска силуета

Први поглед на нови пиштољ изазива различите реакције. Неки би се дуже задржали на оружју, дивећи се појединим спољним иновацијама, док би други рекли како је исти као и други велики борбени пиштољи са полимерским

оса цеви код новог модела је чак 23 mm нижа. Неки познаваоци пиштоља, нарочито SIG-вих модела, рећи ће да смо намерно узели тај модел јер поменути фирма ипак производи пиштоље са релативно високом навлаком, али остаје чињеница да је Strike One тренутно пиштољ са најнижом осом цев–рукохват на свету.

Сви метални делови које се користе на том моделу пиштоља израђени су од висококвалитетног 42CrMo4 челика, површински нитрираног до тврдоће од 75 HRC, па гаранција покрива 50.000 опалења без промене функционалности оружја.

С обзиром на то да је цев током свог кратког праволинијског кретања све време ослоњена на унутрашње вођице, прецизност је сразмерно већа. Оса цеви постављена је само 12 mm из-

такмичарско борбене пиштоље јесте повећање и полирање тог отвора. Та дограда омогућена је и на овом моделу пиштоља, иако произвођач тврди да за тим нема потребе.

Иновације

Изглед доњег дела пиштоља зависи од избора купца. Може да буде од алуминијумске легуре или од полимера и дистрибуира се у три боје – црна, зелена и беж. Без обзира на то од чега је

Нови модел има осу цеви чак 23 mm нижу од пиштоља SIG SP 2340

Делови пиштоља

над рукохвата, што обезбеђује и допушта праволинијско увођење метка у лежиште, па нема опасности од деформације зрна или проузроковања застоја због тога што се метак попречи, без обзира колико је врх пројектила заравњен. Код појединих конструкција узрок застоја често је облик зрна. Спољашни извлакач је снажан и широк, а тесно налагење лежишта метка у зони отвора за избацивање чаура спречава улаз прљавштине и нечистоће.

У односу на величину рама произвођач се хвали величином отвора за избацивање чаура, јер је у поређењу са другим моделима малих димензија. Поред тога, произвођач је са величином отвора за избацивање чаура умногоме допринео структурној чврстоћи навлаке. То је критична тачка због потенцијално могућих застоја. Једна од основних дограда, које се раде на пиштољима за

рам израђен, у предњем делу читавом дужином има Picatinny шину.

Рукохват је постављен под углом и савршено лежи у руци стрелца. Површина рукохвата покривена је ситним, тродимензионалним испупчењима, ко-

Дуга нишанска линија

Механички нишани су прегледни, а нишанска линија је изузетно дугачка. Дужина нишанске линије добијена је тако што је задњи нишан постављен сасвим позади, на самој плочици која затвара навлаку са задње стране. На ту плочицу је, поред механичког нишана, смештен и идентификатор напетости механизма у облику иглице, који се налази у средини плоче и у мраку се може напипати иглица која вири изван габарита плоче.

Читавом дужином предњег дела има Picatinny шину

ја имају јединствени задатак – да рукохват савршено легне у шаку стрелца, нарочито када носи рукавице од неопрена.

Све команде на пиштољу добро су позициониране. Дугме за ослобађање и избацивање чауре је обострано и налази се на класичном месту на рукохвату, где се завршава заштитник обараче. Већи је димензија и лако се користи. Угао рукохвата омогућава веома лако руковање, без обзира да ли се то ради кажипрстом или палцем руке која држи пиштољ.

Занимљиво је решено фиксирање оквира у рукохвату. Наиме, оквир, чији је капацитет 17 метака, има урез за качење са обе стране, што је сигурније решење уколико пиштољ испадне на тврдо тло.

На дршци је примењена још једна иновација. Наиме, дршка је уобичајених димензија, али је на дну неприметно уграђен „уводник – сукњица“, који у многоме олакшава брзо препуњавање оружја са пуним оквиром, али без гледања, често и у покрету.

Са предње стране рукохвата, на самом дну, налази се полукружни исечак, чија је улога да се прстом закачи оквир и извуче из рукохвата, јер из непознатих разлога то не може да се уради на уобичајен начин.

Поред тих команди, на навлаци се са леве стране налази и задржач навлаке. На неким новим моделима, који треба да се појаве после основног, наћи ће се још једна полука на самом крају рама, са леве стране. Реч је о селектору паљбе, који омогућава рафалну паљбу из пиштоља. За потребе руских специјалних снага „Спецназ“ предвиђен је и модел са могућношћу брзог монтирања и демонтирања пригушивача пуцња.

Када је реч о окидању, пиштољ Strike One је, као и Glock, са унутрашњим ударачем и механизам му је у полузапетом стању. Пут окидача код таквих система је дуг, и то са оним неугодним осећајем да се вуче гумена трака без дефинисане тачке окидања. Окидач код Strike One је потпуно праволинијски, континуиране силе, са реским окидањем на крају путање. Уз то, изостало је и уобичајено решење сигурносног система са језичком или подељеним окидачем. Цео систем је унутар механизма и веома је елегантно решен за ту категорију пиштоља.

Модели

На сајму IWA 2012 у Нирнбергу појавио се још један модел који је побудио интересовање многих љубитеља кратке цеви. Реч је о занимљивој модификацији Strike One са ознаком LRC (Long Range Conversion) – далекометна верзија. Осим основног модела, произвођачи најављују и компакт верзије под називом „Combat”.

Нови пиштољ је фасцинантно оружје, са великим потенцијалом и оригиналном конструкцијом која, бар на први поглед, доноси решења за неке проблеме код класичних модела. Ускоро би требало да се појави на тржишту, а интересовање је већ велико. Из компаније тврде да ће цена бити конкурентна Glock-у, али се појам конкурентности може флексибилно тумачити. ■

Иштван ПОЉАНАЦ

Далекометна верзија

Поред основне верзије, на сајму IWA 2012 у Нирнбергу појавио се још један модел, који је побудио интересовање многих љубитеља кратке цеви. Реч је о занимљивој модификацији Strike One са ознаком LRC (Long Range Conversion – далекометна верзија). Произвођач је желео да искористи праволинијско кретање цеви са изузетном малом толеранцијом, па је понудио веома дугу цев, чак 300 милиметара. Поред тога, израђена је и прецизна надоградња од алуминијумске легуре „ergal”, која се за рам пиштоља фиксира преко Picatinny шине. Цев је са спољне стране олакшана уздужним жлебовима и без обзира на тврду да то олакшава хлађење пиштоља, мало је ипак вероватно да ће то оружје икада имати тако интензивни режим паљбе. Маса те цеви и такозваног тунела са Picatinny шинама са све четири стране износи 650 грама, укључујући и ножице са пет положаја за монтирање. Све то омогућава монтирање различитих оптоелектронских уређаја за нишањење, чак и снажан рефлектор за лов и сличну опрему, јер дужина цеви обезбеђује ефикасан домет до 200 метара.

Карактеристике	Strike One	Strike One „Combat”
калибар	9×19 Para, 9×21 IMI, .357 SIG .40 S&W	
окидање	Single action	
принцип рада	кратки трзај праволинијско кретање цеви	
укупна дужина	210 mm	190 mm
висина са оквиром	143 mm	120 mm
ширина	33 mm	
дужина цеви	128 mm	110 mm
укупна тежина полимера	750 g	700 g
укупна тежина „ergal”	890 g	790 g
капацитет оквира	17	
број сигурносних система	два	

САВРЕМЕНИ НАЧИН ОДБРАНЕ

За разлику од лаких, тешка оклопна возила, већином тенкови и у значајно мањој мери тешки оклопни транспортери, имају несразмерно већу пасивну балистичку заштиту у односу на борбену масу. Најсавременији тенкови имају толики максимални степен заштите са чела да је тешко пронаћи противоклопна средства која омогућавају сигуран пробој. Шта се то крије унутар, према неким подацима и по један метар дебелим чеоним странама трупа и куполе тих, на први поглед, неуништивих возила?

Одговор на то питање није једноставан. У периоду до шездесетих, односно седамдесетих година, све се сводило на челике за балистичку заштиту (панцирне челике). Код тих челика једини утицај на њихов степен балистичке заштите био је начин монта-

же (нагиб), односно квалитет челика, на који је највећи утицај имала технологија добијања. Под том технологијом подразумева се да ли је челик био добијен ваљањем (виши степен заштите) или ливењем (зависно од дебљине, за 5–10 одсто мања ефикасност). Међутим, још током Другог светског рата почело се размишљати о

примени и других материјала, али је њихова практична употреба започела тек шездесетих (СССР), односно седамдесетих година (Запад). Од тада до данас једно од најтежих питања везаних за наоружање и војну опрему јесте колики је еквивалентни степен заштите одређеног тенка.

Истина, постоје подаци о приближној укупној дебљини оклопа, али који је тачан састав, односно ефекат различитих материјала појединачно и заједно на различите типове пројектила, остаје отворено питање. Из тог разлога ентузијаста, а и војни стручњаци, често морају да се задовоље хвалисавим тврдњама произвођача, тенденциозним званичним војним подацима и несигурним и распарчаним подацима добијеним из добро „филтрираних“ научних радова. Ипак, познате су одређене чињенице, превасходно везане за принцип дејства и основне одлике појединих типова заштите.

Челици и други метали

За разлику од лаких оклопних возила, где поред панцирних челика значајно место припада и легурама алуминијума, то није случај код тенкова. Апсолутно најзначајнији структурални материјал и незаобилазну компоненту заштите представља панцирни челик. Панцирни челици коришћени на тенковима разликују се у одређеној мери од оних на лаким оклопним возилима. Основни разлог је у вишеструко већој дебелини плоча на тенковском оклопу, не само због потребе за већим степеном заштите већ и због веће борбене масе, односно потребе за структуралном носивошћу. Већа дебелина плоча уједно значи и довољну крутост конструкције, тако да легуре алуминијума губе једну од кључних предности, па су се користиле уместо челика само на једном неуспешном пројекту, британском тенку Valiant.

Панцирни челици коришћени на тенковима морају да имају једну фундаменталну технолошку особину, која их суштински разликује у односу на оне који се користе на лаким оклопним возилима, а то је прокалаивост. Прокалаивост је могућност постизања каљене микроструктуре (различитих типова мартензи-

та) по дубини, односно по попречном пресеку. Што је прокалаивост већа, то се увећава и могућност употребе плоче веће дебљине, чиме се, наравно, постиже и виши степен балистичке заштите. Међутим, балистичка заштита није директно пропорционална дебелини плоче. Балистичка заштита не прати у потпуности повећање дебљине плоче, што је представљало ограничавајући фактор и кључни разлог тежње да се употребе други, ефикаснији материјали.

Постоје два начина конструкције тела тенка од панцирних челика: ваљањем и ливењем. На савременим тенковима данас се искључиво користи ваљање, јер се на тај начин добија већи квалитет и виша балистичка отпорност за исту масу. Чак и највећи заговорници ливења, Руси, на последњим тенковима Т-90А/С користе ваљане плоче уместо ливених. Стандардна тврдоћа ваљаних плоча износи 270 НВ, што је уједно и референтни материјал у односу на који се процењује масена ефикасност материјала. Ипак, савремена металургија понудила је челичне плоче чија је тврдоћа знатно већа од референтне захваљујући прогресивно нижем садржају нечистоћа (сумпор и фосфор), уз систем легирања који

подразумева употребу елемената као што су хром, никл, молибден, манган и силицијум. Примера ради, шведски произвођач „SSAB Oxelosund“ нуди фамилију панцирних челика Armoх у различитим варијантама: 370Т (дебљине 3–150 mm, тврдоће 280–430 НВ) и 440 (4–30 mm; 420–480 НВ), при чему се веће тврдоће могу добити при мањим дебелинама плоча и обрнуто.

Француска компанија „Creusot Loire“ с друге стране нуди сопствене челике фамилије MARS 190 и 240, чији је дијапазон дебљина од 2 до 500 mm, односно од 2 до 50 mm, при чему су тврдоће до 388, односно у дијапазону 450–534 НВ. Ти француски челици коришћени су за тенкове AMX-13 и 30 и вероватно Leclerc. За оба тенка, нарочито за Leclerc, карактеристична је употреба двослојних и трослојних челика чије балистичке карактеристике превазилазе претходно коришћене панцирне челике. Наиме, на тенковима AMX-13/30 коришћен је двослојни челик MARS DD, са предњом плочом тврдоће 600 НВ и унутрашњом 440 НВ, при чему је однос дебљина 40 и 60 одсто у корист унутрашње плоче са укупном дебелином од 6 до 90 милиметара.

Тврди се да те плоче пружају за 20–25 одсто већу ефикасност у односу на иначе врло квалитетни MARS 190 против пројектила калибра 20 mm (укупна масена ефикасност 1,78 против стрелачке муниције). Међутим, на савременијем тенку Leclerc коришћен је трослојни систем, са средњом плочом тврдоће 600 НВ, док предња и задња плоча имају тврдоћу 440 НВ. При томе две мекше, али живаије плоче, имају улогу задржавања фрагмената насталих као последица удара у средњу, најтврђу плочу. Нема података о ефикасности трослојног панцирног челика, али се може сматрати да је такав тип заштите апсолутно најефикаснији тип основне заштите тенкова на свету и да превазилази MARS DD.

Leopard 2A6 припремљен за пустињска дејствија, опремљен догађајним оклопом типа „кавез“

Руски тенк Т-90С, први после другог низа година са завареном куполом

Тенк М1А2 SEP TUSK 2, са побољшаним

С друге стране, легуре алуминијума се, према неким подацима, користе код појединих тенкова у функцији једног сегмента или елемента заштите унутар композитног оклопа. Један од таквих тенкова био је совјетски Т-64, код којег је уметак од легуре алуминијума био уливен унутар чела куполе. Тај уметак је највероватније израђен од легуре силицијума, тачније легуре алуминијума са силицијумом, која се није ослањала на чврстоћу, већ на абразивно дејство честица силицијума унутар микроструктуре.

И данас је познато да је резање ових легура неугодан задатак, посебно ако је садржај силицијума већи од седам одсто. Наравно, може се очекивати да је на тенку Т-64 тај садржај био знатно већи – више од 18 одсто.

Објављен је и приближни састав чела куполе: спољашњи слој ливеног челика 119 mm, слој силицијума 295 и унутрашњи слој ливеног челика 185 mm, свега готово 600 милиметара.

Од савременијих тенкова, поуздано се зна да посаде јужнокорејских тенкова К-1 седе унутар „шкољке“ израђене од легуре алуминијума дебљине 102 mm.

Легуре титана, с друге стране, пружају одређене предности због мање густине, али је њихова цена астрономска, а заварљивост дебљих пресека релативно ниска, тако да се у перспективи предвиђа њихова употреба једино за поједине

компоненте као што су отвори, поклопци и сл. То наравно не значи да се легуре титана, попут легура алуминијума, не користе као компонента унутар композитног оклопа. Постоји податак да, рецимо, француски тенкови Leclerc, у неким каснијим варијантама, користе између осталог и легуре титана.

Поред поменутих металних материјала, на појединим тенковима, као што су

амерички М1А1НА, М1А2 и М1А2SEP Abrams, те британски Challenger, користе се и осиромашени уран. Тај материјал, настао као нуспродукт обогаћивања урана за потребе нуклеарних електрана, има изванредну густину – од око 18,6 g/cm³. То га препоручује између осталог и за балистичку заштиту, јер има врло велику ефикасност по дебљини. Сматра се да против кумулативних бојевих глава

Размакнути оклоп

Размакнути оклоп традиционално се постављао где год је то било могуће на тенковима старијег датума, с обзиром на то да је то апсолутно „најрентабилнији“ тип јер се користи ваздушни простор. Тиме се постиже дефокусирање кумулативног млаза, који води ка знатно смањеној пробојности. Сви савремени тенкови користе тај принцип на боковима трупа, где свакако постоји гусеница као одстојник. Како је ширина гусеница код свих тенкова већа од 500 mm, односно код западних и од 600 mm, уколико се тенк гађа под углом 30° од осе раздаљина који кумулативни млаз мора да прође након предоклопа је двострука, што има утицаја и на најновије кумулативне бојеве главе. Како, међутим, основни оклоп који, узгред, постаје

све тањи на савременим тенковима због тежње да се што је могуће више ојача чеони, поставља се питање да ли је његова дебљина довољна да заустави чак и ослабљени кумулативни млаз. Ипак, чак и ако га не заустави, знатно је смањен његов ефекат у унутрашњости возила – за ефикасно дејство потребно је остварити „вишак“ пробојности од најмање 100–150 милиметара. Поред тога, предоклоп може да изазове нестабилност кинетичког пројектила и има могућност да пројектил у основни оклоп удари под неповољним углом.

Традиционални материјал за предоклоп је челични лим или армирана гума. Међутим, поједини тенкови, као што су Leopard 2, Leclerc и модификовани „пустињски“ Challenger 2, кори-

годашним ЕРО на шрују и кујоли

Бриџански Challenger 2, са оклојом кабез и масивним бочним оклојним модулима

102 mm осиромашеног урана замењује око 500 mm челика 270 НВ, а против пројектила APFSDS (поткалибарни пројектил стабилизан крилцима) 150 милиметара. То међутим значи да је масена ефикасност осиромашеног урана 2,15 против кумулативних и свега 0,62 против пројектила APFSDS.

Иако то делује као лоша особина, осиромашени уран је идеалан за једно-

ставно и брзо повећање степена заштите, јер може да се уметне у систем заштите без већих интервенција. Ипак, савремени тенкови се за обезбеђење пасивне заштите углавном ослањају на друге, ефикасније материјале, попут керамике.

Керамика

Керамику одликује релативно мала густина (Al_2O_3 упола у односу на челик), вишеструко већа тврдоћа, али и неупоредиво мања жилавост. Међу првим тенковима који су користили керамику су руски Т-64А/Б. Они су унутар чепа куполе користили уметак од кугли Al_2O_3 уливених у легуру алуминијума, вероватно силумин. То се показало ефикасније него чисти силумин са претходне варијанте, превасходно због веће абразивне моћи. На тенковима Т-72А/М1 у предњој страни куполе коришћен је јевтинији, али и мање ефикасан уметак од песка (по другим подацима млевени гранит) спајан воденим стаклом. Такав уметак практично је једнак језгру које се користи у технологији ливења. У односу на инжењерску керамику (Al_2O_3), то решење је јевтиније, али и мање ефикасно, пре свега против пројектила APFSDS, тако да је коришћено за тенкове секундарног ешелона или извозне попут Т-72А/М1.

Каснији тенкови, пре свега западни краја седамдесетих и осамдесетих година – Leopard 2, Abrams, Challenger 1/2 и

Leclerc – користе још ефикаснији систем заштите на бази керамике. Наиме, ти тенкови употребљавали су ваљане плоче, које су далеко погодније за остваривање модулности, што подразумева могућност замене оштећених модула, односно замену комплетног уметка новијим и ефикаснијим у односу на ливени челик. Нису коришћене керамичке кугле, већ плоче, тј. призматични сегменти, који су са свих страна облагани различитим материјалима попут легуре алуминијума, челика и челика високе/ултрависоке тврдоће. Наиме, након удара керамика се ломити, мрви и тежи да напусти „кутију“ у којој се налази, а то је омогућено на најслабијем месту. То место је, наравно, тамо где је пројектил извршио пробој, тако да керамика управо ту напушта кутију и при томе интензивно абрадира APFSDS пенетратор, односно ремети кумулативни млаз.

Најчешће се користи керамика типа Al_2O_3 , али постоје индикације да је покушана употреба и других врста, попут следеће по ефикасности, али и цени, SiC и TiB_2 .

Композитни материјали

Употреба композитних материјала је код најсавременијих тенкова прилично ограничена на израду унутрашњих облога намењених за смањење оштећења, услед пробоја пројектила. Најчешће коришћени материјали су Kevlar и Dyneema. Међутим, у ранијем периоду Совје-

сте двослојни предоклоп на предњем делу бока трупа или целом дужином бока трупа. На предњем делу бока трупа тенка М1 постављен је трослојни оклоп који се састоји од спољашње и унутрашње челичне плоче, између којих је материјал за који се тврди да представља врсту изразито тврде шљаке. Поједини западни тенкови ангажовани у светским жариштима имају додатни оклоп типа „кавез“. На неке се поставља и знатно тежи бочни оклоп, као што је то случај код неких руских тенкова (ЕРО на предњој страни бокова) и бројних модификација западних оклопњака, намењених за вођење операција у урбаним срединама, као што је М1А2 TUSK 1 и 2 (ЕРО целом дужином бокова и куполе, као и Leclerc AZUR).

ти су годинама на својим тенковима обилато користили уметак у чеоном делу трупа од стаклотекстолита, који представља полимер ојачан стакленим влакнима. Тај материјал имао је већу ефикасност од панцирног челика, захваљујући релативно малој густини и високој чврстоћи стаклених влакана. Коришћен је на готово свим варијантама познатих совјетских тенкова из доба Хладног рата – Т-64, 72 и 80.

Почетна „формула“ чела трупа била је, гледано споља према унутра: 80 mm челика, 105 mm стаклотекстолита и 20 mm челика (Т-64 и ране верзије Т-72), али како се у пракси показало да унутрашња плоча није довољне дебљине, на каснијим тенковима прешло се на следећи састав: 60 mm челика, 105 mm стаклотекстолита и 50 mm челика, при чему је са спољашње стране на неким варијантама тенкова постављана додатна плоча дебљине 16 mm од челика високе тврдоће. Осамдесетих година замењен је јевтинијим и ефикаснијим НЕРО оклопом (са неексплозивним међуслојем).

Сендвич оклоп са неексплозивним међуслојем

Сендвич оклоп са неексплозивним или инертним међуслојем састоји се од две металне плоче (најчешће челичне), између којих је нека врста полимера (пластика или гума). Рани тип тог оклопа коришћен је у СССР-у за додатну заштиту тенкова Т-55 и Т-62, тачније Т-55 АМ2 и Т-62М. Тај тип оклопа састојао се од челичних кутија унутар којих су постављене челичне плоче, између којих се налазио полиуретан. На трупу, блок се састојао од спољашње челичне плоче 30 mm и још четири челичне плоче од 5 mm слободно ослоњене под углом око 65° и „запољене“ у полиуретану. На куполи, иза челичне плоче 60 mm, налази се сличан „пакет“ челичних плоча у полиуретану под углом 45°, унутрашња плоча 10 mm и ваздушни простор до основног оклопа куполе, који може да се попуни, рецимо, песком. Тиме је степен заштите куполе са око 180 mm повећан на 350 mm против APFSDS пројектила и 420 mm против кумулативних пројектила, односно трупа са 200 mm на 410/380 милиметара.

Leclerc AZUR, намењен за урбане услове борбе, са масивним догађним оклопом

Иако је тај резултат био прилично задовољавајући (заштита од пројектила 105 mm APDS) и смештао поменуте тенкове у ранг са знатно савременијим раним верзијама Т-64 и Т-72, показало се да једноставном модификацијом тог типа оклопа може да се постигне још бољи резултат. Наиме, полиуретан је на тенковима Т-72Б и Т-90 замењен гумом, а слојеви су размакнута, па се након удара пројектила гума надима и има могућност да размакне челичне плоче тако да се оне практично крећу док пројектил пролази кроз њих. Тако се ремети путања пројектила и обезбеђује врло ефикасна заштита на релативно јевтин начин.

Тај тип оклопа коришћен је и на ирачкој модификацији тенка Т-55 под називом Т-55 Enigma. Према искуствима из Првог залиског рата, оклоп тако модификованих тенкова пружао је заштиту од противоклопних вођених ракета (ПОВР) Milan, пробојности око 600 mm панцирног челика, што је било довољно за пробијање модификованог оклопа тенкова Т-55АМ2 и Т-62М.

У ту групу могао би се уврстити и додатни оклоп коришћен на немачким тенковима Leopard 2А5/6. Тај оклоп се, према непотврђеним подацима, састоји од две размакнуте челичне плоче, спољашње дебљине 30–40 mm и унутрашње 20–30 mm, између којих се на предњем крају налази гумени уметак. Гумени уме-

так има улогу да изазове вибрације плоче и тиме доведе до интензивније интеракције са пројектилом или кумулативним млазом. Тако се укупна оклопна заштита чела куполе тенкова Leopard 2А5/6, у односу на Leopard 2А4, повећава за 150–250 mm против APFSDS, односно око 700 mm противкумулативних пројектила, мада није најјасније да ли се та укупна заштита може сматрати „заслугом“ само додатног модула или је интервенисано и на основном оклопу. Било ка-

Кинески Type 99A2, са домаћим ЕРО модулима

Концепт високог степена заштите са свих страна – израелски тенк Merkava 4

ко било, реч је о занимљивој алтернативи додавању додатне плоче од осиромашеног урана.

Експлозивно-реактивни оклоп

Тип заштите са апсолутно највећом масеном ефикасношћу јесте експлозивно-реактивни оклоп (ЕРО). Иако су га први употребили Израелци (Blazer оклоп за тенкове Centurion и М60), најинтензивније је развијан у СССР-у, од-

носно Русији и Украјини, где су монтирани на практично свим тенковима серија Т-64/72/80/90.

Постоје два основна типа ЕРО, према типу пројектила против којих су ефикасни. Лаки тип (Blazer, руски „контакт-1“, британски Romor) ефикасан је само против кумулативних пројектила. Тешки тип ЕРО (руски „контакт-5“, „реликт“, украјински „нож“, пољски ERAWA-1/2, словачки Дуна-1/2, израелски RRAK) ефикасан је и против кумулативних и против APFSDS пројектила. Суштински, принцип дејства своди се на високоенергетско растављање две челичне плоче под дејством детонираног експлозива. Плоче се крећу кроз кумулативни млаз, односно, у случају APFSDS пројектила ломе пенетратор и тиме му смањују пробојну моћ.

Ефикасност типичног тешког ЕРО, као што је „контакт-5“, процењује се на 250 mm челика против APFSDS и 600 mm челика против кумулативних пројектила, док се ефикасност претходне генерације, „контакт-1“, процењује на око 400 mm против кумулативних пројектила, а против APFSDS пројектила ефикасност је приближна дебљини самих челичних плоча, дакле 30–40 милиметара. С друге стране, словачки ЕРО Дуна-1/2 наводно додаје 120/300 mm против APFSDS и 600/700 mm против кумулативне муниције. Пољски ERAWA-1/2 до-

даје 150/200 mm против муниције APFSDS и 500/600 mm против кумулативне муниције.

Француске касете BS G2, које представљају „средњу“ категорију између тешких и лаких, нуде повећање заштите од APFSDS муниције од 100 и 400 mm од кумулативне и нарочито су погодне када није велика резерва масе која се може поставити на возило.

Код украјинског ЕРО „нож“ примењен је потпуно другачији принцип – користе се цилиндрична димензионална кумулативна пуњења, која при активирању формирају не издужени већ плоснати кумулативни млаз. Ти млазови пресецају кумулативни млаз пројектила, односно APFSDS пенетратор, смањујући им пробојност, па отуд и назив „нож“. Тако је остварена виша отпорност на дејство тандем-кумулятивних пуњења, која су иначе врло ефикасна нарочито против лаких ЕРО, а у одређеној мери и тешких ЕРО. Тај принцип дејства наводно је толико ефикасан да су одређени број касета набавили и Американци, највероватније за проучавање принципа дејства. „Нож“ се тренутно користи на украјинским тенковима Т-64 „булат“, Т-84 и „оплот“.

Висока масена ефикасност ЕРО не значи да је тај тип заштите свемогућ – далеко од тога. Међу његовим недостацима може се поменути непотпуна покривеност површине касетама, те неједнак степен заштите који касета пружа у зависности где је погођена. Ипак, ЕРО је данас врло популаран и постоје индикације да се чак комбинује са керамичким оклопом. Наиме, према неким објављеним подацима, унутар керамичке плочице разматра се постављање експлозивног пуњења, које би након дејства пројектила могло да изазове интензивнију абразију пројектила или разарање кумулативног млаза. Оклоп тог типа могао би се постављати не споља на постојећи оклоп, већ уместо постојећег керамичког оклопа унутар система оклопне заштите. Према неким спекулацијама, француски тенк Leclerc, у варијантама S1/2 (Leclerc XXI), има сличан тип оклопа постављен испред унутрашње плоче од трослојног челика. ■

Др Себастиан БАЛОШ

ИМЕ МУ ЈЕ ЛАКИ

Совјетска и руска авио-индустрија нису изнедриле велики број хеликоптера који припадају лакој категорији. Ипак комерцијални захтеви тржишта, те потребе матичног ваздухопловства, условили су пројекат хеликоптера под називом „ансат“, што на татарском значи лаки, једноставни. У руским пилотским школама замениће старије Ми-2, а очекује се и његова шира примена у цивилству.

Распад Совјетског Савеза био је веома болан за совјетску ваздухопловну индустрију, а нарочито касније руску. Губитак тржишта, недостатак наруџбина, неизвесно финансирање, заустављање развојних истраживања и нових пројеката генерално су карактерисали почетак деведесетих година у руским фабрикама ваздухоплова. Таква ситуација посебно је погађала велике ваздухопловне погоне који су, као по правилу, били удаљени од центра политичке и финансијске моћи, али и од конструкционих бироа који су пројектовали ваздухоплове.

Фабрика хеликоптера „Казански хеликоптерски завод“ у Казану, Република Татарстан, била је (и остала) једна од највећих светских произвођача хеликоптера, и то махом веома популарног Ми-8/17 и његових деривата. Ради упошљавања капацитета у тој фабрици је већ 1993. године донета одлука да се формира конструкциони биро и започне креирање властитих пројеката, и то властитим средствима. Премда су технолошки ослонац били домаћи извори, пре свега Државни технички институт у Казану, контакт је успостављен и са другим великим произвођачима хеликоптера у свету, пре свега са компанијом „Eurocopter“.

Истраживањем тржишта процењено је да развој и производња лаког хеликоптера, који ће на источном тржишту заменити времешни Ми-2, има највећу перспективу. Након почетног разматрања лиценчне производње хеликоптера Eurocopter AS 350 Ecureuil, донета је одлука да се развије сопствени, погођен моторима западног порекла.

Оригиналан дизајн

Менаџмент фабрике у Казану, у сарадњи са конструкционим бироом, и поред тешкоћа својствених за тај период, свој пројекат је релативно брзо довео до фазе статичких испитивања прототипа (1998. године), а потом и летних испитивања. То је, уједно, био и први пројекат хеликоптера који је у Русији, након распада СССР-а, започет од нуле.

Први лет хеликоптера под називом „ансат“, што на татарском језику значи лаки, једноставни, забележен је 17. августа 1999. године. Тај прототип био је погођен са два гасотурбинска мотора канадске производње, типа Pratt&Whitney PW206, а већ следећи прототип је 2001. године добио данас стандардне моторе типа PW207K, максималне снаге 470 kW сваки. Већ на први поглед могло се закључити да је у питању био оригиналан дизајн са класичном конструктивном шемом (главни и репни ротор), који је комбиновао стара проверена технолошка решења са новим технологијама.

Премда је у категорији лаких хеликоптера, „ансат“ може да укрца до 10 путника или 1.000 килограма терета. Максимална подвесна тежина на централној подtrupној тачки, односно сајли, износи 1.300 килограма. Унутрашњост кабинског простора основне варијанте је 6,7 кубних метара, што је за ту класу веома пространо. Хеликоптер је карактеристичан по томе што је на њему примењен четвороструки систем електричних команди лета (тзв. fly-by-wire), што је и да-

Експлоатација

Употреба лаких хеликоптера на простору бившег СССР-а није имала велике сличности са експлоатационом филозофијом западних стратега, али и цивилних корисника. Тако је, на пример, Ми-2, једини од масовнијих представника лаких хеликоптера на Истоку био значајно већи од, рецимо, хеликоптера „газела“ или Bell 206, који су коришћени за почетну обуку пилота хеликоптера. Притом је Ми-2 ексклузивно израђиван у Пољској, а не у СССР-у, односно Русији.

Верзија „ансат 2РЦ“ је лаки извиђачко-борбени хеликоптер, који са основном верзијом дели 90 одсто компоненти

нас реткост на тим летелицама, посебно лаким. Са друге стране, конструктори у структури ваздухоплова, изузев ротора, нису примењивали много композита, ослањајући се углавном на традиционалне материјале, стављајући тежиште на једноставност и нижу цену. Први прави подстрек даљем наставку пројекта била је одлука руског министарства одбране, односно матичног ваздухопловства, из септембра 2001. године, да школске хеликоптерске јединице опреми хеликоптерима „ансат“, који би били конфигурисани према

Поред војне, хеликоптер може бити коришћен у великом броју других намена – школској, СТС, противпожарној, VIP, санитетској...

специфичним војним потребама. Тако је настала верзија „ансат-У“ (Учебный – школски), која се од основне конфигурације визуелно разликовала по примени стајног трапа са точковима уместо скија. Такође, уместо клизних бочних врата, уграђена су дводелна, са засебним отварањем на горе и на доле. Извршена је и реконфигурација кабинског, односно теретног простора, укључујући примену седишта отпорних на удар.

Први прототип војне верзије „ансат-У“ полетео је 2004. године, а 2008. завршена су његова испитивања. Након тога уследиле су и прве испоруке. Иницијална три хеликоптера стигла су Центар за преобуку и борбену обуку у Торжоку пролећа 2010, а пола године касније серија од пет хеликоптера примљена је у Центар за обуку пилота хеликоптера у Сизрану, где је уследила преобука летачког и техничког састава.

Исти центар примио је до данас још неколико „лотов“, тако да се у оперативној употреби Руских ваздухопловних снага данас налази око 20 хеликоптера тог типа. Према садашњим плановима, до 2020. године у оперативној употреби биће најмање 30 хеликоптера „ансат-У“.

Занимљиво је да је, и поред намере да се у хеликоптер угради неки од мотора домаће производње или украјински MC-500B, задржан канадски Pratt&Whitney PW207K, који има дигитални систем управљања (FADEC).

Хеликоптер је сертификован према међународним стандардима FAR Part 29 Category A и руским AP-29, што у првом

Обнова хеликоптерске флоте

Како наводе руски медији, темпо производње хеликоптера за Руске ваздухопловне снаге константно расте. Током последње три године јединице су добиле око 250 нових хеликоптера различитих типова. По већ важећим уговорима Министарство одбране треба да добије више од 500 хеликоптера, а укупно се до 2020. године предвиђа још 700 тих летелица, чиме ће 80 одсто флоте бити обновљено.

Основу производње линије данас чине вишенаменски хеликоптери Ми-8/17 у неколико варијанти и борбени хеликоптери Ми-28, Ка-52, Ми-35М. У мањем броју ће бити купљени лаки хеликоптери типа „ансат“ и Ка-226, као и тешки Ми-26. У скромнијим серијама купују се и хеликоптери бироа „Камов“, намењени поморској авијацији. Велике наде полажу се и у почетак производње хеликоптера Ми-38, који би био идеална спона између средњег Ми-8 и тешког Ми-26.

„Ансат” је први пројекат хеликоптера који је након распада СССР-а пројектован од нуле

случају, између осталог, подразумева и безбедан наставак лета у случају отказа једног мотора. Кабински простор има традиционалан изглед, а једино одуда-рају дигитални моторски показивачи западног порекла.

Много верзија мало примерака

Иако је опредељење руског ваздухопловства за „ансат” било веома важно, хеликоптер још није доживео значајнији пласман на цивилном тржишту, иако се то реално очекивало. Јужна Кореја је још 2004. примила први од шест „ансата” за потребе Министарства шумарства, али је један од тих хеликоптера 2006. године доживео удес, који је незванично проузрокован дигиталним системом команди лета. Док су могућности четвороструког дигиталног система управљања биле веома корисне за потребе обуке војних пилота, посебно у смислу подешавања и имитације различитих услова и врста лета, у цивилном сектору су изазивале подозрење, делом због цене, али и због недостатка одговарајућих сертификационих регулатива. Фабрика у Казану је зато била присиљена да један прототип накнадно изради са класичним хидромеханичким командама лета, што је био корак назад и губитак неколико година присуства на тржишту. У међувремену хеликоптер је у ограниченом броју примерака (пет) про-

дат домаћим паравојним корисницима и државним службама.

Фабрика хеликоптера тренутно нуди „ансат” у неколико варијанти: санитарској, путничкој, VIP, противпожарној и у варијанти за службу трагања и спасавања (СТС). Још пре десет година фабрика је израдила атрапу ојачаног „ансата-3”, који је по димензијама и карактеристикама прелазео у вишу категорију хеликоптера. Сличан еволутивни пут на својим моделима примењивао је и хеликоптерски гигант „Eurocopter”.

Казански хеликоптерски завод је, такође, још 2005. године на Московском авио-салону представио у лету пр-

Инструментална табла „ансата” класичног је изгледа, у којем одударају дигитални показивачи моторских параметара

ототип лаког извиђачко-борбеног хеликоптера „ансат-2РЦ”, који има 90 одсто конструктивних сличности са базном верзијом, иако је визуелно био потпуно другачији. Тај хеликоптер, са седишима у тандем распореду, наоружан је митраљезом 12,7 мм, невођеним ракетним зрнима 57 мм и са четири ракете ваздух-ваздух типа „игла”. Осим стакленог кокпита, хеликоптер је у серији требало да буде опремљен оптоелектронским системом ГОЕС-521 (систем укључује ласерски даљиномер, ИЦ и ТВ сензор). Премда замишљен као јефтинија алтернатива борбеним хеликоптерима Ми-24/35 и Ми-28, „ансат-2РЦ” није отишао даље од прототипске форме.

И поред стабилне тржишне позиције Казанског хеликоптерског завода са другим типовима ваздухоплова (фамилија хеликоптера Ми-17), пласман нових

модела као што су „актаи”, „ансат” и Ми-38 биће значајан за опстанак те фабрике у наредним деценијама, због чега ће се у развој, модификације и маркетинг свих производа, па и „ансата”, улагати много. Искуство говори да поједини модели, и поред почетних тешкоћа и неприхватања, у једном моменту засијају у пуном сјају, поготово када иза себе имају велико и растуће тржиште као што је руско, односно централноазијско. ■

Др Славиша ВЛАЧИЋ

Основне карактеристике АНСАТ-У

- погонска група..... 2× Pratt&Whitney PW207K максималне снаге 470 kW сваки
- посада.....један или два пилота
- капацитет7–9 војника/путника
- максимална полетна тежина3.600 kg
- максималан ун. корисни терет.....1.000 kg
- максимална брзина.....260 km/h
- крстарећа брзина.....210 km/h
- практични плафон лета.....4.600 m
- долет са ун.горивом.....460 km
- пречник ротора.....11,50 m
- дужина трупа.....11,28 m
- дужина са ротором.....13,63 m
- ширина1,80 m
- висина.....3,75 m

САМИ ОТКРИВАЈУ МЕТУ

Новину у тактичком ратовању представљају контејнери са вишецевним системом за лансирање ракета, који се остављају и маскирају на одређеним локацијама бојишта, где чекају наилазак противничких снага

Данас све војске света користе вишецевне лансере ракета, разних калибара, на камионима и борбеним возилима. Од недавно се могу видети и на пикап возилима у Либану. Та оруђа, због покретљивости, показала су се као веома значајна компонента у ватреној подршци током борбених дејстава. Њихова употреба има

већ прецизиране борбене рутине и они су саставни део борбеног поретка оперативне јединице или борбене групе. Међутим, од недавно се на америчким војним полигонима тестирају контејнери са ракетним лансерима NLOS-LS, који се могу постављати на деловима бојишта и самостално дејствовати при наласку противничких снага, према предвиђеном програму. У сваком

контејнеру су ракетни пројектили са бојевом главом у којој је уређај за навођење – једно од нових оружја за прецизно дејство.

Изнанађење за противника

Реч је о савременом систему XM-501 Non-Line-of-Sight Launch System (NLOS-LS), или контејнеру са системом за лансирање ракета са самонаводећом главом (лансирање без линије нишањења). Такви контејнери, са по 15 ракета, могу се оставити сакривени на бојном пољу, на правцима где се очекује напредовање тенкова или масовни пешадијски напад,

на пролазима којима се штите бокови или другим деловима бојишта на којима се изненађењем и снажним и ефикасним ракетним дејством може постићи тактичка предност.

Они се могу маскирати, укопати, хеликоптером поставити на маскираном терену или једноставно избацити из авиона падобраном. На тај начин дејство тим системом постаје изненађујући чинилац у динамици тактичких поступака на бојишту, посебно због тога што није потребно опслуживање као за вишецевни бацач ракета или неко друго артиљеријско оруђе, нити било каква послуга након што се постави на планирано место, одакле ће у одређеном тренутку дејствовати. Довољан је само оператер за контролним пултом који може опслуживати више таквих контејнера. Чак је могуће испалити ракете и са моторног возила, са застанка у току борбе, што може зауставити напредовања противника и на деловима ратишта где нема сопствених пешадијских или оклопљених јединица за интервенцију.

У контејнеру је уграђен и комуникациони систем, увезан у мрежу командовања на бојишту. Контејнери, дакле, могу да се транспортују возилом, хеликоптером, да се баце из летелице и спусте падобраном, а могу да се налазе на бродовима или на обали.

Висина контејнера је 1,9 м, ширина и дужина су 1,1 м, а маса је 1.429 килограма. У контејнерима могу да се налазе две врсте пројектила: прецизни нападни пројектил – РАМ (Precision Attack Missile) и крстарећи пројектил са ласерским навођењем – ЛАМ (LAM – Loitering Attack Missile). Лансирање ракета може да буде аутоматско, по одлуци оператера или по команди старешине јединице.

Ракету покреће ракетни мотор променљивог потиска (типа Аероџет генерал) који обезбеђује домет од око 40 km (25 миља). У оригиналној спецификацији је наведено да јој је домет до 60 km (37 миља), али то је одложено за даљи раз-

Изглед контејнера

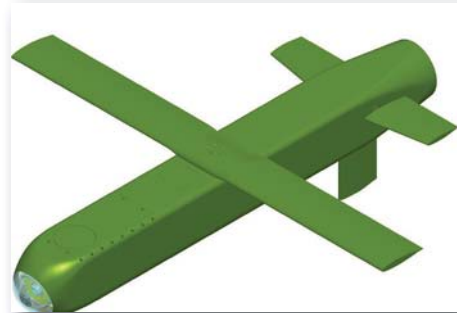

Амерички програм модуларног оружја из 2011. године

Транспорт

Ракете се из контејнера могу испалити индивидуално, у интервалима од пет секунди, или сви пројектили одједном. Контејнер се може поставити и на тактичка возила „хамвеј“ (HMMWV) или средње камионе (FMTV), може их преносити хеликоптер УН-60s или да се избацују помоћу падобрана из авиона С-130.

Ракеџа ЛАМ

вој. РАМ је опремљен са тзв. мултимод (вишенаменском) бојевом главом и првенствено се користи као противоклопно оружје. Међутим, може да се употребити и за напад на све врсте возила, бункере, оклопљене и друге заштићене циљеве. Користи три начина вођења: ГПС/инерционо, полуактивно ласерско самонавођење и аутономно навођење помоћу инфрацрвених сензора.

У глави ракете је и уређај АТР за аутоматску рекогнитацију циљева, који обезбеђује да се ракета лансира самостално и да аутоматски препознаје мету према којој се усмерава. То омогућује компјутерски систем за комуникацију, помоћу кога ракета користи онлајн библиотеку слика мета, тако да визуелно може да идентификује циљ према ком је усмерена.

Ловац убојца

За разлику од РАМ ракете, ЛАМ има телескопска крила и минијатурни млазни мотор за крстарење, који га у ваздуху може одржати најмање 45 минута. Крста-

Дејство из заседе

Одавно се говори да је савремена технологија увелико променила вештину оружане борбе. Интелигентни контејнери са ракетама, постављени на бојишту, представљају један од чинилаца који указују на потребу мењања тактике у сукобима са противником, посебно заседне борбе. У свим оружаним снагама већ је разрађена тактика постављања паметних лансера као заседних оруђа. Контејнери са лансерима противпешадијских и противтенковских мина користе се за постављање ад-хок минских поља распршавањем на тенкопролазним правцима, непосредно пре наласка противника. На исти начин такви контејнери могу се постављати око утврђених објеката или активних противпешадијских препрека, као и за постизање изненађења у урбаним дејствима.

Употреба контејнера је, чини се, рационалнија и не захтева тако обимно планирање као постављање противоклопних и противпешадијских минских поља. Уз то, ако противник не прође туда, није потребно чишћење минског поља.

Коришћење контејнера са ракетама само је један од многих следећих корака у разради тактике дејства из заседе.

РАЈТЕОН КОМПОНЕНТЕ

LAM

ЗАЈЕДНИЧКА САРАДЊА

УСКЛАЂИВАЊЕ:
 НЕЗАВИСНА ПЛАТФОРМА Ц-130, ХАМВЕЈ СА КРАНОМ
 САМОЛОЦИРАЊЕ, РЕЛОКАЦИЈА
 УТВРЂИВАЊЕ ВЕРТИКАЛНЕ
 ГЕОГРАФСKE И ГПС ЛОКАЦИЈЕ

ЛОКИД КОМПОНЕНТЕ

PAM

Заједничке компоненте зс NETFIRES

рећи пут износи око 70 km (45 миља), а за сада време лета може бити до 30 минута. Међутим, пројектом је предвиђено да максимални домет буде око 200 km (125 миља). Биће опремљен LADAR уређајем за претрагу (ласерски детектор) и ATR уређајем за аутоматску рекогнитацију циљева, који аутоматски препознаје мету помоћу алгоритма за класификацију. Ти уређаји ће ракети омогућити да самостално тражи и открива потенцијалне мете у области предвиђеног дејства.

LAM је, у ствари, умањени крстарећи пројектил на који се може наместити и противподморнички сензор. Предвиђа се да ће тај уређај са сензором за откривање подморница бити дуг око 60 cm и тежак нешто више од пет килограма.

За пешадијске јединице намењена је ракета са микротурбомлазним мотором, великих крила, што ће омогућавати крстарење према програмираном обрасцу. У том времену моћи ће да осматра бојно поље, открива противничке ватрене циљеве, као што су тенкови или положаји противавионских ракета. Уређаји који су уграђени у ракету могу да скенирају, идентификују и пошаљу извештај о свим циљевима који су откривени током лета по програмираној путањи. На тај начин, попут беспилотне летелице, омогућава да се са великом поузданошћу утврди вредност циља и повећа познавање распореда противничких снага на бојном пољу.

Оператеру који прати лет ракете шаљу се значајни подаци и информације

за одговарајућу процену. Наравно, на основу прегледа ситуације и одговарајуће процене одређује се по ком ће се циљу дејствовати. Зато се та ракета назива још и „ловац убојица“. У бојевој глави је кумулативни експлозив (Explosively Formed Penetrator – EFP), који има способност пробијања оклопа на борбеним возилима или тешко утврђеним фортификацијским објектима специјално припремљеним за одбрану. Реч је о ефикасном одбрамбеном, али и дефанзивном оружју.

PAM ракета је први пут тестирана у новембру 2002, а потом у мају 2003. године. Тестирање је настављено, а у марту 2004. потписан је уговор о даљем развоју са америчком одбрамбеном агенцијом за развојне пројекте DARPA.

Први тест LAM изведен је у јуну 2002, а први пут ракета је полетела у новембру те године. Планирано је да „Рајтеон“ развија PAM, док је „Локид Мартин“ одговоран за LAM.

Систем NLOS-LS са PAM и LAM ракетама један је од 14 пројеката у оквиру Борбеног система будућности (FCS – Future Combat Systems), којима би се наоружале пешадијске бригаде. Прве су тим борбеним средствима опремљене Копнене развојне јединице у Форт Блиси (Army Evaluation Task Force at Ft. Bliss), 2011, где су се изводили тестови и даље експериментисање са могућностима употребе у савременим борбеним дејствима.

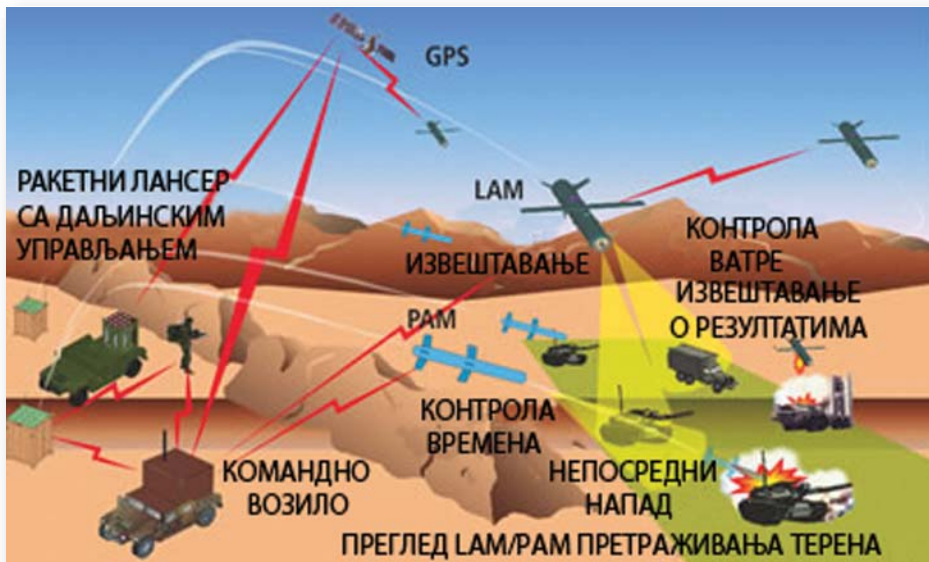
Предвиђено је да се тим системом опреме пешадијске јединице на боји-

Прецизна бомба шкорпион

Фирма „Локид Мартин“ успешно је тестирала још један нови тип прецизног оружја – „шкорпион“. Реч је о малој навођеној планирајућој бомби која користи мултифункционалну главу за самонавођење (комбиновано ласерско-ИЦ и ГПС навођење), а служи за неутралисање различитих циљева као што су лако оклопена возила, ракетни положаји, мали објекти, па чак и циљеви попут појединаца које треба елиминисати без последица по околину (колатералне штете). Предвиђена је употреба таквих бомби са беспилотних летелица, попут „хелфајер“ пројектила који се, од пре неколико година, масовно употребљавају.

препена возила, ракетни положаји, мали објекти, па чак и циљеви попут појединаца које треба елиминисати без последица по околину (колатералне штете). Предвиђена је употреба таквих бомби са беспилотних летелица, попут „хелфајер“ пројектила који се, од пре неколико година, масовно употребљавају.

Употреба NLOS-LS система на објекту

штима у Авганистану и Ираку. И морнарица (чије би се јединице опремили тим системом) је добила одређен број тих система, са задатком да 2011. године изведе 18 тестова и тако провери ефикасност у поморским борбеним дејствима. О самој тактици примене тог система нема много информација.

Једно од озбиљних питања о коме још није донета одлука је да ли ће контејнер са NLOS-LS системом имати сопствене сензоре за откривање наилаaska противника, и тако постати једно од савремених роботских

оружја, или ће бити завистан од других сензора и оператера који прате ситуацију на бојишту. У првој варијанти то би било оружје за аутономно дејство, а у другој га активира оператер по наређењу стареши-не јединице.

	РАМ	ЛАМ
висина	1,5 m	1,5 m
пречник	18 cm	18 cm (7 in)
маса	45 kg	45 kg
брзина	subsonic	subsonic
домет	40 km	200 km
погон	променљиви потисак помоћу чврстог горива	Turbojet
бојева глава	вишенаменски експлозив велике снаге	вишенаменски експлозив велике снаге
навигациони системи и сензори	ГПС, инерциони, ласерски, инфрацрвени	ГПС, инерциони, ласерски, инфрацрвени

У једном од приказа тог система види се да ситуацију на бојном пољу прати оператер који добија податке од беспилотних ротокоптера, преко сателита и сензора укопаних у земљу. Исто тако податке добија и након лансирања ЛАМ ракете и тако себи обезбеђује непрекидан пријем информација о бојишту у реалном времену. То подразумева развијену тактичку мрежу командовања у коју је увезан GPS систем. За сада се предвиђа да систем дејствује у тзв. концепту мрежне артиљеријско-ракетне ватрене подршке (NETFIRES concept).

Будућност под знаком питања

Судбина система NLOS-LS дошла је под знак питања 2009, када је оцењено да прецизност не задовољава постављене армијске критеријуме. Стручњаци Пентагона сматрали су да је такав систем веома скуп, али и сувишан јер борбене јединице већ имају друга прецизна вођена оруђа која исто тако могу да делују као и NLOS-LS. Пентагон је пристао да учествује у даљем развоју роботског система, сензора и елемената за везу из овог програма. Међутим, чини се да је то била тактика Пентагона да се ослободи трошкова истраживања и развоја које би подносили „Локид Мартин“ и „Рајтеон“.

Програм NLOS-LS је обустављен марта 2010, као и сви даљи уговори о развоју. Сва имовина пренета је на Центар за истраживање, развој и инжењеринг наоружање војске САД (United States Army Armament Research, Development and Engineering Center) у Новом Џерсеју и ратну морнарицу. Услед прекида програма, у фискалној 2011. у буџету није било планираних средстава за његов развој.

Морнарица је пристала да тестира систем NLOS-LS средњег домета. Пода-

так о опремању Првог борбеног тима у 3. пешадијској бригади, 1. оклопне дивизије у Форт Блису (Тексас), говори да ће се наставити тестирање и симулирање борбених дејстава у којима се користе и ти системи, како би се дошло до података о њиховој стварној ефикасности. ■

Никола ОСТОЈИЋ

Последњи разарач класе KDX-3

ЈУЖНОКОРЕЈСКИ

ЗМАЈ

Најновији јужнокорејски разарач, под ознаком DDG 993, један је од последњих бродова с АEGIS системом и међу највећим и најнаоружанијим бродовима данашњице, са пуним депласманом који се креће између 10.000 и 11.000 тона. Та величина последица је великог и разноврсног арсенала који је инсталиран на њему.

У јужнокорејском бродоградилушту „Hyundai Heavy Industries – HHI” 24. марта 2011. поринут је трећи разарач класе KDX-3, намењен ратној морнарици Јужне Кореје. Брод дуг око 166 m, стандардног депласмана од 7.700 t, максимално око 10.000 t, изграђен у бродоградилушту „Ulsan”, назван је RoKS Ryu Seong-ryong – DDG 993. Оче-

кује се да уђе у оперативну употребу.

Тај јужнокорејски разарач је из програма развоја морнарице те државе, који се састојао из три фазе и три класе бродова: KDX-1, KDX-2 и KDX-3. Свака следећа класа била је већа и снажнија, са јачим наоружањем и напреднијим сензорима. Програм је започео почетком деведесетих година прошлог века набавком трију разарача класе Kwang-

gaeto Daewang (KDX-1) и шест бродова KDX-2. KDX-3 је ознака за трећу фазу тог програма.

Програм набавке нових разарача треће класе, KDX-3, предвиђао је градњу шест нових бродова, а до сада су наручена три. Први брод Sejong the Great, DDG-991, поринут је у мају 2007. такође у бродоградилушту „Ulsan” и ушао је у оперативну употребу крајем 2008. године. Други разарач у класи, Yulgok Yi I, DDG-992, поринут је у бродоградилушту „Daewoo Shipbuilding and Marine Engineering” (DSME) и у оперативној је употреби од краја августа 2010. године.

Најновији разарач под ознаком DDG 993 један је од последњих од бродова са АEGIS системом. Шта су то АEGIS бродови?

Један од АEGIS бродова

Један од првих америчких бродова на којима је тестиран нов радарски систем АEGIS била је крстарица „Long

Прамац брога KDX-3

Крма брога KDX-3

Прамчане лансирне цеви VLS Mark 41

Враћа хеликоптерског хангара на крми

Beach". Тај нови систем чинили су панели окачени са све четири стране надградње командног моста. Први серијски бродови на којима је интегрисан тај нови радарски систем биле су америчке крстарице „Ticonderoga", као први AEGIS бродови. Радарски систем осматрања, праћења и навођења тада је био најквалитетнији у свету. У данашњим условима, кад су се политичке и војне околности у свету промениле, тај систем више није више у искључивом власништву америчке морнарице, већ је подељен и савезницима.

Иницијално, развијен је за противракетну одбрану бродова. У систем су, поред радара и система за управљање ватром, увезани и Phalanx, шестоцевни топови са ротирајућим цевима и вертикални лансери ракета Марк 41. У стању је да прати више од 100 мета и да дејствује против 20. Може да разликује површинске од ваздушних мета, праве мете од мамаца и да на њих наводи ракете које брод носи.

У старту су окосницу противваздухопловне одбране чиниле ракете Standard RIM-66 и RIM-67, а данас се све више уводе Standard RIM-161, које имају противбалистичке карактеристике. Из

тог разлога овај систем додељен је данас неким савезничким морнарицама, чији бродови могу да представљају истурене антибалистичке положаје, да обезбеђују одређену врсту завесе и спречавају могуће ракетне нападе одређених непријатељских земаља (оних које је администрација САД тако окарактерисала). Прва земља којој је AEGIS систем уступљен био је Јапан, онда су уследиле земље НАТО-а, па Аустралија, Тајван и на крају, Јужна Кореја.

Наоружање

Разарач под ознаком DDG 993 један је о највећих и најнаоружанијих бродова, са пуним депласманом који се креће између 10.000 и 11.000 тона. Та величина последица је великог и разноврсног арсенала, који је инсталиран на њему. Може да се упореди једино са руским крстарицама класе „Киров" и са израелском корветом „Sa'ar 5", коју су неки новинари назвали „цепном крстарицом".

По облику брод је готово идентичан са америчким разарачима типа „Arleigh Burke", али је од њих дужи. Јужнокорејски брод карактерише и највећи број вертикалних лансера ракета – чак 128. На прамцу се налази 48 Марк 41 лансера и у њима су ракете Standard SM-2 Block II/III (средњег и дугог домета), намењене искључиво за ПВО борбу. На крми је 32 лансера Марк 41, такође за ПВО ракете Standard SM-2 Block II/III, те 48 лансера домаће производње K-VLS у којима су смештене 32 крстареће ра-

Техничке карактеристике

пун депласман: око 10.000 t

дужина: 165,9 m

ширина: 21,4 m

газ: 6,25 m

погон: четири гасне турбине General Electric LM 2500 COGAG, два пропелера снаге 75 MW

брзина: 30+ чворова

радијус: 5.500 Nm (око 10.200 km)

посада: 300–400 чланова

наоружање: 1/I топ 127 mm Mk-45 Mod 4, 1/VII топ 30 mm Goalkeeper CIWS, 1/XXI RAM Block I CIWS, 4x4 SSM-700K Hae Sung противбродске ракете (16 ракета), 80 вертикалних лансера ракета Mk 41 VLS за ракете Standard SM-2 Block II/III (80 ракета), 48 вертикалних лансера ракета K-VLS за ракете Hyunmoo III (32 крстареће ракете за нападе на копнене циљеве), за ракете K-ASROC Red Shark (16 противподморничких ракета–торпеда), 2/III лансера противподморничких торпеда K745 LW Blue Shark (32 торпеда); два хеликоптера Westland Lynx Mk 99

сензори: мултифункционални радар (AEGIS) – AN/SPY-1 D (V), систем за управљање ватром AN/SPG-62, прамчани сонар DSQS-21 BZ, вучни сонар MTeQ

бродови у класи: DDG-991 Seong the Great, DDG-992 Yulgok Yi I и DDG-993 Seoae Yu Seong – ryong

кете Hyunmoo-3 и 16 ракета ASROC. На броду је и 16 противбродских ракета дугог домета SSM-700K Hae Sung.

На прамцу се налази један топ од 127 mm, као и систем за противракетну одбрану RAM. Противракетну одбрану употпуњује и CIWS (close-in weapon system) топ од 30 mm Goalkeeper на крми.

Поред већ поменутих 16 ракета ASROC, за противподморничку борбу намењено је и 32 торпеда K745 LW Blue Shark. Брод је опремљен и хангаром за прихват два хеликоптера Westland Lynx Mk 99 за противподморничку борбу.

Тако велики број ракета, дефанзивних и офанзивних, не може да се оправда чињеницом да је брод створен само као брана северном суседу, који има велики арсенал балистичких ракета различитог домета. Могући закључак је да је Јужна Кореја, изградњом таквог савременог типа брода, не само по форми и сензорима који су инсталирани на њему већ и по врло јаком наоружању, шаље јасан сигнал моћи својим суседима. ■

Драшко ДУРКОВИЋ

Тој 30 mm Goalkeeper CIWS на KDX-3

Систем за противракетну одбрану RAM и антена AEGIS система

Амерички
B-52H Strafortrees

Руски стратешки
бомбаргер Ту-160

НУКЛЕАРНИ АРСЕНАЛИ

Саопштење Међународне агенције за атомску енергију да је Иран почео са обогаћивањем уранијума, изазвало је у свету различита реаговања. Без обзира на све аналитичари указују да се човечанство поново налази на прагу нове трке у нуклеарном наоружању.

Нуклеарно доба почело је 16. јула 1945. у пет сати, двадесет девет минута и четрдесет пет секунди, активирањем америчке плутонијумске бомбе (операција Trinity). Истину о снази новог оружја свет је спознао после две експлозије, 6. и 8. августа, над Хирошимом и Нагасакијем.

Од 1949. године, када је у СССР-у извршена прва експлозија нуклеарне бомбе (РДС-1), до данас, са кратким предасима, одвија се нуклеарна оружана трка (NAR – Nuclear Arms Race), чији је главни циљ промена стратешких односа снага. Званично, данас се нуклеарно оружје налази у арсеналу оружаних снага САД, Русије, Велике Британије, Француске, Кине, Индије, Пакистана и Израела. Јужна Африка уништила је свој нуклеарни арсенал, а Северна Кореја је последњу пробну експлозију извела 25. маја 2009.

године. Претпоставља се да ће се „нуклеарном клубу“ у догледно време придружити и Иран.

Пробно шестирање балистичке
ракеће LGM-30G Minuteman III

Ексклузивни „клуб“ располаже са више хиљада нуклеарних бојевих глава стратешког и тактичког значаја. Према подацима од пре две године, САД у оперативној употреби има око 2.150 нуклеарних бојевих глава (1.950 стратешких, размештених на 798 носача и око 200 тактичких бомби B61 распоређених у пет европских земаља – у Белгији 10–20, Немачкој 10–20, Италији 60–70, Холандији 10–20, Турској 60–70). У резерви се налази још око 2.850, док је 3.500 нуклеарних бојевих глава повучено из употребе и чека на уништење.

Руски нуклеарни арсенал састоји се од 4.600 нуклеарних бојевих глава (2.600 стратешких, 2.000 тактичких) и око 7.300 у резерви, односно на чекању за уништење. Француска је свој нуклеарни капацитет свела на око 300 нуклеарних бојевих глава, док се британски нуклеарни арсенал састоји од четири подморнице класе Vanguard, сваке наоружане са по 16 подморничких балистичких нуклеарних ракета MGM-133 Trident II D5. Кина има 175 активних и око 65 у резерви, Индија има 60–80, а Пакистан између 80 и 130 нуклеарних бојевих глава. Процена је да Израел располаже са око 300–400 нуклеарних бојевих глава.

Земље које имају нуклеарно оружје су у протеклом периоду извршиле више од две хиљаде пробних нуклеарних експлозија: САД 1.054, Совјетски Савез 715, Велика Британија 45, Француска 210, Кина 45, Индија и Пакистан по шест и Северна Кореја две. Иако је још 5. марта 1970. усвојен Споразум о нелиферацији нуклеарног оружја (NPT – Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons), као и недавни споразум САД и Русије о смањењу стратешког наоружања (New Start), остаје чињеница да нуклеарно оружја и даље фигурира као незаобилазно средство одвраћања, односно првог удара (first strike), о чему сведоче и најновији подаци о издвајању стотина милијарди долара за модернизацију постојећих, односно развој нових система нуклеарног оружја.

Америчка тријада

Стратешки нуклеарни арсенал САД заснован је на такозваној нуклеарној тријади, која обухвата три компоненте: копнену – интерконтинентални балистички пројектили (ICBMs – Intercontinental Ballistic Missiles), морнаричку (нуклеарне подморнице) и ваздухопловну (стратешки бомбардери). Главни елемент копнене варијанте је најсавременија тростепена балистичка ракета на чврсто гориво Boeing LGM-30G Minuteman III (дужина 18,2 m, пречник првог/другог/трећег степена 1,68/1,32/1,32 m, маса до 35.289 kg, домет 13.000 km).

Најпредне крстареће ракете AGM-129A ACM

Гравиџационе нуклеарне бомбе B61

У оперативној употреби САД тренутно имају 450 тих ракета у две различите верзије – Mk 12A, које могу да носе 1–3 независно усмераване нуклеарне бојне главе (MIRV – Multiple Independently Reentry Vehicle) W78, масе 362,4 kg, од којих је свака снаге од 335 до 350 КТ и

око 200 верзије Mk 21 SERV, од којих свака може да носи једну нуклеарну бојну главу W87 масе до 270 kg и снаге до 300 КТ. Све ракете LGM-30G смештене су у копнене силосе и снабдевене мамцима за ометање противничке противракетне одбране.

Амерички планери предвиђају да 2020. у употребу уведу нови модел LGM-30H Minuteman IV, чији ће један број бити мобилан. Те ракете имаће напредни иницијални систем вођења подржан сателитима и/или оптичким системом у завршној фази лета ракете. Према америчким проценама, на тај начин животни век тих ракета биће продужен до 2040. године.

Морнаричка нуклеарна компонента састоји

се од 12 оперативних стратешких нуклеарних подморница класе Ohio (SSBN – Ballistic Missile Submarine Nuclear) дужине 170,9 m, ширине 12,8 m, дубине газа 10 m, подводне брзине 12 чворова, дубине роњења 240 m, посаде 115 људи, које покреће нуклеарни реактор (PWR) S8G и две парне турбине. Помоћни мотор је снаге 239 kW. Свака подморница може да носи до 24 подморничке балистичке ракете UGM-133 Trident II D5 на чврсто гориво (дужина 13,42 m, пречник 2,11 m, маса 59.090 kg, домет 12.000 km). Свака ракета може да носи до осам нуклеарних бојних глава MIRV различите снаге, од 100 КТ (W76) до 475 КТ (W88). Тим ракетама могуће је извршити такозвани први удар (first strike). Амерички планери предвиђају да се 2020. у оперативну употребу uvede нови тип носача, ознаке SSBN(X), са побољшаним ракетама D5LE (LE – Long Extended), што ће ракетама продужити животни век до 2042. године.

Ваздухопловну компоненту нуклеарне тријаде чини 20 стратешких бомбардера Northrop Grumman B-2 Spirit (дужина 20,9 m, распон крила 52,12 m, висина

Стратешка подморница класе Ohio

5,1 m, маса 72.575 kg, највећа полетна маса 152.634 kg, висока подзвучна брзина, четири мотора General Electric F-118-GE-100, двочлана посада) и 93 авиона Boeing B-52H Stratofortress (дужина 48,5 m, распон крила 56,4 m, висина 12,4 m, маса 83.250 kg, највећа полетна маса 219.600 kg, максимална висина лета 15.240 m, долет 14.171 km, осам турбовентилаторских мотора Pratt&Whitney TF33-P/103, петочлана посада). Авиони су наоружани нуклеарним бомбама B83 (дужина 3,67 m, пречник 0,457 m, маса око 1.100 kg) гравитационог типа, снаге од неколико килотона до 1,2 МТ. Намењене су за дејство са великих и средњих висина против ојачаних инфраструктурних војних објеката укопаних у земљу.

Друго стратешко оружје чине напредне крстареће ракете AGM-129A ACM (Advanced Cruise Missile), у две варијанте – конвенционалној и нуклеарној за дејство по циљевима на копну и на мору. Реч је о подзвучној крстарећој ракети дужине 6,35 m, пречника 0,705 m, распона крила 3,1 m, масе око 1.344 килограма. Ракете покреће турбовентилаторски мотор Williams International F112-WR-100, који омогућава домет од око 800 километара. Ракета је опремљена инерцијалним системом вођења допуњеним системом за праћење терена (TERCOM – Terrain Counter Matching). У нуклеарној варијанти има нуклеарну бојеву главу W80, снаге од пет до 150 КТ.

Тактички нуклеарни арсенал чини фамилија нуклеарних бомби B61 (око 1.256 комада). Основна варијанта те бомбе дуга је 3,58 m, пречника 0,33 m, масе око 317,1 килограма. У оперативној употреби тренутно су тактички модели 3, 4 и 10, снаге 0,3, 1,5, 5, 10, 60, 80 и 170 КТ. Модели B61-7 и B61-11 јесу стратешко нуклеарно оружје. Администрација председника Обаме одлучила је да из употребе повуче морнаричке крстареће ракете Tomahawk BGM-109A TLM-N и приступи развоју нове бомбе B61-12, као најсигурнијег нуклеарног оружја у америчком нуклеарном арсеналу.

Пентагон не одустаје од развоја нуклеарног оружја, о чему сведочи и податак да ће у наредној деценији у системе за пренос нуклеарног оружја, модернизацију постојећег, развој нових, те за

одржавање издвојити више од 200 милијарди долара. План предвиђа да до 2030. три главна произвођача тог оружја добију 180 милијарди долара за спровођење програма продужетка животног века (LEP – Life Extension Program) стратешких балистичких нуклеарних ракета, као и за модернизацију различитих нуклеарних бојевих глава.

Обнова руске нуклеарне моћи

Тренутни стратешки нуклеарни арсенал Руске Федерације базира се на такозваном стратешком нуклеарном тројству (тријади), слично оном који имају САД и Кина. Крајем 2009. тај арсенал састојао се од око 4.600 нуклеарних бојевих глава, од којих је 2.600 стратешког, а 2.000 тактичког значаја. Истовремено, у резерви се налазило 7.300 нуклеарних бојевих глава смештених у 48 сталних складишта. Иако наведене количине нуклеарног арсенала делују импресивно, треба рећи да је реч о давно произведеном оружју, чији се век трајања ближи крају. Да би одржала стратешку равнотежу са САД, та земља ће до 2020, према речима руских званичника, за одржавање, модернизацију и развој нових система ратне технике издвојити 700 милијарди дола-

Лансирање балистичке руске ракете РС-24

ра, од чега је трећина намењена за нуклеарно оружје.

Копнена компонента руске стратешке нуклеарне тријаде заснива се на 1.259 нуклеарних бојевих глава смештених на 397 интерконтиненталних балистичких ракета SS-18 (50 комада), SS-19 (60 комада), SS-25 (150 комада), SS-29 (6 комада). Та компонента обухвата статичне (непокретне) и мобилне (покретне) лансере (силосе). Најсавременија руска копнена стратешка ракета носи ознаку РТ-2УТТХ „топол М” (SS-29 Sickle B), а најновија је РС-24 (SS-29).

Морнаричку компоненту чине стратешке нуклеарне подморнице класе „тај-

Најновија руска стратешка подморница класе Бореи

Интерконтинентална балистичка ракета РТ-2ПМ „Шојол М“

Крстарећа ракета Кх-55/ПКВ-500

фун” (једна), „делта III/IV” (4+6 комада) и најновије Бореи (дужина 170 т, ширина 13 т, депласман од 14.720 т до 20.000 т, погон нуклеарни реактор ОК-650Б и парне турбине, које преко хидроактивног система обезбеђују подморници површинску брзину пловидбе од 57,7 чворова, односно подводну од 29 чворова). Основно наоружање тих подморница јесу интерконтиненталне балистичке ракете SS-N-18, модел 1, 2 и 3, SS-N-23 и SS-N-32.

Ваздухопловну компоненту стратешке нуклеарне тријаде чини 75 стратешких бомбардера 13 Ту-160 (дужина 54,1 т, распон крила 55,7 т, висина 13,1 т, највећа полетна маса 275.000 kg, погонски систем четири турбовентилаторска мотора Самара НК-321, сваки потиска 137,7 kN, максимална брзина лета 2.200 km/h, долет 12.300 km, носивост 40.000 kg убојног терета или шест крстарећих ракета Радуга Кх-22СМ или 12 крстарећих ракета Радуга Кх-15, са нуклеарном бојном главом), 31 Ту-95 МС6 и 31 Ту-95 МС16. Бомбардери Ту-95 МС ду-

жине су 46,2 т, распона крила 50,1 т, висине 12,12 т, максималне масе при полетању 171.000 килограма. Погонски систем чине четири трубопропелерска мотора НК-12М, који летелици обезбеђују максималну брзину лета од 920 km/h. Долет износи 15.000 km, а оперативна висина је 13.176 метара. У категорију стратешких нуклеарних бомбардера Руси су уврстили и бомбардере Ту-22М.

Ови авиони употребљавају више варијанти крстарећих ракета ваздух-земља ознаке Кх-55/ПКВ-500 (AS-15) и Кх-15/ПКВ-15 (AS -16), које могу да носе нуклеарне бојне главе снаге до 200 КТ. На циљ се воде инерцијалним системом вођења.

О руском тактичком нуклеарном наоружању има мало података, али процењује се да на располагању имају 5.390 тактичких нуклеарних бојевих глава (у оперативној употреби трећина), од чега 3.120 у ратном ваздухопловству, а 2.270 у ратној морнарици. Тактичко нуклеарно оружје саставни је део тактичких ракета, артиљеријских граната, копнених и поморских мина, торпеда и дубинских бомби. Основно тактичко нуклеарно оружје јесте ракета Кх-22 (AS-4), варијанта противбродске ракете са нуклеарном бојном главом (маса 5.820 kg, дужина 11,65 т, пречник 1,81 т, нуклеарна бојна глава снаге 300 КТ, домет 400 километара, брзина лета четири маха, погонски систем ракетни мотор на течном гориву, систем вођења инерцијални комбинован са активним трагачем циља у завршној фази лета, напада ракете на циљ).

Кинески источни ветар

Упркос чињеници да кинески нуклеарни потенцијал још знатно заостаје за америчким и руским, та азијска земља трећа је нуклеарна сила са развијеном нуклеарном тријадом. Према америчким изворима, Кина данас располаже са 175 активних нуклеарних бојевих глава и са још 65 у резерви. Само у периоду од 2005. до 2010. године повећала је свој нуклеарни потенцијал за 25 одсто.

Стратешка нуклеарна копнена компонента располаже са око 130 мобилних балистичких ракета Dong feng (источни ветар), способних да носе нуклеарне бојеве главе. Реч је о арсеналу састављеном од пет основних типова ознаке DF-3, DF-4, DF-5, DF-21 и DF-31 и три варијанте напредних ракета ознаке DF-3А, DF-5А и DF-31А.

Морнаричка стратешка компонента кинеске нуклеарне тријаде заснива се на три стратешке нуклеарне подморнице, класе О92 (једна) и О94 (две), носача балистичких ракета. За те подморнице развијене су подморничке балистичке ракете ознаке Julang 1 (двостепена на чврсто гориво, дужина 10,7 т пречник 1,34 т, маса при лансирању 14.700 до 15.200 kg, домет 1.700 до 2.500 km, наоружање – једна нуклеарна бојна глава снаге 250 до 500 КТ) и Julang 2 (тростепена ракета на чврсто гориво, дужина 13 т, пречник 2,25 т, маса при лансирању 42.000 kg, домет 7.000–8.000 km, наоружање – једна нуклеарна бојна глава снаге 1МТ или 3–8 MIRV снаге 20, 90 или 150КТ).■

Станислав АРСИЋ
(Наславиће се)

Кинеска ракета DF-4

ОСАМДЕСЕТПЕТИЦА

Када су уведена у наоружање Југословенске армије 1947. године, оруђа калибра 85 милиметара М-39 била су окосница средње противваздухопловне одбране. Од средине шездесетих година служила су обалској одбрани, све до коначног повлачења из наоружања 1996. године.

Водеће оружане силе пред крај тридесетих година, у пуном замаху убрзаног наоружавања уочи Другог светског рата, тражиле су ефикасно противавионско артиљеријско оруђе које ће моћи да гађа авионе на висинама до

10.000 метара. Неминовна последица повећаних захтева за дометом и почетном брзином зрна била је и увећање калибра. Уместо до тада врло раширених калибра 75 и 76 милиметара, већина држава одлучила се за повећање на 80, 88 и 90 милиметара. У то време у СССР-у

користио се калибар 76,2 mm на два ПАТ-а – на оруђу „обрасца 1931“ домета 8.000 m по висини и „обрасца 1938“ домета 9.500 метара. Циљ да се премаши домет од 10.000 m остварен је у заводу број 8 модернизацијом оруђа „обрасца 1931“, на чији је лафет постављена нова цев калибра 85 милиметара.

Под водством конструктора Дорохина и Љуљева 1938/39. године пројектован је ПАТ максималног домета од 10.500 m по висини и 15.500 m у хоризонталном гађању. Почетна брзина зрна била је 800 m/s. Цев се могла померати по елевацији од -3 до $+82^\circ$. Техничка решења била су карактеристична

за време у којем је оруђе настало. На горњем обртном лафету звонастог облика били су колевка са противвртзајум уређајем и цев, уређаји за покретање по азимуту и елевацији, изравњивач масе итд. Доњи лафет имао је четири крака с папучицама на које се оруђе ослањало у борбеном положају. Оруђе се превозило на подвоску са две осовине. Током марша могло се краткотрајно гађати са подвоска, али су се при преласку у маршевски положај осовине подвоска преклапале увис, а оруђе се ослањало на папучице.

Ново оруђе црвеноармејске противавионске артиљерије уведено је у наоружање 1938. године под званичном ознаком „85-мм корпусная зенитная пушка образца 1939. г“. Често се за то оруђе користи и ознака 52-К.

Како би се потпуно искористиле тактичко-техничке одлике новог оруђа били су потребни нови уређаји за контролу ватре, па је августа 1940. у наоружање уведен и механички рачунар противавионске артиљерије ПУАЗО-3 (прибора управления артиллерийским зенитным огнем), прилагођен за ПАТ 85 милиметара. Тим уређајем обезбеђивани су улазни подаци о азимуту, месном углу и висини циља, најчешће са даљиномера ДЯ-2 основице четири метра, с повећањем од 24 пута и пољем осматрања од 1,5°.

Уређај ПУАЗО-3 обезбеђивао је гађање циљева по висини од 50 до 9.600 метара и по косој удаљености од 700 до 13.000 метара. Обезбеђено је само гађање визуелно откривених циљева и ПУАЗО-3 није могао да преноси податке са радара који су уведени у ПВО Црвене армије током Другог светског рата. Недостатак замршеног механичког уређаја била је бројна послуга од седам чланова и велика маса од 2,6 т у маршу и две тоне на ватреном положају.

Одбрана од напада Луфтвафе

У првим месецима немачког покушаја освајања СССР-а противавионска артиљерија остала је без велике количине технике, уништене у дејствима или напуштене на положајима или маршу током повлачења на исток. Зато се бит-

Одбрана Москве

Од јесени 1941. године противваздухопловна одбрана Москве била је приоритет над приоритетима јер је Стаљин одлучио да се главни град одбрани. Зато су десетине пукова 85 мм размештене у кружну одбрану града. После консолидације индустријске производње, у пролеће 1942. године, значајно су повећане количине ПАТ-ова око Москве. У наредби Државног комитета одбране о формирању Московског фронта ПВО, од 5. априла 1942. године, наводи се да је тада у одбрани града било 476 оруђа 85 мм, а да је у што краћем року требало обезбедити до 1.300 оруђа. За подршку артиљерији истим документом наређено је да се број рефлектора мора повећати са 840 на 1.200, а број балона са 327 на 1.500.

У немачкој служби

Немци су у првим месецима рата на Истоку дошли у посед огромне количине наоружања одбачене током повлачења Црвене армије. Због недостатка технике врло радо су свако корисно оруђе увели у наоружање, нарочито за поуну јединица које нису биле на првој линији фронта или су се налазиле у пасивној одбрани простора. Зато су стотине ПАТ 85 мм уврштене у њихове батерије – од Норвешке до одбране централних делова Немачке.

У почетку се муниција 85 мм налазила у великим количинама, али када је Црвена армија окренула смер фронта и почела да потискује Немце, ратни плен је постао реткост. Зато су постепено ПАТ-ови 85 мм прекалибрисани на 88 мм ради примене стандардне немачке муниције. Оруђа из плена у немачкој служби означена су као 8,5 cm Flak M-39(p) и M.44(p), односно после прекалибрисања 8,5/8,8 cm Flak M-39(p).

ка за ваздушни простор водила у фабрикама на Уралу и Сибиру, које су се трудиле да на фронт пошаљу што више нових оруђа за борбу против Луфтвафе. ПАТ 85 мм производио се у заводу 8 у Подмосковљу, који је евакуисан у Свердловск.

У другој половини 1941. године произведено је 1.701 ПАТ 85 милиметара. Следеће године производња је порасла на 2.761 оруђа, а 1943. достигла је максимум – са 3.715 оруђа. Производња ПАТ 85 мм смањена је у последње две ратне године јер је авијација Црвене армије потиснула Луфтвафе и остварила превласт у ваздушном простору. Током

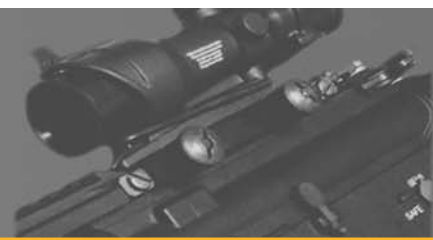
1944. године израђено је 1.903 оруђа и са 827 оруђа из прве половине 1945. укупно је током рата произведено 10.907 комада.

Током рата се, у хиду са масовном производњом у заводу број 8 под вођством Дорохина, радило се на модернизацији ПАТ-а 85 милиметара. Од фебруара 1944. године производило се усавршено оруђе „85-мм зенитная пушка образца 1943. г КС-12“ – са уређајем за аутоматско отварање затварача, избацивање чауре после гађања и затварање затварача после ручног убацивања метка у цев.

Тим под водством Љуљева је у следећем пројекту модернизације извео низ измена лафета, цев је продужена на 1.054 мм, уз побољшања балистике. Почетна брзина зрна порасла је са 800 на 870 m/s. Промене су довеле до повећања домета по висини са 10.500 на 12.300 м и хоризонталног домета са 15.500 на 17.800 м, али по цену пада поузданости оруђа због изло-

жености већим силама. Модификовани ПАТ 85 мм уведен је у наоружање јула 1945. године под ознаком „85-мм зенитная пушка образца 1944. г КС-1“.

За пријем података радарског осматрања у наоружање је 1944. године уведен ПУАЗО-4А са претварачем координата и централним прибором и даљиномером ДЯ-6 основице од три метра. Читав сет превозио се на приколици теретног аутомобила. Осам чланова послуге ПУАЗО-4А и низак ниво аутоматизације наметнули су наставак рада на новом прибору, па је 1945. године у наоружање уведен електромеханички ПУАЗО-5. У рату су производња и одржа-

вање ПУАЗО били далеко од идиличних, па су често батерије остајале без тих прибора.

После рата – од 1946. до 1950. године – у заводу број 8 настављен је рад на усавршавању ПАТ КС-1 под водством Љулева и Гинзбурга, који је довео до увођења у наоружање полуаутоматског ПАТ КС-18 домета по висини од 12.000 метара и хоризонталног домета до 20.000 метара. Током пројектовања тог оруђа предвиђено је да се лафет може користити за уградњу цеви калибра 100 mm и то је урађено 1947/48. године. ПАТ 100 mm КС-19 показао се као изврсно решење које је далеко превазилазило 85 mm КС-18 по тачности гађања и ефикасности зрна, уз идентичне маневарске одлике.

Почетком масовне производње КС-19 1949/50. године, калибар 85 mm постао је другоразредно решење. У заводу број 8 одустало се од наставка рада на усавршавању 85 mm и конструктори су почели са развојем нових тешких ПАТ-ова 130 и 152 милиметара. Искуство Љулева довело је до настанка два изузетна оруђа, али је то било прекасно за противавионску артиљерију, коју су пред крај педесетих година у дејству против циљева на великим висинама превазишли нови ракетни системи ПВО.

У Југославији

Део великог пакета наоружања за сва три вида Југословенске армије, на рученог уговором о кредиту за наоружање од 5. јула 1947. године, били су 220 ПАТ 85 mm, 55 командних рачунара ПУАЗО-4, даљиномери и муниција. Очекивало се да ће сва техника бити нова, али су примљена оруђа из ратне производње која су прошла кроз генерални ремонт. Први дивизион од 12 оруђа и три батеријска рачунара примљен је 10. септембра 1947. године на железничкој станици Чоп, која је била место за примопредају свих средстава транспортраних железницом. Последње количине стигле су почетком 1948. године.

Комисија за пријем класификовала је 210 оруђа као наоружање прве категорије, односно погодно за слање у јединице, а 10 као другу категорију, која

Бањерија 85 mm 1949. године у ПВО Ријеке

Борба против тенкова

Осим у основној намени – у противавионској артиљерији, ПАТ 85 mm истакао се као врло ефикасно противтенковско оруђе, па су у борбеном комплекту, осим темпирних и тренутно-фугасних граната, биле и панцирно-обележавајуће, кумулативне и поткалибарне гранате. На основну пројекта ПАТ настао је топ коришћен на самохоткама СУ-85 и тенковима Т-34 са унифицираном муницијом.

мора да прође кроз поправке пре доделе јединицама. Оруђа су била у два модела – 124 су у ЈА означена као М39/42, а преосталих 96 комада били су „образац 1943“, означени као М39/44. Примљено је 148.960 метака 85 mm, што је било за 5.971 више у односу на уговорену количину. Уместо рачунара ПУАЗО-4 из СССР-а су послати стари-

Ваљени положај ПАТ 85 мм 1952. године на Бањици. У позадини се види даљиномер ДЈА.

Дефиле противавионске артиљерије 1954. на аеродрому Земун приликом доделе рајних засјава пуковима ЈНА. Возило за вучу је полугусеничар М5 у ЈНА познат као „интернационал“

Највећи број оруђа 85 мм шокот службе у ПВО био је у јединицама задуженим за одбрану Београда, 1950.

ји ПУАЗО-3 (југословенска ознака КР-3), који нису могли да примају податке са радара.

По једном оруђу уговорена је цена од 6.792,27 долара. Ради поређења цене, рецимо да су кроз исти уговор за потребе ПВО примљени ловци Јак-3, који су коштали 33.397,50 долара. Као и сва остала техника, и

оруђа 85 мм плаћена су рудма из Србије.

Осамедесетпетице су коришћене за развој средње противавионске артиљерије (СПАА), истовремено са немачким ПАТ 88 милиметара. Оба калибра била су окосница ПАА пукова – који су начелно чинили дивизион СПАА од три батерије од четири оруђа, дивизион малокалибарске ПАА од такође 12 оруђа и митраљеска чета са 12 оруђа 12,7 милиметара.

У годинама блокаде – од резолуције ИБ-а 1948. до почетка пријема америчке помоћи

пред крај 1951. године – јединице СПАА биле су у високој готовости за одбрану ваздушног простора. Обука се проводила свакодневно под притиском сталне претње Источног блока. Зато су ПАТ 85 мм размештени у прстен око Београда и око осталих већих градова, у јединицама које је требало да приме први удар бомбардера и јуришника агресора.

Велики недостатак ПАТ 85 мм била је застарелост механичког командног рачунара КР-3, потпуно бескорисног за праћење брзих циљева. Зато је у Војно-техничком институту 1950. године покренут пројектни задатак електромеханичког командног рачунара Т-9, под водством потпуковника Симе Илибашића. Услед застарелости основне замисли рачунара 1952. године одустало се од наставка рада на Т-9 у корист новог пројекта – електронског рачунара Е2. Ни тај задатак није завршен јер је 1957. године угашен и кренуло се са пројектовањем аутоматизованог СУВ-а за СПАА пука за сва оруђа великих калибара. У међувремену, јединице СПАА пренаоружане су са ПАТ 90 мм америчког порекла и 94 мм британског порекла, који су примљени са савременим командним рачунарима и радарима.

Четири различита оруђа била су велики терет за обуку и рутинско одржа-

Ешалон противавионске артиљерије на паради у Београду 1954. године

вање, а често су била у саставу мешовитих јединица. На пример, 1958. године у саставу београдског 377. ПАА пука 1. армијске области били су дивизион са 12 ПАТ 85 mm, дивизион 88 mm, мешовити дивизион са батеријама 88 и 94 милиметара и лаки дивизион 20/4 mm немачког порекла и 25 mm са оруђима произведеним у СССР-у.

У то време из наоружања ПВО водећих држава избачена су цевна оруђа у корист нове ракетне технике. У ЈНА се није могло рачунати на брз прелазак на ракетне системе, иако је било покушаја набавке из иностранства и са домаћим пројектом „вулкан“. Зато се СПАА придавао велики значај и стотине оруђа разних калибара коришћена су у ПАА пуковима у одбрани већих градова и за одбрану већих аеродрома. За пренаоружање ЈНА 1957. године закључен је уговор са Великом Британијом о набавци велике количине ПАТ-ова 94 mm Mk 3А. Они су из јединица ПВО потиснули ПАТ 85 mm и ослобођена техника искоришћена је за развој 12 нових самосталних територијалних противавионских артиљеријских дивизиона.

Од 1957. године за противваздушну одбрану аеродрома Батајница, Земуник и Петровац, на којима су се налазиле дивизије млазних авиона, формиран су дивизиони са једном батеријом 20 mm и једном батеријом 85 милиме-

тара. (Према ратној формацији је свака од батерија формирала дивизион.)

Систем ПВО интегрисан је 1959. године у састав РВ и ПВО. У то време у наоружању је било 219 ПАТ 85 mm – само један примерак мање у односу на почетну количину. Резерве муниције износиле су 146.110 метака. Оруђа 85 милиметара била су подељена између 50 батерија – 12 батерија у ПВО рејона Београда, осам у Скопљу, седам у Са-

рајеву, по четири у Нишу, Загребу и на острву Вис, по три у Зеници и Мостару, по две у Задру и Титограду и једна у Сплиту.

У анализама ЈРВ из 1959. године закључено је да су рачунари у батеријама ПАТ 85 mm неефикасни јер се не могу гађати авиони при брзинама већим од 500 km/h, а у то време су брзи-

не млазних авиона са борбеним теретом биле 600 km/h и више. Грешка послужилаца, нарочито код великих брзина авиона, била је знатна јер ниједан елемент није био аутоматизован. Кабловски систем који повезује оруђа и рачунар био је дотрајао, а муниција је имала пиротехнички упљач подложен атмосферским утицајима. У то време значај ПАТ 85 mm био је симболичан и требало га је модернизовати новим командним рачунаром.

Тактичко-техничке одлике

- калибар.....85 mm
- маса.....4,3 t
- дужина у маршевском положају.....7.049 mm
- дужина цеви.....4.693 mm
- вертикално поље дејства.....-3° до +82°
- хоризонтално поље дејства.....360°
- хоризонтални домет...10.500 m
- вертикални домет.....15.500 m
- брзина гађања.....15–20 метака у минути

Обалско оруђе 85 mm на ваљреном положају 1974. године код Пуле

Из против-авионске у обалску одбрану

Почетком шездесетих година ЈНА се налазила у процесу дубоке реорганизације, спроведене у два главна таласа. Од 1959. до 1961. године спроведене су промене по плану „Дрвар-1”, а затим 1964. и 1965. године по плану „Дрвар-2”. Промене у организацијско-формацијској структури пратила је модернизација – у наоружање је уведен први ракетни пук ПВО са системом „двина”. Време за коначну замену ПАТ-ова није дошло јер су СПАА још увек, због бројности, били од великог значаја за ЈНА.

У наставку модернизације одлучено је да се до пренаоружања на ракетне системе задрже ПАТ 88 mm, 90 и 94 mm увезани са радарима. Оруђа 85 mm нису била перспективна, па је 25. јануара 1964. године, на састанку начелника Прве управе Генералштаба ЈНА и начелника Управе ПВО, закључено да се 85 mm М-39/42 и 44 искључе из даље употребе у ПВО. Одлучено је да оруђа преузме Управа за техничко снабдевање и да се Управи артиљерије одмах проследи 30 батерија.

У то време обалска артиљерија пролазила је кроз велику организацију и расходован је низ застарелих оруђа, укључујући нека сачувана још из времена Аустро-Угарске, и организацијско-формацијски састав редукован је са 109 на 66 батерија. Пре реорганизације 25 батерија имало је оруђа калибра 80 mm „шкода” М28, старе ПАТ-ове наслеђене од Краљевине Југославије. Предвиђено је да се 80 mm замени са два калибра – са ПАТ-овима 85 mm

Муниција за оруђа 85 mm била је унифицирана са муницијом за шенк Т-34

и оруђима 76 mm Д-50, која су скинута са бродова. Процена потреба накнадно су промењене и задржано је 18 батерија 80 mm, а обалска одбрана преузела је 1964. године 17 батерија са 120 ПАТ М39/42 и М39/44 и осам батерија оруђа 76 милиметара.

У другој половини шездесетих година радило се на реконструкцији рачунара КР-3 за батерије М-39/42 за срачунавање елемената негативних месних углова и за пријем уводних елемената (азимута, елевације и даљине) од нишанских радара ЗМк7 за дејства у лошим метео-условима и ноћу. Од тог задатка се одустало и проблем управљања ватром решен је тек седамдесетих година усвајањем у наоружање система СУ-ВОА-М70. Захваљујући њему елементи за гађање преносили су се од радара или обалског даљиномера ОД-М70 на оруђа у батерији.

Против бродова

Током јесени 1991. године хрватске снаге користиле су четири оруђа батерије Пелегрин са острва Хвар. Три су пребачена на Брач и уврштена у батерију Ражањ на Корчули. Преостало, четврто оруђе задржано је на положају Вела Стража. У борбама против ратних бродова ЈРМ од 14. до 16. новембра активно су учествовале батерије 85 mm, али без резултата. Батерија од два оруђа 85 mm са положаја Привала на Корчули дејствовала је 16. новембра, а у борбама нису учествовале батерије са два оруђа 85 mm Вело Данце и Берковица, јер нису имале циљеве. На подручју Дубровника, 4. децембра 1991. године, око поднева, са ватреног положаја на брду Петка хрватске снаге гађале су из оруђа 85 mm патролни чамац ПЧ-137 на изласку из луке Затон. Тај чамац није погођен.

Дубровачко ратиште

Седамдесетих и осамдесетих година оруђа 85 mm задржана су у батеријама обалске одбране. У наоружању ЈНА децембра 1990. године налазило се 78 комада.

На почетку отвореног конфликта са ЈНА хрватске снаге блокирале су касарне и складишта. Изоловане обалске батерије, које су у миру биле само јединице за развој састављене од малог број људи, постале су лак плен. Хрвати су заузели три батерије са 12 оруђа 85 mm са острва Корчула, Хвар и Шолта. Део оруђа је пао у плен, али потпуно онеспособљен. На пример, на Малом Лошињу су извађени затварачи, а цеви пробушене.

Четири оруђа 85 mm „украдена” су из касарне на острву Корчула у ноћи 25/26. септембра. Детаљно о томе пред Хашким трибуналом сведочио је Нојко Маринковић, официр хрватских снага који је само једну недељу пре акције на Корчули још увек био официр ЈНА и командант 472. моторизоване бригаде у Требињу.

Према Маринковићевим наводима, у касарни су била два официра хрватске националности и један Србин. Покуша-

Ватрена подршка на копну

Неколико оруђа 85 mm коришћено је за ватрену подршку далеко од положаја обалске артиљерије одакле су потицала. У саставу Војске Републике Српске неколико бригада дошло је до осамдесетпетица из различитих извора. Осинска лака пешадијска бригада у борбама у централној Босни дошла је до ратног плена у којем су се налазила и два оруђа 85 милиметара. Неколико оруђа било је у Сарајевско-романијском корпусу ВРС у Игманској пешадијској бригади и 2. сарајевској лакој пешадијској бригади.

Хрватске снаге користиле су од јесени 1991. до 1995. године осамдесетпетице у Далмацији, на тзв. Јужном бојишту – око Дубровника и у Херцеговини, затим у ХВО у Босни.

У реконструкцији дејства хрватске артиљерије током акције „Олуја“, августа 1995, коју је израдио Хашки трибунал, наводи се да је 134. домобрански пук имао два оруђа 85 mm, која је до борби чувао у касарни „Анте Банина“ у Задру. У то време три комада била су у саставу 15. домобранског пука из Шибеника, а пре борби у Ражинама у Шибенику.

Један ПАТ М39/44 фабричког броја 1782 налази се на полигону Никинци. Реч је о оруђу које је било у ПВО Зенице до 1960. године. После четири године чувања у складишту ратних резерви у Зеници 15. октобра 1964. године предајо је обалској одбрани у Плочама. Од 1969. било је у Шибенику и 1983. године предајо је полигону Никинци. Последњи пут се из оруђа 1782 гађало 23. новембра 1998. године – 10 метака са теренушно-фугасном гранатом ТФ М83

ли су да избегну улазак у конфликт, па су се официри који су прихватили сарадњу са хрватским снагама побринули да њихов колега буде на вечери током препада. На стражи у касарни била су два Хрвата, која су добила наређење да ће неко током ноћи доћи по нека средства и

су покушали, на основу приручника покупљених у касарни, да у фабрици метала ТУП израде нове ударне игле, али су се оне због лошег квалитета материјала могле користити само за два гађања. Пред почетак борби на Дубровачком подручју, 1. октобра, два оруђа 85 mm

да никога о томе не обавесте. Хрватски полицајци из Дубровника ушли су у касарну у два сата после поноћи и у један свој и шест камиона ЈНА утоварили наоружање. После сат времена изашли су из касарне и трајектом су превезени до Пељешца са четири оруђа 85 mm, два оруђа 76 mm ЗИС-3, два лансера ПОВР „маљутка“ и муницијом.

Тек ујутро открили су да су из оруђа 85 mm извађене ударне игле и да су донели само један нишан. Касније

била су на ватреном положају изнад Цавтата и два на Ресници код Молуната. Није решен проблем ударних игала, па су послуге имале прилику да дејствују само са неколико пројектила.

Поморски десант ЈНА одсекао је хрватски положај на Ресници и обе осамдесетпетице постале су ратни плен на самом почетку продора јединица 9. војнопоморског сектора (ВПС) према Дубровнику. Пред крај октобра у Дубровник су пребачена још два оруђа 85 милиметара. У самом граду две осамдесетпетице постављене су на ватрени положај на полуострву Лапад, где су биле до завршетка борби на том подручју – децембра 1991. године.

И ЈНА је у борбама у Конавлима и на ширем простору око Дубровника такође користила оруђа 85 mm – једна артиљеријска батерија 85 mm из састава 107. обалског артиљеријског дивизиона подржавала је од октобра до децембра 1991. године јединице 9. ВПС.

Карактеристичан пример примене те батерије била су дејства у Купарима пред крај октобра, у којима су, према Маринковићевом сведочењу, хрватске снаге остале без две осамдесетпетице. У наредби 9. ВПС за артиљеријску припрему наведено је да се 20–30 минута пре почетка покрета пешадије и тенкова дејствује по тачно уоченим циљевима, и то батерија 130 mm из 107. дивизиона по ватреним положајима минобацача северно од Купара, а батерија 85 mm по живој сили на тригонометру 128. Након тога требало је, према потреби, да се пренесе ватра на ватрени положај хрватске артиљерије код рта Пелегрин. У наставку борбених дејстава батерија 85 mm премештена је на ватрене положаје у рејон аеродрома Ћилипи, где је остала до примирја, почетком 1992. године.

Оруђа 85 mm била су у саставу обалске одбране Војске Југославије до 1996. године. Расходована су на основу Подрегионалног споразума о контроли наоружања, по коме је калибар 85 mm био на листи артиљеријских оруђа чији је број ограничен. У редуцији вишкова уништена је застарела техника, укључујући последње осамдесетпетице. ■

Александар РАДИЋ
Фотографије
Медија центар Одбрана